Самостійна Україна

INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

Ч. 7-8 (259-300) Липень – Серпень 1973

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА»
"INDEPENDENT UKRAINE,,

Published by Ukrainian American Publishing Co., Inc.
2315 West Chicago Avenue, Chicago, Ill., 60622 USA
Editor in Chief Denys Kwitkowsky
Видає Видавнича Спілка в Чікаґо, Ілл. ЗДА

ЧІКАҐО ДІТРОЙТ

Головний Редактор: Денис Квітковський

Редакційна Колегія:

Михайло Панасюк (відповідальний редактор), Степан Куропась (голова Видавничої Спілки), Василь Нагірняк (пресовий референт), Зиновій Книш, Михайло Михалевич, Микола Плавюк, Юрій Пундик.

Адреса Редакції:
DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
Detroit, Michigan 48210, USA

Адреса Адміністрації:
INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. CHIGAGO AVENUE
CHICAGO, ILL. 60622 USA

Орган
Організації Державного Відродження України (ОДВУ)
та
Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій
(ІСНО)

Рік XXV | **Липень — Серпень 1973** | **Ч. 7-8 (259-300)**

НАПЕРЕДОДНІ СКВУ

Українська спільнота в цілому вільному світі стоїть напередодні другого З'їзду Світового Конґресу Вільних Українців, який відбудеться цього року в місті Торонто, Канада, в першому тижні листопада. Це — небуденна подія в українському житті, особливо тому, що своєю структурою, своїм характером і своїми завданнями СКВУ здобув загальне визнання у всієї української спільноти в світі. На терені СКВУ ми знайшли ділянку спільної дії, ми навчилися (або вчимося) бачити один в одному брата й сестру. А це ж величезний крок вперед до дійсно української державницької думки й дії.

СКВУ має за собою уже шестирічний досвід. СКВУ виявив за цей час багато своїх позитивів і неґативів. Завданням наступного З'їзду СКВУ буде усунути неґативи, підкреслити позитиви і, в додатку, знайти нову, кращу формулу ефективної дії цього українського світового органу.

Ми були, мабуть, перші, які вказували на нераціональність ротаційного Секретаріяту СКВУ з пересуванням його осідку з одного континенту на другий, що негативно впливає на безперервність дії, на ефективність праці, та найважливіше, на вироблення пляну праці на довшу мету й на відповідальність за його виконання. Надіємося, що наступний З'їзд усуне це недомагання, змінивши відповідно дотеперішній статут.

Ми надіємось також, що в наступному Секретаріяті СКВУ знайдеться місце для тіснішої й ефективнішої співпраці з нашими Церквами, або, краще, що наші Церкви повністю включаться в працю СКВУ. Надіємося також, що наступний З'їзд якщо не знайде формулу координації праці з політичним сектором нашої спільноти, то, принаймні, спрецизує в певній мірі поле дії суспільно - громадського й політичного секторів. В деяких випадках, наприклад у випадку охорони прав людини, надзвичайно трудно провести лінію поділу між політикою й суспільно-громадською дією. Тому в таких ділянках треба буде дуже багато доброї волі й братерського вирозуміння. Важливе в цьому є те, щоб ми не дублювали наші зусилля, щоб оминали подвійну працю.

На менш важлива проблема для дійсного, ефективного діяння СКВУ - це його самовистачальність. СКВУ мусить стояти на власних ногах. Не сміє він бути прибудовою ані УККА, ані КУК, ані жодної політичної чи іншої організації. Для цього СКВУ мусить мати свій фінансово й господарсько незалежний і постійний апарат, із власним бюром і персоналом. Для цього СКВУ повинен звертатися безпосередньо до нашої патріотичної й жертвенної громади в світі по фінансову підтримку, користуючися рівночасно дотаціями наших більших і менших крайових організацій. Тому було б дуже побажачим, а може навіть імперативним постулятом, щоб Секретаріят СКВУ складався з людей, які не є рівночасно президентами чи високими урядовцями інших наших центральних крайових організацій.

Ідеологічно Споріднені Націоналістичні Організації (ІСНО) візьмуть активну участь як у З'їзді СКВУ, так і в його праці. Організації з системи ІСНО повинні негайно поробити всі заходи, щоб мати своїх делегатів на цьому дуже важливому 2-му З'їзді СКВУ. Йдемо туди не з думкою перебрати владу, але з почуттям відповідальности перед всією українською нацією, — щоб ті, що прийдуть після нас, могли гордо про нас сказати: Наші батьки виконали своє завдання чесно, віддано і з користю для загального українського добра.

А «всенародні святкування» 300-ліття, 400-ліття, 200-ліття, 150-ліття і т. д. «добровільних возз'єднань», приєднань, «входжень»...

При цьому не рахується ні з загальновідомими історичними фактами, ні зі свідченнями російської та інших національних літератур, ні з голосами проґресивних суспільних діячів, ні з традиціями революційної думки, ні з принциповими документами марксизму ленінізму, — які говорять, що

Поперше: ні одне з цих «возз'єднань» та «приєднань» не було добровільним» ні за суттю, ні навіть за формою...

Подруге: жоден із цих завойованих народів завдяки завойованню не поліпшив і не міг поліпшити свого економічного становища..

Потретє: не можна називати проґресивним явище, яке характеризується насильством, колоніялізмом, занепадом суспільности і культури підкорених націй аж до їх фізичного знищення чи біологічного виморювання (клясичний ґеноцид), яке посилює національну ворожнечу...

Іван Дзюба: Інтернаціоналізм чи русифікація?

Д-р Денис Квітковський

НОВІТНІЙ ВІДЕНСЬКИЙ КОНГРЕС І МИ

«Неухильно здійснюючи ленінську політику мирного співіснування, Комуністична Партія Радянського Союзу ні на крок не відступає від непохитних принципів марксизму - ленінізму, пролетарського інтернаціоналізму».

(«Комуніст України», липень 1973).

Політика президента ЗСА Р. Ніксона, «від конфронтації до консультації» йде повною парою поряд з політикою чи «доктриною» Л. І. Брежнєва про «святе право» Москви інтервенувати, навіть мілітарно, всюди там, де загрожений «соціялізм» «капіталістичним імперіялізмом». Доказом цих двох факторів у міжнародній політиці є дружні відвідини Ніксона в Москві та Брежнєва в Вашінгтоні й підписання цілої серії «принципів» і договорів «мирного співіснування», з одного боку, та позиція міністра закордонних справ СССР, Андрея А. Ґромика в Гелсінкі, в напрямі задержання в Европі сьогоднішннього стану посідання, цебто, визнання в Европі всіх завоювань Москви, від Жовтневої революції аж по сьогоднішній день. Іншими словами: Москва стає правним власником всіх завоювань в Европі, включно з її т. зв. сателітами (Східня Німеччина, Польща, Угорщина, Чехо-Словаччина, Болгарія, Румунія) з додатковим правом продовжувати політику «непохитних принципів марксизму - ленінізму, пролетарського інтернаціоналізму», цебто, політику дальших завоювань і поневолення, по можливості, всіх народів світу. Ленін же писав ще 1918 р., «що світовий большевизм переможе світову буржуазію» (Твори, т. 28, ст. 92).

Людські права? Так, але в «принципі», з суворим дотриманням міжнародно-правного приннципу про невтручання однієї держави у внутрішні справи другої держави, з одним вийомком: Москва має право, і навіть «інтернаціональний обов'язок», бути охоронцем і захисником «соціялізму й пролетарського інтернаціоналізму», де він «загрожений капіталістичним імперіялізмом».

В своїй промові на Конференції 35 держав у Гелсінкі 3 липня ц. р. Ґромико заявив, що «Европа миру» мусить бути побудована на «існуючих теріторіяльних і політичних реальностях». А Всеволод Софінський, совєтський делеґат на цю Конференцію загальноевропейської наради з питань безпеки й співпраці, заявив того ж дня, що «в разі потреби, СССР окупуватиме будь-яку країну своїх союзників - так, як він зробив це 1968 р. в Чехо-Словаччині» («Детройт Ньюз», 5 липня 1973).

Західні кореспонденти підкреслюють факт, що в той час, як західні держави намагаються добитися в Европі вільнішого обміну ідеями і людьми, Москва вперто обстоює ідею вільнішого обміну інформацій між державами, але не між народами. Совєтський Союз може мати свою імперію, — каже Захід, — якщо він правитиме країною згідно з засадами Загальної Декларації Прав Людини. І тут виринає критичний запит: могла б московська домінація в Східній Европі утриматися без застосування репресій? Таке питання поставив Вільям Р. Фраєр в газеті «Торонто Стар» у статті від 9 липня, і його ж відповідь є в загальному негативна. Пише він накінці: «Дилема ясна. Тільки якщо Кремль

згодиться заризикувати втратити імперію, може він мати її з благословення Заходу».

***

Европа стає знову центром світової політики, центром розгри інтересів великих потуг і напевно місцем, де вирішуватиметься доля людства на довгі роки. На марґінесі цієї нової ситуації виринає й українське питання. Пишу **на марґінесі,** бо ніяка з великих потуг не є безпосередньо заінтересована в такій чи іншій розв'язці українського питання. Україна в цій грі може бути предметом торгу, предметом концесій Москви іншим великим потугам у певних ділянках їх національних інтересів, але не є і, мабуть, не буде вона одним із чинників, за свободу якої піднесе голос хтось із «свободолюбного Заходу». І з цим фактом ми мусимо рахуватися.

Американська преса, наприклад, надзвичайно позитивно реферувала й коментувала відвідини Ніксона в Москві і Брежнева в Вашінґтоні. Поминаючи незначні натяки на проблему України в московській імперії, ця преса іґнорувала національну проблему в її орбіті. Тільки жидівська проблема в СССР була не тільки предметом широкої дискусії в цій пресі, але навіть американський Сенат долучив т. зв. додаток сенатора Джексона до ратифікації торговельного договору з Москвою в тому сенсі, шо Сенат зратифікує цей договір тільки тоді, коли совєти запевняють жидам повну свободу іміґрації до Ізраїлю або до Америки. Навіть Балтійські держави (Литва, Латвія й Естонія) не звернули на себе уваги американської преси, хоч юридично ЗСА не визнали анексії цих держав Москвою і навіть утримують ще в Вашінґтоні амбасади цих, колись вільних, держав. Преса віддзеркалює офіційну позицію свого уряду і, в певній мірі, громадську опінію.

Ця постава Західнього світу, а в першу чергу Вашінґтону, тим дивніша, що тут знають про існування національної проблеми в СССР. Що більше, про цю проблему одверто говорить навіть контрольована партією совєтська преса. Про неї згадував посередньо й Ґромико та його помічники в Гелсінкі.

Українцям зокрема пригадав їх невільничий стан у московській СССР член Політбюро ЦК КПСС, перший секретар ЦККП України В. В. Щербицький в своїй промові до редакторів республіканських газет. Говорячи про величезні успіхи Л. І. Брежнєва на міжнародному полі, особливо в ділянці нав'язання дружніх відносин з президентом ЗСА, В. Щербицький сказав: «... Було б неправильно вважати, що тепер у міжнародних відносинах все буде гладко й безконфліктно». Крім реакційних сил капіталістичних країн, які спробують за всяку ціну ставити палки в колеса, — говорив В. В. Щербицький, — велику перешкоду в ділянці мирного співіснування в світових маштабах, ставитимуть і українські буржуазні націоналісти. Сказав далі В. В. Щербицький: «Антикомуністи й антирадянці прагнутимуть використати всі свої можливості, в тому числі розвиток контактів. для розширення підривної ідеологічної діяльности, намагаючись пристосувати її до нових умов. Це в повній мірі стосується українських буржуазних націоналістичних і сіоністських центрів за рубежем. а також маоїстів, які останнім часом повністю і відкрито змикаються з імперіялістичною реакцією» («Літернатурна Україна», 13 липня 1973). Знаменно, що в цім же числі «Літературної України» є дуже несмачний напад на українського науковця й письменника Б. Д. Антоненка - Давидовича за те, що він, мовляв, дістає пакунки від «українських буржуазних

націоналістів» і в заміну дає їм інформації про стан в УССР. Які саме інформації, — автор статті «В ролі жебрака» не подає. Але справа не в «інформації». Справа не тільки в знищенні активного національного спротиву в Україні, але й знеславленні і, евентуально, повній ліквідації всіх тих, які є символами української незалежної думки, української національної ідентичности.

Отож, ми мусимо усвідомити, що, рівнобіжно з нав'язанням «мирного співжиття» з рештою світу, в московсько - совєтській тюрмі народів ітиме безперебірлива боротьба за повну ліквідацію всяких національних проявів крім, очевидно, російського шовінізму під маскою боротьби за «закріплення» нового типу народу — совєтського народу. Створивши «совєтський народ», Москва зліквідує всяку національну іреденту в своїй колоніяльній імперії й тим самим матиме змогу сконцентрувати свою увагу й силу проти маоїзму, проти червоного Китаю й одночасно поширювати свої впливи в решті світу, особливо в Европі. Західна Европа — це могутня індустріяльна база, з якої Москва хотіла б черпати додаткову енергію в своєму гоні на здобуття світу. Бо, як сказано в мотто до цієї статті «комуністична партія Совєтського Союзу ні на крок не відступає від непохитних принципів марксизму - ленінізму, пролетарського інтернаціоналізму».

Щойно закінчена Конференція Безпеки й Співпраці в Гелсінкі, ідея скликання якої була висунута Москвою ще в 1966 році, нагадує нам Віденський Конґрес (1814-1815), який відбувся після упадку Наполеона й на якому чотири великі потуги (Австрія, Прусія, Росія й Великобрітанія) поділили Европу між собою, з певним знехтуванням національного принципу. На тому Віденському Конґресі ніхто не питався народів, які заселювали певні землі, чи хочуть вони належати до однієї — чи другої держави, поминаючи вже факт, що великодержавам не прийшло навіть на думку питати ці народи, чи не хотіли б вони жити власним життям у власній державі. Найбільше потерпіла Польща, основну частину якої було інкорпоровано, як осібне королівство, під суверенітет російського царя. З історії знаємо, яку долю мало це «осібне польське королівство» під суверенністю Росії. Але, як пишуть історики, Европа мала щастя жити в мирі поверх 40 років. Подібний «мир», або «безпеку й співробітництво» підготовляється Европі на Конґресі в Гельсінкі.

Малі европейські держави затривожені перебігом цієї нової «віденської конференції» в столиці Фінляндії. Вони бояться, що доля Европи та її народів буде предметом торгу між ЗСА й СССР. Позиція Совєтського Союзу, чи то Москви, ясна: вони хочуть хвилево забезпечити й закріпити за собою всі дотеперішні здобутки в Східній і Середній Европі, з правом мілітарної інтервенції у випадку якогось заворушення або руху спротиву. Бо хоч Ґромико в московському проєкті миру в Европі говорив і про права людини (очевидно, щоб приспати чуйність европейських народів), то в той же час цитований уже совєтський делеґат В. Софінський, на запит журналістів, чи совєтський проєкт миру включає в майбутньому «другу Чехо-Словаччину», відповів дослівно: «Не було ніякого втручання у внутрішні справи (Чехо-Словаччини), але було прохання чехо-словацького уряду про допомогу. Це саме відноситься і до майбутнього». Іншими словами, Совєти і в майбутньому користуватимуться мілітарними інтервенціями проти «неслухняних сусідів».

ЗСА хочуть миру за всяку ціну, бо

на мир наставлена вся американська публічна опінія. Залишаючися світовою потугою, ЗСА намагаються ізолюватися в своїй сфері впливів. Бо як би не дивитися на хід світових подій, наша плянета буде знов поділена на сфери впливів світових потуг; зміняться тільки партнери поділу світу, зміняться форми, але суть залишиться та сама. Вільям П. Роджерс, американський міністер закордонних справ, хоч і говорив про права людини, про вільний обмін людьми й ідеями, але головний його наголос був на «нову еру миру в Европі».

Щоправда, тезі Ґромика, що, мовляв, «Европа миру» мусить бути збудована на існуючих територіяльних і політичних реалітетах, протиставлено тезу знесення бар'єрів між Сходом і Заходом та створення нових і кращих реалітетів (канадійський міністер закордонних справ Мічел Шарп). Цю тезу сильно підтримали міністри Англії й Західньої Німеччини. Але чи їх голос матиме вирішальне значення? Дуже сумніваємось. Останнє слово буде за Вашінґтоном і Москвою. При цьому не забуваймо, що позиція Москви буде сильніша, бо вона — напівевропейська держава, і Вашінґтон, мабуть, буде готовий досягти з нею торгу ціною поступок Москві, наприклад, на Близькому Сході. Москва ж примушена пильнувати своїх границь на Далекому Сході — границь із Китаєм.

В додатку, як пише журнал «Лондонський Економіст», «неприємною правдою є те, що демократії є злі в своїх діях під час низьких напруг; марксисти називають цей феномен ідеологічною боротьбою, а Клавзевіц міг би назвати його продовженням війни іншими засобами. Існує майже універсальне бажання вірити, що мир є природний стан людини, що армії є тимчасовими неприємностями, що конфлікти інтересів можуть бути розв'язувані політикою доброї волі. Ні одно з цих речей не є правдиве, але люди радо вірять, що ці речі є правдиві: і одна з різниць між демократією та іншим родом політичних систем є в тому, що в демократичних системах нарід вибирає політиків, котрі можуть творити такі уряди, що поводяться так немов би бажання були фактами».

Якщо це твердження колись мало повну вагу, то сьогоднішня Америка є його повним потвердженням: уряд ЗСА, під тиском публічної опінії, думає — і діє — в цьому напрямі, так, ніби мир у собі, мир без огляду на його зміст і характер, без огляду на те, чи є він справедливий, чи ні, — є твердим політичним фактом. А в дійсності, в світлі ідеологічної боротьби Москви з рештою світу, це американське бажання миру, яке трактується урядом ЗСА як **факт**, може бути для Америки фатальною помилкою.

***

Колюмніст Вільям Р. Фрай пише в газеті «Торонто Стар» (9 липня 1973), що в Чехо-Словаччині розповсюджується (очевидно таємно) важливий документ, підписаний групою чеських інтелектуалів, в якому, між іншим, пишеться: «Ми декляруємо, що европейська безпека (мир) і свобода є немислима без повної безпеки й свободи для всіх громадян будь-якої країни. Доки в будь-якій европейській країні існує леґальна непевність і тиранія, доти не буде в Европі дійсної безпеки, свободи й порядку». Немає двох думок, що тут мається на увазі московський СССР, де на папері громадяни цієї псевдо - соціялістичної імперії, з її т. зв. сателітами, користуються всіма вільностями, а в дійсності людина й цілі народи в цій «модерній соціялістичній державі» живуть під диктатурою кремлівської кліки, що називає себе Союзною Ко-

муністичною Партією. Історія людства не знає гіршої тиранії, як тиранія сучасної Москви. Навіть тиранія російських царів блідне в порівнянні з совєтською ідеологічною тиранією.

Тому, за всіма ознаками, Москва не змінить добровільно ані своєї дволичної політики відносно вільного ще світу, ані ідеології — ідеології насильства й терору всередині своєї імперії.

До такого висновку дійшли не тільки поневолені Москвою народи, але й численні державні мужі та політичні науковці західнього світу. Залицяння Москви до Вашінґтону й недавня візита Брежнєва знайшли в американській пресі дуже серйозних і поважних критиків. Проф. д-р Джордж В. Сіммондс, директор Російських і Східньоевропейських Студій при Детройтському Університеті (до речі, учасник і співтворець Світової Організації Свободи), в своєму інтерв'ю для газети «Детройт Ньюз» (1 липня 1973) остерігає американців перед неоправданим захопленням «лагідною настановою» Брежнєва до капіталізму. Ні Брежнєв, ні Москва взагалі не змінили ані своєї натури, ані свойого наставленням до «імперіялістичного капіталізму». Крах власної економічної політики змусив знов Москву приязно усміхатися до «капіталістичних акул», щоб витуманити від них хліба для свого часто голодуючого населення і дістати технічних експертів та машинерії для своєї застарілої індустрії. Це все йде по лінії «ідеології й політики великого Леніна». Проф. Сіммондс стверджує, що в 1920 році, коли новостворена Совєтська Росія (тоді не було ще Совєтського Союзу) хиталася під тягаром величезних економічних лих і клопотів. Ленін сказав так: «Хай американські капіталісти не турбують нас. Ми не турбуватимемо їх. Ми готові платити їм золотом за машинерію, інструменти й подібні речі, потрібні для транспорту й продукції, — не тільки золотом, але й сировиною!». Так дійшло, як свідчить проф. Сіммондс, до трактату в Рапало в Італії, де Москва підписала 1922 р. торговельний договір із Заходом. Отож, сьогоднішні увертюри Брежнєва не є без історичного прецеденту в ділянці збільшеної торгівлі із Заходом.

Про сучасні господарсько - економічні труднощі московської імперії, і то у всіх ділянках, особливо в сільсько - господарській, не приходиться й говорити. Московсько - совєтська економіка опинилися в стані цілковитого банкрутства. Навіть царська Росія була в стані продавати світові українську пшеницю, а сьогоднішня «країна соціялістичного інтернаціоналізму й диктатури пролетаріяту» мусить купувати мільйони тонн зернових продуктів у американських та канадійських «капіталістичних акул», щоб рятувати совєти від голодової катастрофи.

Але, крім економічної кризи, Москва переживає й ідеологічну кризу політично - національного, соціяльного, чисто людського, гуманітарного характеру. Бунтуються національні «суверенні республіки» СССР, доведені до ролі брутально й безжалісно використовуваних колоній; бунтуються сателітні держави, доведені до становища безправного знаряддя в руках Москви; бунтуються навіть російські інтелектуали, доведені до ролі бездушних роботів або модерних компютерів; бунтується українська, білоруська, латвійська, латиська, естонська, грузинська людина, від якої Москва намагається відібрати не тільки її рідну мову, церкву, культуру, але й знищити її традицію, її історію, Москва намагається вбити в людині її власну душу. Позацензурні матеріяли з України та з інших частин СССР

є цьому незаперечним доказом.

***

Не сміємо забувати, що, крім цієї всеобіймаючої кризи, московська імперія сьогодні ще є **потенціяльно** однією з наймогутніших держав світу — після ЗСА. Її поліційна машина, її партійні апаратчики, її величезна бюрократія, яка єдина користується добром і багатствами країни і є в дійсності тим «пролетаріятом», що безмилосердно накидає свою диктатуру над мільйонами дійсних пролетарів, доведених до ролі рабів, мають ще досить сили придушувати на **якийсь час** дух і сили спротиву в СССР.

. . . .

Фредерік Е. Дорр, професор і директор департаменту географії та геополітики при Вейнському Державному Університеті в Детройті, він же й телевізійний коментатор, твердить, що на незалежність України треба ще чекати приблизно одну ґенерацію. При цьому, він думає, що самостійність України прийде еволюційним, а не революційним шляхом. На його думку, Україна **буде** самостійною державою, бо Україна має всі дані, в тому числі й економічні, для самостійности. «Найкраща надія на майбутнє лежить в еволюції, можливо віддаленій на цілу ґенерацію», — так сказав він на Святі Державности в Детройті (див. «Детройт Ньюз», 22 січня ц. р.).

З історичної перспективи час однієї ґенерації (25 років) дуже короткий. Але при цьому не сміємо забувати: навіть якщо вірити проф. Доррові, що самостійність України прийде **еволюційним шляхом,** то й еволюція є **активним процесом.** Немає еволюції без революції. А революція, в свою чергу, не означає також тільки фізичний збройний зудар протилежних сил або державний переворот, що замінює одну політичну чи соціяльну систему іншою (напр., Французька революція, Американська революція). Первісне значення революції — це різного роду рух, оборот (напр., оборот сонця й зірок навколо землі). Еволюція, з другого боку, не означає закам'янілого, непорушного стану. Еволюція означає рух, процес розвитку або росту. У військовій термінології, наприклад, еволюцією називають рух, яким змінюється диспозиція війська, або форму й диспозицію фльоти.

Віденський Конґрес і Конґрес у Гелсінкі, яким 35 держав розпочали створення нового ладу в Европі, є еволюційними процесами. Але тим не менше, держави, які намагаються створити цей новий лад, є тими рушійними силами, без яких неможливо навіть уявити створення щось нового, іншого. Це, іншими словами, тиха, безкровна революція. Рух, і навіть боротьба в цій еволюції ведуться іншими засобами — засобами переконування, ба навіть скритими погрозами.

Тому, навіть якщо прийняти тезу проф. Дорра про процес еволюційности постання й творення української держави, то ця еволюція мусить обов'язково бути нероздільно сполучена з **рухом,** змаганням у цьому напрямі всієї української нації. Природа не знає застою. Тут є або рух вперед, змагання — життя, або рух назад, застій — смерть.

***

Виходячи із засади, що нація — за Шевченком, безперервний ланцюг «мертвих, і живих, і ненароджених... в Україні і не в Україні сущих», українська еміґрація є нероздільною, природною частиною української нації. Цей факт дуже яскраво усвідомив собі наш ворог — Москва, тому вона з такою їддю вже сторіччями нападає й намагається зліквідувати або хоч знетралізувати дії української еміґрації. Згадаймо тільки терміни «мазепинство» й «петлюрівство», а тепер «ук-

раїнські буржуазні націоналісти» як синоніми зрадництва (в очах Москви), щоб усвідомити собі ролю політичної еміґрації.

Це особливо важливо усвідомити напередодні II-го З'їзду Світового Конґресу Вільних Українців (СКВУ) в місті Торонто, Канада. **Цей З'їзд не є З'їздом політичних партій.** Там з'їдуться делеґати українських суспільно - громадських організацій з цілого вільного світу. Але чи тільки політики й політичні партії покликані до змагання за повну державну свободу української нації? Держава — це дуже складне тіло. Держава, це не тільки уряд, який володіє над певною територією й репрезентує та є речником волі народу, що живе на тій території. Держава — це сукупність всіх ділянок життя людини й народу, які потрібні для їх всебічного розвитку й росту. Тому СКВУ, як світова федерація українських суспільно - громадських організацій, є нероздільною частиною, преважливим фронтом у боротьбі за нашу свободу. Віримо, що наступний З'їзд СКВУ усвідомить собі свою величезної ваги ролю в боротьбі української нації за національно - державну свободу, покладе тверді програмові підвалини та накреслить ясні директиви для наступного Секретаріяту в напрямі праці до виконання тих завдань, що їх накладає на нас історична місія нашого народу.

Ще більша відповідальність припадає на долю наших політичних партій. Саме їх існування є програмово зумовлене завданням діяльности для політичного визволення України. Ми на еміґрації, до речі, поділені на цілу серію партій і партійок. До того ж, маємо й екзильний уряд — ДЦ УНР. Існування партій — річ природна в демократичних системах. Але кожна партія має тільки тоді рацію існування, коли вона має відмінну політичну програму, іншу ідеологію, інакше розуміння боротьби за державу (в не державних народів) та іншу політичну систему, соціяльну й економічну програму (всередині існуючих держав).

Ми, на еміґрації, до речі, не маємо ані одної **державницької** партії, яка мала б дуже відмінну програму від інших існуючих партій, за виїмком, хіба соціялістів і гетьманців. Але й ці останні або стали пережитками минулого, або не мають поважнішого впливу на кількамільйонову масу української еміґрації. Насправді, всі наші партії мають одну спільну рису: всі стоять на позиціях **невизнання т. зв. УССР державою українського народу й боротьби за звільнення України з-під ворожої окупації й відновлення самостійної української держави** на всіх її етнографічних територіях.

На жаль, всі наші партії не мають не то що програми, але навіть ясної уяви про новий устрій майбутньої держави. А це дуже зле. Але про це іншим разом. Нам ідеться тепер про те, що, **маючи ту саму основну національно - політичну мету,** наші політичні партії не мають найменшої причини не створити свого роду **політичного СКВУ** з метою спільними силами боротися за реалізацію спільної національно - політичної мети.

Найкращим форумом для такої федерації українських політичних сил був би ДЦ УНР. Але тут, мабуть, найбільше вини за цим державним центром на еміґрації, який поза догмою леґітимізму, не хотів, або не вмів знайти спільної мови з усім українським політичним світом.

Але сьогодні, маючи на увазі новітню «Віденську Конференцію» в Гелсінкі, метою якої є закріпити в Европі сучасний стан посідання, сучасний політичний «статус кво» і тим леґалізувати й стан поневолення України на довгі роки, нам видається, що ство-

рення **спільного українського фронту є імперативним історичним наказом.**

Щойно закінчена Конференція 35 держав у Гелсінкі — це тільки перша фаза до створення «нової Европи». Друга фаза почнеться десь у половині вересня в Женеві, де експерти держав - учасників намагатимуться зформулювати й конкретно спрецизувати умови, на яких мав би базуватися мир і співпраця в Европі. Після Женеви — якщо там усі заінтересовані держави знайдуть спільну мову й сприйнятливу для всіх формулу договірних постанов про новий европейський лад, — остаточний договір буде затверджений і підписаний знов у Гелсінкі.

Праці комісій в Женеві матимуть надзвичайну вагу, й від них залежатиме. чи «новітній Віденський Конґрес» взагалі матиме успіх; а якщо так, то тут же вирішаться всі деталі й умови, на яких має бути побудований европейський мир і співпраця. Тому, на нашу думку, **в Женеві мусить бути й працювати неофіційна українська делеґація,** складена з найкращих для такої справи українських діячів, з правом репрезентувати **офіційно всю українську еміґрацію,** а неофіційно бути речником справедливих національно - політичних домагань всього українського народу.

Єдиний український фронт у Женеві є важливий так з моральних і національних причин, як і з причин чисто практичних. Ні одна з існуючих наших організацій не в силі ані фінансово, ані добором кваліфікованих людей виконати це історичне завдання. Якщо ми не спроможемось на такий **спільний. всеукраїнський** чин, історія нас засудить, а наші нащадки нас проклenуть.

Ми свідомі того, що така неофіційна українська делеґація чуда не зробить. Але ми рівночасно свідомі того, що вона може дуже багато зробити для української нації, маючи на увазі, що ціла серія репрезентованих там держав не тільки не стоїть на позиціях московсько - большевицьких «нових політичних і територіяльних реалітетів» в Европі, а й категорично заперечує їх (Англія, Канада, Західня Німеччина, в певній мірі ЗСА та інші). З посередньою або й безпосередньою співпрацею з цими державами, та викликавши увагу **світової опінії** через присутню на конференції пресу, ми напевно зможемо вивести на міжнародне поле проблему поневолених Москвою націй в Европі й Азії, а в першу чергу, проблему поневолення України під прикриттям «Української Совєтської Соціялістичної Республіки». Для певного успіху, українська делеґація в Женеві мусить мати в своєму складі також впливових, відомих у світі дорадників - експертів з-поза українського світу.

Як уже сказано, така українська репрезентація в Женеві не під силу фінансово ані одній українській організації. Але вона під силу **всім нам разом.**

Якщо ми виконаємо це історичної ваги завдання, то вислід новітнього «Віденського Конґресу» в Женеві — Гелсінкі напевно буде інакший, ніж той, якого бажає собі й за здійснення якого працює наш історичний ворог — Москва

Доведімо, що ми дійсно зріла нація для власного державного життя.

Л. Рихтицький

НА ПОРОЗІ ТРЕТЬОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

(Політичні рефлексії)

Важко сказати екс катедра, чи історія повторяється, чи ні, але можна сміливо ствердити, що вона є повна аналогій, і відповідною інтерпретацією можна доходити до дуже цікавих висновків. Йдеться, власне, про інтерпретацію. Ніхто не знає наперед, чи вона влучна, чи ні, але розумовий холодний підхід дозволяє окреслити межі сподівань, межі правдоподібности, і в цих межах заключається чи не вся політична мудрість передбачування.

Увага всього світу зосереджена тепер, без сумніву, на Азії, де наростає проблема першорядного, світового значення. Щоденна преса, очевидно, займається сенсаційними новинками з усіх кінців світу, але протягом тижнів, місяців, а далі вже й років видно цілком виразно, що очі всього розумного світу звертаються більше й більше на Азію і там — на дві потуги, що вманевровують себе щораз більше в сліпу вулицю політичного невороття.

Росія (все ще під назвою СССР) і Китай. Проблема цих двох потуг не нова. Вона сягає своїми коренями ще XIII сторіччя, часу монгольського наїзду. Не будемо повторяти історичних лекцій, але з'ясуємо тільки кількома словами психологічне підложжя. Під ударами монголів Джінгіс-хана впала Київська Українська Держава, бо понад тристарічне державницьке існування не дозволило Києву схилити голову перед дикунами з азійських нетрів. Україна вийшла на бій — і впала. Але на півночі московські князі, що щойно почали творити примітивні володіння, не мали такого почуття гордости. Вони теж упали — але на коліна перед монгольськими ханами і сплатою «ярликів» схоронили себе від загибелі (це не є, борони Боже, алюзія до низькопоклонних поїздок Брежнєва!). Монгольське панування над росіянами тривало до 1480 року, тобто понад 250 років, а монгольська присутність над долішньою Волгою, Каспієм і в Криму впливала на розвиток російської політики майже до новітніх, наших часів. Не диво, що в російській психіці є монгольська ключка, і не диво, що російська свідомість так рішуче відкидає все, що монгольське — бо його в їх крові дуже, дуже багато, більше як слов'янського. Монголи були в першу чергу азійською потугою, і в Европі вони з'явились вже після підбиття Китаю. Джінгіс-хан керував монгольськими операціями в Европі, на Кавказі і в Персії, з Пекіну. І в російській психіці монголи злились з китайцями як перманентна загроза в Азії так далеко, що це вплинуло на російське політичне думання відносно геополітичного значення Монголії, яку Москва захопила й тримає. Історичне минуле залишає великий слід на психіці цілих народів, а зокрема вже на психології політики провідних верств цих народів, і нічого дивного, що й у свідомості російської керівної верстви проблема небезпеки із сходу займає далеко визначніше місце, як питання небезпеки з заходу. Із заходу Росія була вже атакована в новітній тільки історії три рази й виграла всі

три війни, хоч із капітальними жертвами. Росія мала куди відступати — але куди відступати на випадок атаки зі сходу?

І тут ми наближаємось нарешті до суті цілого російсько - китайського конфлікту. Він почався не за Хрущова не за Брежнєва і не за Леніна-Сталіна. Він почався в новітній історії, залишаючи вже на боці чисто монгольські часи, в 1650 році, коли Єрофей Хабаров досяг ріки Амур, здобув місцевість Альбасін, убив 661 мешканців і забрав із собою 243 жінок і дівчат, 118 дітей, 237 коней і 113 голів худоби. Ця перша китайська зустріч із росіянами поклала тавро на всі пізніші відносини двох потуг. Китай завжди втрачав, Росія завжди здобувала. Всі договори, підписані колинебудь між китайським та російським урядом, були односторонньо ламані Москвою, до останнього часу; навіть договір про взаємодопомогу між Хрущовим і Мао зламала Москва. Історія цих взаємин довга й повчальна і впродовж років російські посілості збагатились Зеленим Клином, Сахаліном, Манджурією (північною) Сінькіяном і, нарешті, Монголією. З мап, опублікованих Китаєм сьогодні, виходить, що Китай має претенсії до неменш як понад 600 тисяч квадратних миль чисто китайської території, не враховуючи історичних прав Китаю до цілого південного пояса Сибіру. Очевидно, світ може не визнавати цих китайських прав, але в Азії питання стоїть інакше. Про свою експансію на схід Росія інформувала світ, як хотіла, бо Китай послаб був так, що з його думкою ніхто не числився. На його території чужі великодержави повирізували собі щось в роді колоній, потворивши в китайських містах чужинецькі дистрикти, під охороною чужинецьких військ. І хоч Китай пробував проти цього боронитись, йому не ставало сил. Це було величезне тіловище людських мас, незорганізованих та необ'єднаних — до нашого часу. В 1949 році після понад двадцятирічної боротьби, комуністичні війська Мао-Тсе-Тунґа перемогли Чіян-Кай-Шека, і цей рік став початком історії нового Китаю. З цього року сильна, організаційна рука охопила мільйонові китайські маси, і на сьогодні там стоїть суцільний бльок 900 мільйонів людей, керованих одним, рішучим центром, до того ж людей, назагал, майже одного етнічного походження. Китай ожив. Сторіччя сваволі чужих потуг на його території скінчились. І хоч Китай не належить до демократій світу професори його університетів заявляють, що вони здають собі справу із обмежень особистих та політичних свобід, але вони приносять цю жертву в ім'я майбутнього, розуміючи, що тільки організаційний геній Мао зумів охопити й перетворити цю величезну країну в цілеспрямовану, політичну потугу, з якою сьогодні мусять рахуватися всі ті, хто ще вчора вважав китайців за «кулі», а їх територію за свою колонію. Мені здається, що український нарід волів би зректися також великої кількости так званих свобід, щоб могти похвалитися здобутою незалежністю, відповідним провідником і забезпеченим політичним майбутнім великої української держави. Китайський комунізм є нам так само мало небезпечний, як російський комунізм, — нам небезпечна Росія, — без огляду на барву — і нам небезпечна всяка ворожа нам потуга, — без огляду на барву. Китайський комунізм не перешкоджає китайцям вести холодну війну з російськими комуністами, бо ідеології в міжнародніх відносинах грають дуже малу ролю. Вони мають значення для внутрішнього життя народу, і якщо китайці вважають, що їм добре, то це їх справа. Ці ствердження потрі-

бні на те, щоб ми не вбирались в тоґу націоналізму там, де цього цілком не треба, і відсахувались від взаємин з Китаєм тому, що він червоний. Якщо б Китай став над нашими кордонами, то небезпека від нього однакова, чи він червоний, зелений, чи жовтий. Наше думання мусить перейти деяку ревізію поглядів власне в зв'язку з цим унікальним історичним явищем, що над кордонами тюрми народів, в якій перебуває і наш нарід, стала китайська потуга, повна ревізіоністичних плянів.

Про що власне йдеться?

Скажемо просто і ясно: йдеться про панування над Азією, в першу чергу, а далі... над світом. Кожна потуга мріяла про панування над світом. Росія мріє про це безнастанно, мріяв Гітлер, мріяв Наполеон, мріяли всі. Чому не вільно Китаєві? Та це ще далеко; Китай терпеливий, перш усього він хоче наладнати відносини в Азії. А саме там, на китайську думку, відносини цілком незадовільні. Росія, із столицею Москвою в Европі, володіє колосальними просторами в Азії чисто, як колоніяльним тереном, здобутим силою, колонізованим силою й забезпечуваним ошуканствами, жорстокістю та брехнями. Китай стоїть на становищі, що Азія призначена для азіятів, і в Азії Росія не має чого шукати. Звідси всі ревізіоністичні пляни, виявлені в друкованих мапах, довідниках, шкільних підручниках і врешті-решт, офіційних заявах китайських провідників. Світ однак повен конфліктів, і сіра людина звикає до них, як до поганої погоди. Що ж таке є з російсько - китайським конфліктом, що під ним вичувається дійсно поважну й велику небезпеку?

Китай сьогодні

Треба сказати, що ми мало знаємо про Китай. Щойно за останні два роки журналісти й політики мали змогу глянути ближче на цю нову азійську потугу, що в час свого повного послаблення й розбиття зуміла стримати японський підбій і, помимо намагань великодержав, ніколи не втратила цілковито своєї самобутности. Сьогодні це 900-мільйонова потуга, зорганізована на подобу військового табору, і з небувалою політичною свідомістю мас, яким провід дав відчути динаміку й енергію національного відродження. Згідно з матеріялами, що маємо в руках, в Китаї сьогодні — чи не вперше в його історії — ніхто не голодує, лікарська опіка охоплює всі закутки велетенської країни, чистота переходить уяву західньої, культурної людини, дисципліна мас чи не абсолютна — і при тому не відчувається брутальної присутности поліції та інших органів безпеки. На відміну від Росії, Китай не окуповує сьогодні жадних чужих територій і не веде ніде ґеноцидної політики супроти національних меншин, що завжди послаблює державу з нутра й викликає примару революції при кожному міжнародньому зударі. Невідомо, чи Китай утримує табори примусової праці на подобу совєтських лагерів, бо Китай сьогодні нікого не гнобить. Під цим оглядом, Китай нагадує націонал - соціялістичну Німеччину перших місяців, коли ще не було навіть Бухенвальду. Німеччина скоро змінилась: Китай існує таким уже понад двадцять років. Прошу нас зле не зрозуміти: ми не захвалюємо китайської системи правління, ми розглядаємо незаперечні, історичні факти. Як Китай виглядає дійсно, все таки навіть сьогодні важко сказати, зокрема щодо озброєння

промислової потужности, але треба підкреслити, що Китай доказав помилковість усіх західніх розрахунків щодо його можливостей. Коли американські авторитети твердили, що Китай матиме атомову бомбу не скоріше сім-

десятих років, Китай перевів першу експльозію десять років тому; коли західні специ твердили, що Китай не матиме водневої бомби скоріше ніж біля 1975 року, Китай перевів уже кілька водневих експльозій; коли ці самі специ твердили, що Китай не матиме ще так скоро далекосяжних ракет до переносу ядрових бомб, Китай уже п'ять років тому назад стріляв ракетами на віддаль 3,000 миль. Всі ці рахунки виявились неправильними.

Тепер обміркуймо: якщо СССР міг протягом десяти років від вибуху своєї першої атомової бомби збудувати атомову потужність, рівну американській, то чому не міг би того зробити Китай? Ми не знаємо точно індустрійної потужности Китаю, але він будує літаки, танки, вантажні авта, і звітодавці тепер говорять, що промислова спроможність для заспокоєння шотреб хоч би тільки примітивних, 900-мільйонового населення не може хіба бути меншою совєтської, яка неспроможна заспокоїти потреби 240 мільйонів. Китай працює тихо, але працює цілим потенціялом свого муравлиного населення, і там не саботує ніхто, бо всі відчувають, що працюють для себе самих — і свого майбутнього.

Російські рефлексії

Москва про все це знає. Правдоподібно, вона знає й більше, бо трудно собі уявити, щоб вона не мала там своїх аґентів. Всім відома ще афера заступника Мао, Лін-Піяо, літак якого зістрілено над територією Монголії при спробі втечі до СССР. Немає сумніву, що Росія старається розкласти Китай із середини, тільки це твудна справа з одноцілим народом. Прикладом нехай послужить Німеччина, що, не зважаючи на змови й замах на Гітлера, затримала дисципліну до останнього дня війни. Росія знає, що китайці під цим оглядом можуть бути ще далеко трудніші. І що тоді робити? Були чутки на Заході, що СССР готує превентивну війну проти Китаю, та чутки ці появились вперше ще п'ять років тому назад, а кожний втрачений рік часу грає для Китаю, не для СССР, так само, як і кожний рік, що його втратила Америка, не використавши своєї атомової монополії, діяв проти неї.

Чи може Росія вдарити на Китай? Безперечно, що такі думки є в Політбюро й сьогодні і що дискусіям на цю тему там немає кінця. Можливо, що оце фальшиве залицяння до Заходу, що його свідками ми є вже рік, якраз і має на меті підготувати ґрунт до превентивної атаки на Китай. Коли? Може й завтра? Може. Тількищо кожна війна стаґить перед російськими неділимцями, так червоної, як і білої масти, мариво втрати імперії, тої улюбленої понад усе заграбованої чужої власности, яка понад усе дорога російським злодіям. Бо ніде правди діти: СССР ще не був так підмінований масовим почуттям ворожости поневолених націй, як сьогодні. Ще двадцять років тому назад не до подумання були в СССР клюби інтелектуалів, демонстрації проти влади, а то й заворушення, як ось у Дніпропетровську. Дніпродзержинську та Ростові. Ці ніби поодинокі вияви виявляють кипіння мас, і кожна поважніша авантюра совєтської верхівки може спричинити внутрішній вибух.

Китайські методи

В напрямку такого вибуху китайська пропаґанда працює всією силою. Це взагалі перша антисовєтська пропаґанда в світі, що поставила себе на властивому місці, керуючи свою енергію на здобуття симпатій поневолених народів СССР. Три китайські радіостанції надають як в день, так і в ночі, висилання всіми мовами поневолених народів, не залишаючи на боці на-

віть малих націй, як литовці, латиші та естонці. Очевидно, відповідні пересилання йдуть українською мовою, і з усіх приступних джерел виходить, що ... н продумані так щодо форми, як і щодо змісту. Вони значно різняться від пересилань Радіо Свобода та Голосу Америки. В них не говориться людям про кількість холодильників та телевізорів у Америці чи про смак гамбурґерів із кока-колею. Китайці вживають історії. взивають до почуття національної гордости поневолених націй і яскравими прикладами протиставлять совєтську брехливу офіційщину дійсним фактам соціяльного та національного поневолення. Китайці не розраховують на росіян, що ці їм поможуть розбити імперію, як це досі роблять сліпі західні політики. Китайці знають, що росіяни боронитимуть свої грабежі руками й зубами. Тому китайці розраховують на поневолені народи. Заходи бісмарків, гітлерів та айзенгауерів не увінчались успіхами, — може китайська метода має кращі вигляди.

Російська оборона

Немає сумніву, що на полі пропаґанди СССР є в дефензиві. Совєтські умовини соціяльного й національного поневолення такі, що вистачить тільки послухати якебудь пересилання з Китаю щоб знайти підтвердження його правдивости, в протиставленні до щоденних брехень совєтської преси. З такою пропаґандою росіянам важко боротися. Тому вони вирішили звернути увагу своїх мас на надії, що їх тепер роздувають при допомозі влесливої політики супроти Заходу. Мовляв, гляньте, яке в нас буде життя: американці постачають нам телевізори й холодильники, німці будуватимуть для нас машини, французи привезуть нам люксус, італійці будують нам авта, — чого хочете, чи партія не є мудра...? Всі ознаки вказують, що на 55-ому році існування СССР поневолені маси вже не хочуть вірити Москві ні в чому. По країні йдуть масові проти-китайські мітинґи, а люди набік сміються. Поліція прикручує шрубу терору, як перед кожною війною в СССР, але люди сміються. Куди вивозитимуть? Назустріч китайцям...?

Над китайськими кордонами стоїть біля 60 совєтських дивізій (за офіційними даними), та інші познаки вказують, що їх число щонайменш подвійне. І якщо совєтська пропаґанда не дасть собі ради, а китайська стане виявляти ознаки поважного успіху, Москві залишиться тільки війна, якої за всіми даними вона не хоче і від якої не може чекати нічого для себе доброго.

А ми?

Українська сторона мусить передусім витягнути висновки з попередніх історичних лекцій і зберегти холодну кров. Ми не маємо найменшої підстави захоплюватися походом Китаю на СССР, бо похід цей не зупиниться на Уралі напевно. Але ми не маємо також найменшої підстави ставати по стороні Росії, коли зважимо, що все, що вона досі зробила з нами, було спрямоване на наше знищення. Росія поламала всі договори, які колинебудь підписувала з Україною, і Росія використала свою брутальну силу до крайности, щоб знищити наш нарід, нашу мову, культуру й наші політичні ідеали. У нас велику слушність має девіза: щоб навіть із чортом, та тільки проти Росії! Немає де правди діти, із Росією ми не маємо жадної майбутности. Якби Росія була інакшою, може сьогодні Україна, незалежна, самобутня Україна, співжила б із нею, як із своїм сусідом, — та це мрії, в які даремно вдаються навіть ще сьогодні деякі наші добродушні й наївні земляки. Росія має один плян, і цей плян іде на повне знищення України та

створення з неї російського бастіону над Чорним морем; і в цій ситуації наша політична думка не має іншого виходу, як — рахуючи на власні сили в першу чергу — шукати можливих союзників, що допомогли б нам змінити існуючий стан на Сході Европи. Тільки такі міркування керували нами, коли ми надіялись на допомогу Німеччини. Тільки такі міркування можуть керувати нами сьогодні. Ми не чекаємо дарунку свободи ні від кого, але ми маємо очі й вуха відкриті. Назріває світової міри конфлікт і нам краще передумати всі можливості тепер, аніж бути заскоченими в майбутньому. Якби то не було, такий конфлікт — а він виглядає неминучий — змінить докорінно відносини так у Азії, як і в Европі. Перед нами третя світова війна, і в нашому інтересі є подбати, щоб вона розвивалась в нашу користь. Якщо ми зірвемось у відповідний момент, як личить великому народові з нашим історичним минулим, і виборемо собі волю, — це добре і так має бути. Якщо обставини складуться не так вигідно, тоді в нашому інтересі є подбати, щоб з мапи світу зникла російська потуга так, як зникла німецька. В кожнім разі, важко уявити, як можна наш нарід китаїзувати. І Китай завжди буде від нас далеко, навіть, якщо б жовтий губернатор мав якийсь час сидіти в Києві. А в можливій боротьбі з Китаєм ми завжди матимемо за собою підтримку не тільки Европи, але й усього світу, чого не можна сказати у випадку Росії. Тому — маймо очі й вуха відкриті! Можливо, дуже можливо, що доля несе нам нашу найбільшу — і може останню нагоду. Не прогавмо її!

Треба завжди **сокотитися**. Бо диявол. хитрий. Одягає все нові маски.. Треба завжди бути готовим до Опору і не вірити в позолочені цяцьки... Масова освіта, масова медицина — це добре. Але разом з ним прийшла масова культура. Замість раю, обіцяного утопістами, прийшла декультурація, відчуження, дегуманізація, втрата коріння... В людині гіпертрофічно розвивається технічна функція за рахунок духовної — і це чомусь іменують проґресом. Ніколи не була ще такою наґальною потреба вивчити і мобілізувати **досвід Опору** взяти на озброєння те, що вже не раз врятувало націю від втрати власного обличчя. Кожний нарід мусить знайти цей спосіб у власній спадщині і виробити власну вакцину проти цього лиха.

Валентин Мороз· Хроніка Опору

Євген Ґут-Кульчицький

ЕВРОПЕЙСЬКА СПІЛЬНОТА — ВЕЛИКА НЕСПОДІВАНКА [1])

Економічний і політичний вплив Европейської Спільноти на світове положення. Головні причини драматичних змін у світовій політиці нашої доби.

Вступ

Українська спільнота в діяспорі мало цікавиться подіями, книжками чи статтями, які не мають безпосереднього відношення до українських справ. Це зрозуміле: уважаючи себе політичною еміґрацією і амбасадорами української правди, ми передусім звертаємо нашу увагу на справи, пов'язані з найбільш актуальними для нашої нації проблемами — визвольними проблемами.

І хоч ми розуміємо це обмеження зацікавлень нашої спільноти, проте ніяк не можемо його виправдати. Адже в світі відбуваються саме тепер, на наших очах, такі події, що їх ми можемо зовсім справедливо назвати революційними. І хоч часто при цьому не проливають «моря крови», і не видно «гір трупів», то все це події революційні, бо вони радикально змінюють положення й уклад сил, часто на довгі роки.

І до таких революційних подій належить без сумніву постання Европейської Спільноти й незвичайно швидкий зріст її економічної й політичної сили. Воррен Найстром [2]) так характеризує Европейську Спільноту: «Це найвизначніший новотвір у державнотворчому процесі Заходу від часу постання національних держав... До глибини міняє характер ґльобальних економічних і політичних взаємин... Виступає як важливий межовий знак у розвитку модерного світу». А Рей Касенке [3]) каже: «Европейський Спільний Ринок стоїть на порозі безприкладної світової могутности».

Справді Европейська Спільнота дотепер ще не виявила свого безпосереднього відношення до України, але, як і всі великі світові події, так і вона матиме великий і, в кінцевому ефекті, може й вирішальний вплив на українську визвольну політику.

Тому й нам треба пильно слідкувати за розвитком подій у Західній Европі, студіювати й аналізувати народження Европейської Спільноти та дальші напрямки її розвитку, щоб і нам ураховувати їх у плянах нашої визвольної політики.

Чверть століття тому...

Щоб краще зрозуміти відношення Европейської Спільноти до інших сві-

---

1) На основі доповіді виголошеної 19 травня 1973 у Детройті заходами Окружної Управи ОДВУ.

2) J. Warren Nystrom and Peter Malof: The Common Market: Eropean Community in action.

3) Тут використано праці таких авторів: G. H. Hogberg, R. McNair, R. Kosanke, R. C. Petersen, H. W. Armstrong, R. el-Gafmal, G. Alexander та інші у журналі «The Plain Truth» за роки 171-73.

тових сил та ролю, яку вона вже грає і ще гратиме в світі, добре кинути оком в минуле — на загальне положення на світовій політичній арені зразу після 2-ої Світової війни. З огляду на обмежене місце та велику кількість матеріялу, приходиться пропускати багато деталів та говорити фраґментарно.

Отож, після 2-ої Світової війни на світовій шахівниці практично знаходимо тільки дві визначні фігури- З'єднані Стейти Америки (ЗСА) та Союз Совєтських Соціялістичних Республік (СССР). Поміж ними в той час були величезні різниці.

ЗСА: Їх територія зовсім не була заторкнена воєнними подіями; промисловість і хліборобство — на вершинах своїх продукційних можливостей; втрати в людях — хоч і дуже болючі, але, пропорційно до числа населення, не дуже великі; військова машина зовсім не послаблена і в повній своїй силі; монополія на ядерну зброю — без ніякої конкуренції в світі. В той час ЗСА були під господарським і мілітарним оглядом на вершку своєї потужности, що давало теж майже необмежені політичні впливи на цілий світ.

СССР: Европейська частина держави дуже знищена воєнними діями, — саме тут була зосереджена головна промислова й хліборобська продукція, і тому промисел і хліборобство були зовсім виведені з ладу; втрати в людях — величезні (дехто обчислює їх на 20 мільйонів!), особливо з того прошарку населення, що було найбільш продуктивне; військова машина зовсім розбита й здесяткована; без американської допомоги воєнним виряддом і харчами («ленд-ліз» на мільярди долярів!) вона не мала б ніяких можливостей дальше провадити війвійну; авіяція й морські сили взагалі майже перестали існувати.

Ідеологічні різниці

Різниці поміж тими двома світовими потугами були ще багато глибші й не обмежувалися тільки матеріяльною сферою, а переходили й у площину духову, психологічну.

Перш за все, мільйони вояків СССР у Середній і Західній Европі побачили, що навіть вичерпані й знищені війною краї стояли під оглядом життєвого рівня куди вище, аніж розхвалюваний пропаґандою «рай робітників і селян». Це мусіло стати зародком пізніших рухів опору, зневіри в комуністичну ідею й цілковитого недовір'я до совєтського режиму і його пропаґанди.

Подруге: тоді, як ЗСА відзначаються практичним підходом до життя й розглядають усі проблеми в прагматичній, а не ідеологічній площині, СССР пішов зовсім іншим шляхом.

Кремлівські володарі, так як і колишні московські царі, були одержимі абсурдною **ідеєю московського месіянізму,** ідеєю Москви як третього Риму, — не тільки в духовому розумінні (тепер уже не в релігійному), але як дійсної державної столиці цілого світу: Москва — цілому світу голова! Ця імперіялістична ідея була — і є досьогодні — головним стимулом всіх акцій Москви за опанування цілого світу — під кожним оглядом: культурним, економічним, соціяльним, політичним і мілітарним. Ідея, що москвини — це «сіль землі», що вони — «вибраний нарід», що вони покликані для того, щоб контролювати й вести всі народи на землі до однієї остаточної мети: потонути й розплистись у шляхетному, великому російському морі. Не дивниця, що поміж тим «вибраним народом» і біблійним «вибраним народом» — жидами, мусіло врешті прийти до конфлікту!

Є ще й інша ідея, яка відрізняє Москву від ЗСА і всього західнього сві-

ту. Це ідея, що могутність нації - держави лежить виключно в її мілітарній силі. Тому то. щоб розбудувати ту свою мілітарну потугу. Москва була і є досьогодні готова пожертвувати всім: хоч би й половиною свого населення, всіми потребами того населення. Тому теж розбудовує майже виключно важку, военну промисловість, а занедбує легку, яка мала би заспокоювати потреби населення. Занедбує й культурні потреби населення, бо, згідно з ідеями Москви, і культура має бути виключно на послугах московського месіянізму та военної машини, має бути знаряддям великодержавницької пропаганди, має служити тільки для духової мобілізації населення для виконання абсурдної ідеї кремлівської верхівки плеканням традицій і мітів царської Росії.

Брак необхідних капіталів примусив Москву запровадити невільничі методи: прив'язання до місця праці, жебрацько-низька платня, дарова праця («суботники», «стаханівці», мільйони невинно арештованих і засланих до «трудових таборів», праця жінок і малолітних, використовування різниці цін поміж цінами, які платить уряд, та за які продає продукти населенню, використовування сателітів (Комекон заснований саме для того, щоб служити потребам Москви).

Тепер може зрозуміємо, чому Москва так сердиться й хвилюється, коли у «великому російському морі» не збираються потонути не тільки найближчі до неї українці й білоруси, а й сателітні краї, коли населення вимагає гідних людини соціяльних і культурних умов життя, домагається найнеобхідніших предметів щоденного вжитку. Адже все це заперечує дурман месіянізму, відсуває, а то й паралізує всі намагання його реалізувати.

Колись московські царі, розробляючи початкові пляни свого імперіялізму, їхали на коні слов'янофільства. Тепер кремлівські володарі, маючи перед собою візію цілого світу, пересіли на бистрішого коника — комунізм. Але вони, не віряччи самі в цю ідею й не застосовуючи її до свого власного життя, вживають її тільки як задурманюючий середник для наївних цього світу.

Успіхи СССР

Спочиваючи на лаврах военної перемоги та не маючи рівнорядного суперника ні під мілітарним, ні під політичним оглядом у цілому світі, ЗСА зразу після війни демобілізували свої величезні військові сили й цілу свою увагу й енергію звернули на економічні проблеми, вважаючи їх тепер основою своєї державної могутности.

А тим часом, СССР звернув усю свою увагу на відбудування знищеної держави: промисловість, хліборобство, технологічні досліди, — не занедбуючи при тому й пропаґанди та розвідки. Найважливіший їхній успіх того часу — це викрадення від ЗСА таємниці продукції ядерної зброї та ракет (як засобу транспортації атомових бомб); в тому їм дуже допомогли німецькі вчені, які попали в їхні руки).

І тут треба признатись — хоч може це нам і не подабається що за 25 років Москва створила чудо: прямо з нічого, зі знищеної і зруйнованої війною країни, їм пощастило розбудувати таку мілітарну потугу, яка майже в усіх родах зброї, включно з ядерною. не тільки дорівнює американській. але вже, можливо, й перевищує її. Ми знаємо, якою ціною жахливих жертв населення вдалось їм цього досягнути. Але цей фанатизм, завзяття і витривалість у поході до своєї наміченої месіяністичної мети — подивугідні.

Науковці погоджуються в тому, що остаточним поштовхом до прискоре-

ного озброєння Москви була їхня невдала Кубинська афера. Хрущов прорахувався в оцінці відношення своїх і американських сил. Одержавши добру науку, Москва знову кинула всі свої ресурси на збільшення свого озброєння. Всі військові фахівці ЗСА згідні тепер у тому, що в першій половині 1972 року Москва здобула перевагу над ЗСА майже в усіх важливих родах зброї, а особливо зброї ядерної.

Несподіване відношення сил

Згідно зі звідомленнями екс-міністра оборони Мелвіна Р. Лерда, колишнього голови об'єднаних керівників штабів адмірала Т. Г. Мурера, найвищого командира на Атлянтику адмірала Ч. Данкена, найкращого ядерно знавця фльоти віцеадмірала Ґ. Ґ. Рікавера, командира на Пацифіку адмірала Ґ. Шарпа, в першій половині 1972 р. було таке відношення мілітарних сил поміж ЗСА і СССР:

Ядерна зброя: Щодо вибухової сили (меґатонажу) СССР перевищував ЗСА у відношенні 3 : 1.

Кількістю ІСВМ (міжконтинентальних балістичних ракет) СССР перевищував ЗСА у відношенні 3 : 2 (1.550 : 1.054).

Кількістю ракет з атомовими головками на підводних човнах СССР перевищував ЗСА у відношенні 740 : 656.

Кількістю важких літаків для перевозу атомових бомб на далеку віддаль ЗСА все ще перевищували СССР у відношенні 530 : 140. Але треба усвідомити, що значення таких літаків зменшилося з огляду на протилетунські ракети, які можуть їх збивати. Все ж і тут СССР дожене ЗСА в 1973 році.

При тому СССР продукує щорічно нових 250 ІСВМ та 128 ракет на підводних човнах. Крім того, СССР замінює свої дотеперішні слабші ракети з атомовими головками (СС-9) багато тяжчими (аж 50-меґатоновими), так що тепер вони будуть в багато разів перевищувати вибухову силу американських атомових ракет.

Єдина потіха для ЗСА була в тому, що вони мали все ще деяку перевагу в технології: МІРВ (Ракети з численними головками, які можна незалежно прицілювати). Коли підрахувати кількість тільки атомових головок (без огляду на їхню вибухову силу), то ЗСА мають перевагу у відношенні 5.700 : 2.500. Однак, фахівці передбачають, що СССР пережене ЗСА і в технологічному поступі вже за 2-3 роки.

Наземні сили: СССР завжди мав числову перевагу над ЗСА у звичайних родах зброї. Тепер ті численніші дивізії СССР є теж повністю моторизовані та досконало виряджені. Їх підтримують з'єднання важких танків. В останньому часі преса подала відомість, що СССР прислав до Середньої Европи 1.500 нових важких танків та кілька додаткових дивізій (це на випадок необхідности зредукувати деяку кількість військових сил, згідно з договором у Гельсінках — Відні). На китайськім кордоні СССР має тепер 46 змоторизованих дивізій з танками, літаками й ядерною зброєю.

Авіяція: СССР зробив величезний поступ у цьому роді зброї. Після цілковитого знищення авіяції в 2-ій Світовій війні, СССР розбудував повітряну потугу, що може конкурувати з ЗСА не тільки кількістю, але також якістю. Їхні МІҐ-и є щонайменше рівнорядні з американськими винищувачами, а може й з нановішими французькими Міражами.

Морські сили: Майже з нічого СССР розбудував морську воєнну фльоту (також і торговельну!), що майже опанували Середземне море й Індійський океан. Особливу увагу звернено на підводні човни. Всіх підводних човнів з атомовим рушієм СССР має 100 у відношенні до 90 американських.

Правда, тільки 25 човнів з атомовими ракетами, у відношенні до 41 американських. Але тепер СССР будує 3 такі підводні човни на один американський. У будові має СССР дальших 17 таких човнів. Крім того, СССР виготовив свій перший літаконосець (дотепер не мав ні одного), а другий будується.

Згідно з інформаціями американських фахівців, СССР вже в 1975 році буде спроможний знищити наглим ядерним нападом 95 відсотків населення Америки та її промисловости. Москва працює тепер дуже інтенсивно також у ділянці власних технологічних дослідів і розвитку наймодернішої, технічно досконалої зброї. Не даром віцеадмірал Рікавер недавно заявив: «Немає перегонів у озброєнні — СССР женеться сам один повною швидкістю!»

Критичне положення

В тому часі, коли СССР переганяв ЗСА, розбудовуючи всі ділянки своєї мілітарної машини, американський парлямент робив усе можливе, щоб скоротити американський військовий бюджет. Змушені економічними труднощами, ЗСА в останньому часі значно занедбали розбудову своєї мілітарної сили. Особливо болюче даються відчути драстичні обмеження фондів на технологічні досліди. Відомий ядерний фізик д-р Е. Теллер каже: «Сьогодні ми не в збройних перегонах, а в перегонах технологічних».

На економічні труднощі ЗСА є багато причин, а передусім безробіття, інфляціяція, дефіцити в закордонному платіжному балянсі особливо в закордонному торговельному балянсі, упадок доляра на світових біржах і т. п.

Якщо б у відношенні світових сил не наступила ніяка зміна, то СССР, здобувши виразну мілітарну перевагу над ЗСА, міг би застосовувати супроти ЗСА дипломатичний терор і шантаж. СССР не мусів би більше скривати своєї агресивної політики, міг би вимагати різних політичних і економічних концесій і пільг (чи продаж пшениці не належить саме до цієї категорії?!), міг би вимагати припинення всякого спротиву комунізмові в Америці й деінде, міг би знову здобути контролю над комунізмом у світі та над т. зв. «невтральними», міг би вимагати розв'язання західніх союзів (НАТО, Европейська Спільнота) і т. п. Так ЗСА перестали б бути «прапороносцем свободи» у світі і мусіли б обмежитися до полагоджування тільки своїх внутрішніх проблем (новий ізоляціонізм).

Але могла б бути ще й інша, більш безпосередня, небезпека від того, що СССР дігнав і перегнав ЗСА під мілітарним оглядом. Кремлівські володарі могли б подумати, що тепер вони вже рукою можуть досягнути ціль своїх месіяністичних ідей. Щоб усунути зі своєї дороги останню перешкоду до володіння світом, тобто ЗСА, вони, не стримувані ніякими, не тільки релігійними, але й звичайними гуманними, моральними чи етичними засадами, могли би зважитися на великий риск. Ми знаємо, що вони могли б пожертвувати для цієї цілі навіть 100 мільйонів людей — без вагання й жалю. Вистачає зла калькуляція, фальшиве звідомлення розвідки, якабудь провокація, може навіть і навмисна (нова Куба чи Близький Схід), — і третя світова війна, жахлива ядерна війна — може розшалітися.

Політика рівноваги сил

Засобом збереження миру, особливо в Европі, протягом довгих літ, був принцип рівноваги сил. Майстром у цій політиці була завжди Англія. Але рівновага двох (чи може чотирьох) сил — це жодна забезпека перед воєнним катаклізмом. Навпаки, така рівновага, при найменшому пересуненню

сил, є звичайно головною причиною страшного зудару.

Рівновага сил вимагає трьох (а ще краще п'ятьох) партнерів. Тоді одна, навіть дещо слабша сила, якщо з'єднається з тією (чи тими), що бажають зберегти мир, може здержати другу сторону від аґресії. Збільшення риску для аґресора не допустить до воєнного зудару.

Хто ж міг би тепер вийти на світову політичну арену, щоб вдержати рівновагу сил у світі? Попробуймо розглянутись кругом нас.

Японія

Перша, що почала виходити на світову арену після 2-ої Світової війни, побіч ЗСА і СССР, була Японія. Переможена у війні, перша й досі єдина в світі жертва атомової атаки (Гірошіма і Наґасакі), вона попала під повний контроль ЗСА. Їй заборонено розбудовувати власну мілітарну силу (крім символічних 250,000 війська для власної оборони), ще й спеціяльно заборонено будь-які ядерні досліди й розбудову атомової зброї. Перебуваючи під американською «атомовою парасолею», Японія зовсім не турбувалася мілітарними справами і навіть не пробувала грати будь-яку ролю в світовій політиці.

Щоб прохарчувати своїх понад 100 мільйонів населення, Японія, не маючи ані значних природних ресурсів, ані можливостей територіяльної експансії, звернула всі свої сили на економічний фронт. Змодернізувавши і відновивши своє промислове устаткування, при наявности незвичайно дешевої робочої сили (в японському автомобілевому промислі робітник заробляє дол. 1,35 на год.; в Европі — 3,50, а в ЗСА — 7 дол.), Японія почала заливати світ своїми дешевими, але дуже високоякісними виробами. Працюючи надзвичайно запопадливо, з великим умінням і розмахом, Японія швидко розбудувала свої технологічні досліди та промислові й торговельні спроможності. В короткому часі Японія висунулася на друге місце в світі після ЗСА в економічному розвитку, переганяючи й СССР, що досі займав це місце.

З огляду на повний брак мілітарної сили, Японія донедавна не грала майже ніякої ролі у світовій політиці, залишаючи ці справи своєму опікунові — ЗСА. Тому годі було Японію вважати за надійну «третю силу», завданням якої мало б бути зберігання рівноваги поміж великими потугами.

Китай

Зірвавши зв'язки з СССР, тобто, визволившись із опікунських обіймів Москви, ця величезна країна почала робити незвичайні зусилля, щоб і собі стати на власні ноги. І Китай теж звернув голсвну увагу на розбудову своєї мілітарної сили. Десятки мільйонів молодих людей проходить військовий вишкіл, фабрики поспішно продукують найнеобхідніше військове обладнання, а Чу-ен-лай навіть чванився при якійсь нагоді, що в разі потреби Китай може кинути до бою аж 200 мільйонів вишколених і озброєних партизанів. І хоч їхні втрати можуть дійти до мільйонів чи навіть десятків мільйонів, все ж таки ця страшна маса може змести все, що стріне на дорозі.

Особливу увагу звернув Китай на ядерну зброю. Без атомової таємниці, без кваліфікованих фахівців — ядерних фізиків, без великих промислових спроможностей і без необхідних величезних капіталів, Китай за порівнюючи дуже короткий час випродукував атомову бомбу й успішно випробував її в пустині Ґобі.

Але недовго по тому (за 2 і 1/2 роки!) Китай випродукував також і водневу бомбу. А тепер вже й далекосяжні ракети для запущення ядерних бомб у кожний куток території СССР. Ясно, що ядерний арсенал Китаю все

ще дуже обмежений, і сам Китай розглядає його (а бодай так каже!), як оборонну зброю. Коли ж узяти до уваги, що ЗСА потребували майже 10 років, щоб випродукувати водневу бомбу (після випродукування атомової бомби), то успіхи Китаю на цім полі треба розглядати прямо як фантастичні. Яка буде сила Китаю в цій ділянці за кілька коротких років, — можна тільки здогадуватися! Поголоски про можливий превентивний напад СССР на Китай з метою знищити китайський ядерний арсенал показують у зовсім іншому світлі завоювання Китаєм Тібету — з його непрохідними гірськими масивами. Мимоволі насувається думка, що Китай працює дуже пляново й систематично.

Всеж однак, не забуваймо, що китайські промислові можливості ще дуже обмежені, **хліборобство** — в дуже примітивному стані й не зовсім самовистачальне. А найважливіше — Китай, оточений Москвою та її «приятелями», з огляду на вперту донедавна політику ЗСА, не мав можливости дістатися до ООН і практично не мав вступу на світову політичну арену. Він теж донедавна не міг грати ролю третьої сили в світовій політиці.

Европейський Спільний Ринок

В такому положенні світової політики свої перші кроки в напрямі якогось об'єднання почали робити держави Західньої Европи. Історія тих зусиль дуже довга, повна більше чи менше успішних спроб і невдач. Згадаймо, що вже Черчил говорив в 1946 р. в Цюріху про потребу створити З'єднані Держави Европи. Між іншим, він сказав: «Цей славний континент є колискою культури, мистецтва, філософії, науки старовинного й новітнього часів. Якщо Европа колись об'єднається, щоб користуватися спільною спадщиною, не буде меж щастя, добробуту й слави, що ними будуть втішатися ці 300 до 400 мільйонів мешканців».

Згадаймо тут бодай кілька визначних ентузіястів Европейської Спільноти: граф Куденгов-Калергі, сл. п. Пол Анрі Спак, Жан Моне, Роберт і Моріс Шуман, Альсіде де Гаспері, Конрад Аденауер, Шарль де Голь, Вальтер Гальштайн, Мішель Дебре, Жан Жак Серван-Шрайбер і багато, багато інших.

Загально можна ентузіястів европейського об'єднання поділити на дві групи:

1) Ідеалісти — фантазери. Вони ставили вимогу негайно створити З'єднані Держави Европи з повним економічним, політичним і мілітарним об'єднанням всіх европейських держав. Їхні арґументи були: Европа — колиска світової культури й цивілізації, носій великих духових вартостей і політичних традицій, оборонець свободи й миру у світі, оборонець демократії, заперечення «масової» культури ЗСА і СССР, побудованої виключно на матеріялістичній базі; необхідність солідарности із «Заходом» як політичним явищем; страх перед «совєтизацією» европейської культури і т. п.

2) Другу групу творили реалісти, прагматики й практичні калькулятори. Знаючи глибоко закорінений націоналізм европейських народів, їх уже застарілий змаг до повної суверенности й автаркізму (самовистачальности), вони вважали, що негайна чи дуже швидка інтеґрація европейських держав не можлива, що психологічні перешкоди треба усувати повільно, етапами, ступнево, але систематично: спершу в поодиноких, обмежених ділянках. Їхні арґументи: відчуття величезного тиску з двох сторін: ЗСА і СССР, небезпека аґресивности ССР і недовір'я до американської готовости боронити Европу (приклади: Мадяр-

щина, Німеччина, Польща, Чехо-Словаччина); необхідність розбудови европейського економічного потенціялу; спротив американській гегемонії в економічному й політичному житті Европи; потреба самостійно використовувати революційний поступ в науці й технології; необхідність об'єднати енергії, здібності й ресурси Европи, застосувати стандартизацію й масову продукцію в промисловості; знесення митних бар'єрів і перешкод для вільної торгівлі й виміни людей і т. п.

Як можна було сподіватися, практичні міркування й холодна калькуляція реалістів перемогли.

Економічна експансія ЗСА

Почуваючи себе зовсім безпечно після виграної 2-гої Світової війни, ЗСА кинули всі свої сили на економічний фронт. Повоєнні умови дозволили їм ступити на шлях економічного імперіялізму й використовування всіх знищених та новонароджених (недорозвинених) держав. За кілька років післявоєнного періоду ЗСА придбали величезну суму понад 900 мільярдів дол. зі свого високоактивного закордонного платіжного балянсу. Доляр став світовою валютою, вартішою від золота.

Нагромаджені капітали почали перевищувати власні інвестиційні потреби Америки. Щоб вони не лежали без заробітку, ЗСА рішилися розпочати велику акцію допомоги зруйнованим чи недорозвиненим націям світу. Так постав, напр., плян Маршала. В короткому часі кількох років ЗСА вклали в цей «бизнес» понад 100 мільярдів дол. у формі фінансової допомоги, допомоги харчами, зброєю або промисловим устаткуванням. Ми часто робимо помилку, думаючи, що ця американська допомога була тільки виявом американського альтруїзму та «братолюбієм». Ця допомога — це, звичайно, були тільки позички чи кредити на вигідні відсотки. Напр., преса останніх днів принесла повідомлення, що Японія саме заплатила останню рату — 175 мільйонів дол. — за післявоєнну «допомогу» харчами. Знаємо теж про переговори ЗСА з СССР, який відмовився заплатити за воєнну допомогу у висоті кількох мільярдів дол. СССР твердив, що він заплатив за цю воєнну допомогу ціною своєї крови. Але врешті, потребуючи дальших кредитів, погодився сплатити щось 300 мільйонів дол., тільки дещо пізніше й малими ратами. Тільки мала Фінляндія заплатила за допомогу вчасно і вповні.

Не дивлячись на заробіткові мотиви тих допомог, для багатьох країв вони були великим щастям. Вони давали тим краям можливість відбудувати чи наладнати економічне життя.

Але ЗСА, використовуючи свою сильну позицію, ставили завжди, даючи допомогу, певні економічні й політичні передумови: купувати тільки американські вироби (так і називали ці допомоги: «Гелп ту бай емерікен ґудс») та експортувати власні продукти до ЗСА (використовування різниці цін), достосувати промисел даної країни до потреб ЗСА (усунення конкуренції), допустити американські інвестиції та закладення американських підприємств. І так, в короткому часі ЗСА інвестували понад 70 мільярдів дол. у закордонну промисловість (з того понад 30 мільярдів — у Европі). Це дало, напр., у 1970 р. чистого зиску з дивідендів понад 8 мільярдів дол. Американські фірми в Европі продукують 80 відсотків компютерів, 95 відсотків ІС (мініятурних електронічних округів), 50 відсотків транзисторів, 66-75 відсотків телекомунікаційних приладів, фотофільмів, хліборобських машин, паперових і харчових виробів і т. п.

Але ЗСА ставили теж і політичні

вимоги: запровадження демократії на американський зразок т. зв. західнього табору (читай: ЗСА) на міжнародньому форумі і взагалі, втручання у внутрішні справи даної країни. Допомога в розбудові шкільництва мала на меті закріпити ідеологічно - світоглядові впливи в даній країні.

Економічна експансія СССР

Хоч багато слабший економічно, СССР почав швидко також проявляти економічну експансію з виразною політичною метою. Даючи якунебудь «допомогу», СССР старається одразу здобути повний вплив на уряд даної країни. Його дорадники й інженери (службовці КҐБ, розвідка і пропаґандисти) стараються, щоб уряд перейшов якнайшвидше в руки прихильників СССР або бодай продажних елементів. Так СССР швидко перебирає повну контролю над даною країною. А тоді вже починається цілковите економічне використовування тієї країни, що поволі повинна стати новим «сателітом» СССР. Влучно схопив це колишній голяндський амбасадор до СССР, Б. ван Блакланд; ідучи на пенсію, він подав такий звіт про совєтську закордонну політику: «Найгірше, якась держава може зробити. це підписати умову приязні з СССР, бо приязнь, згідно зі совєтськими ідеями, вимагає, щоб такий приятель робив те, що СССР очікує від нього. Чим тісніша «приязнь», тим більше делеґацій мандрує туди й сюди. тим більше совєтського тиску й втручання».

Такі зусилля робив СССР, напр., в Єгипті: будова Асванської греблі, допомога воєнним устаткуванням, воєнний вишкіл при допомозі біля 20,000 совєтських інструкторів, старшин, фахівців від різного роду зброї, тощо. Тепер підписав 15-річний пакт з Індією (в нагороду за допомогу в війні з Пакістаном). Опісля прийшла на чергу Сирія, де СССР будує греблю Табка на Ефраті, що має оросити півтора мільйона акрів пустельної землі й зробити з них «квітучі городи», а крім того, давати 300,000 кіловатів електричної енерґії. 25,000 сирійських робітників працює під наглядом 900 совєтських інженерів. Збудоване нове місто на 33,000 мешканців, модерні доми, склепи й крамниці. В пляні дальші міста, новий промисел і установи. А останніми днями ми чули про державний переворот в Афганістані, зорганізований вишколеними в СССР старшинами, при допомозі модерної зброї — також довезеної з СССР.

Ясно, що такий ненависний економічний імперіялізм і спроби обернути безборонні держави в економічні колонії чи сателітів мусіли викликати спротив і шукання якогось виходу з цього невигідного й понижуючого положення. Це стосується особливо до великих культурних націй Західньої Европи, але й арабські краї відчувають те саме, хоч у них немає таких можливостей, як у Европі.

Пробудження Европи

З огляду на небезпеку аґресії з боку СССР, ЗСА сприяли деякому об'єднанню европейських держав, розуміється, під проводом ЗСА. З економічних розрахунків ЗСА теж хотіли передати бодай частину оборони Европи у власні руки европейців (утримання американської армії в Европі коштує кілька мільярдів дол. річно). Це було головним мотивом створення Північно Атлянтійського Союзу 16-ти держав (НАТО).

Европейські держави мали дещо інший підхід до тих проблем. Вони відчували дуже дошкульно тиск імперіялізму СССР, але вони бажали усунення американської контролі й гегемонії, особливо в економічному житті Вони жахалися самої думки про страшне спустошення на випадок атомової війни поміж ЗСА і СССР на терені

західньо - европейських держав. Вони навіть мріяли про статус невтральности, але рівночасно були свідомі того, що поодинці жодна держава не має ...ких виглядів оборонитися перед ...гресією СССР, позбутися американської «парасолі» і стати на власні ноги.

Завдяки далекозорій політиці Конрада Аденауера, а опісля й Шарля де Ґоля, вдалося Західній Німеччині й Франції дійти до повного замирення й договорення. Так найбільші в історії Европи суперники та навіть вороги зуміли усунути психологічні перешкоди й створити союз для осягнення спільної мети. Це був найважливіший і найбільший переломовий крок в новітній історії Европи. За тим швидко прийшли дальші кроки.

Щоб усамостійнити й розбудувати власну промисловість, треба було насамперед забезпечити її джерелами енерґії та сировини, особливо сталлю. Об'єднавши біля себе ще чотири держави (Італію, Голляндію, Бельгію і Люксембурґ), ці 6 европейських держав разом створили в 1951 р. **Европейську Спільноту Вугілля й Сталі.** Успіхи цієї Спільноти в наладнанню та уреґулюванню продукції і збуту необхідної для промислу сировини були такі очевидні й корисні для всіх держав-учасників, що вони, кілька років пізніше, в Римському договорі 1957 р. створили **Спільний Европейський Ринок і Евратом** (Европейську Атомову Спільноту для мирних цілей).

Цілі Спільного Европейського Ринку були дуже амбітні й далекойдучі: усунути американський тиск в економічному й політичному житті Европи, запевнити господарський розвиток і експансію, стабільність господарських відносин, високий життєвий рівень, повне затруднення робітних сил, поміч недорозвиненим районам, консультацію і співпрацю в усіх тих ділянках. А йти мали ті держави до намічених цілей такими засобами: Усунути митні бар'єри й перешкоди поміж собою (тарифи, квоти, ліцензії), завести однакові спільні мита супроти інших країн, запровадити вільну виміну осіб, служб і капіталу, спільну аґрарну політику, здорову конкуренцію, узгіднення законодавства, вирівнювання платних балянсів, заснувати фонд для вишколу безробітних, спільний інвестійний банк і т. п.

Тактика Спільного Европейського Ринку була дуже проста та ефективна: встановити далекойдучі пляни з точним часовим розкладом, а тоді вже йти вперед поволі, ступнево, етапами. Напр., мита знижувано по 10 відсотків кожного року. Зразком праці СЕР-у може бути бюлетень «Европейська Спільнота», що виходить мовами: англійською, італійською, німецькою, французькою, голляндською, грецькою, еспанською й турецькою (ні одної слов'янської!). Цей бюлетень не має коштовної обгортки, кольорових світлин, ані пропаґанди. В ньому тільки звідомлення, інформації, пояснення, статистика — а все те речево, спокійно, без шуму й крику. Праця СЕР-у не знає американського «гумбуґу», крикливої реклями, перехвалювання себе, позискування прихильників не завжди вірними інформаціями, тощо. І, на диво, така тиха спокійна праця здобуває собі більші впливи, ніж голосна пропаґанда.

Евратом мав працювати тільки для використання атомової енерґії для мирних цілей. Тому встановлено технологічні студії й досліди, спільний ринок, ядерну промисловість, тощо. І хоч Німеччині заборонено розбудовувати атомову зброю, то вона, працюючи для мирних цілей, так розбудувала свою ядерну промисловість, що — в разі потреби — в найкоротшому

часі зможе розбудувати й атомову зброю.

Організація й методи праці

Щоб виконати намічені завдання, Европейська Спільнота мусіла створити відповідні керівні установи. В першу чергу це — **Рада Міністрів,** представників урядів поодиноких держав-членів Е. С. Вони сходяться відповідно до потреб у Брюсселі та вирішують важливі політичні напрямні. Їхнім виконавчим органом є постійна **Економічно - Соціяльна Комісія**, з осідком також у Брюсселі. Ця Комісія провадить усі справи Европейської Спільноти і не є залежна від урядів поодиноких держав - членів Е. С. Крім того, в Страсбурзі урядує **Европейський Парлямент,** складений із представників - членів парляментів окремих держав. Покищо цей Е. Парлямент має тільки дорадчий голос, а не рішаючий. Але вже запроєктовано вибирати його загальним голосуванням, в усіх країнах-членах; а тоді він мав би такі самі права, як і парлямент у кожній державі. Є ще й **Европейський Суд,** з осідком у Люксембурзі, що вирішує непорозуміння й спірні справи поміж поодинокими державами. Крім того, створено цілий ряд необхідних установ: **Соціяльний Фонд, Европейський Інвестійний Банк, Заморський Фонд Розвитку, Дорадчу Раду,** тощо. Европейська Спільнота має свій власний бюджет. Всі обов'язки й повинності розділені поміж державами - членами пропорційно, за усталеним відсотком. У дуже важливих справах цілої Спільноти вимагається одноголосність рішень.

За кілька років праці Европейська Спільнота знесла всі мита й торговельні обмеження поміж державами-учасниками. Це дуже пожвавило промислову продукцію й товарообмін.

Потреба більшого імпорту сировини примушувала Европейську Спільноту перейти до експансії. Зв'язки з іншими країнами основуються на т. зв. упривілійованих договорах. Такі пробні договори підписуються звичайно на один рік. Якщо договір виправдається, підписують на п'ять років. Коли ж дана держава переконається в доцільності і корисності такого договору вона підписує його на постійно. Ці договори знижують, а то й цілком усувають усі митні бар'єри між договірними сторонами. Країни можуть імпортувати з Е. С. дешевші й кращі вироби та експортувати до Е. С. свої власні продукти без митних обмежень. Крім того, країни можуть одержати від Е. С. необхідну фінансову допомогу **без ніяких передумов** і без будь-якого втручання у внутрішні справи даної країни. Допомога при розбудові промислу й торговельних спроможностей, дослідних інститутів, шкільництва, тощо — не має на меті економічного використовування чи поширювання політичних чи ідеологічних впливів. Тому така економічна політика Е. С. не зустрічає в світі майже ніякої конкуренції. Ні ЗСА, ні тим більше СССР не могли на таких умовах вдержувати торговельні та взагалі економічні зв'язки з іншими країнами, бо це їм не виплачувалося, що найважливіше, розходилося з їхніми головними цілями.

Велика Брітанія на роздоріжжі

Непомітний і майже невловимий вплив Европейської Спільноти на інші країни можна найкраще прослідкувати на прикладі Великої Брітанії.

Велика Брітанія, колись могутня імперія, вважала, що вона поза Европою, а тереном її діяння є всі моря й океани світу. Її політика в Европі полягала в утримуванню рівноваги сил, щоб ніхто один не домінував над Европою. Тісний зв'язок із ЗСА запевнював Великій Брітанії далекойдучі господарські вигоди та атомову таєм-

ницю. В разі потреби, Англія могла завжди розраховувати на мілітарну допомогу Америки.

Після війни прийшов розвал імперії й болючий психологічний шок: зникла велич, господарський добробут, мілітарна (головно воєнно - морська) могутність. Щоб рятувати хоч щось із минулого, Велика Брітанія створила Б р і т а н с ь к у Спільноту Народів (Коммонвелт), складену з 31 держав, колишніх колоній чи домініьйонів, з понад 600 мільйонами населення. Але ця Спільнота не виправдала себе. Почались політичні розходження у її лоні, змагання до повної самостійности й самовистачальности. І ця Спільнота не дала Великій Брітанії ні економічної сили (товарообмін з членами Спільноти постійно занепадав), ані сили політичної (брак рішаючого голосу не тільки у світовій політиці, але навіть і в европейській).

Як противагу до Европейської Спільноти, Велика Брітанія створила в 1961 р. Европейський Союз Вільної Торгівлі (ЕФТА). Спочатку до нього належало сім держав: Англія, Норвегія, Швеція, Португалія, Данія, Австрія й Швайцарія. Пізніше приєднались іще Фінляндія, Ісляндія й Ірляндія. Але цей Союз, ціллю якого було допомагати Великій Брітанії, не міг конкурувати з Европейською Спільнотою, й поодинокі члени Союзу почали все більше входити у зв'язки з Европейською Спільнотою, відвертаючись від Англії. Промислова продукція Великої Брітанії почала швидко падати, закордонні торговельні дефіцити загрозливо зростати, а в висліді безробіття стало найвищим за останніх 30 років. Інфляція почала зростати аж на 10 відсотків річно. Це все надзвичайно звузило брітанську економічну базу, а з тим і політичну вагу держави.

Тоді Велика Брітанія усвідомила, що їй загрожує повна ізоляція, що Европа може піти своїм власним шляхом, не дуже корисним для Великої Брітанії, що конкурувати брітанським 56 мільйонам населення з майже 300 мільйонами европейців — безвиглядна справа. Треба було зробити наглий і рішучий поворот на цілих 180 градусів.

Велика Брітанія потребувала якоїсь великої фасцинуючої цілі, можливости використати свій політичний досвід кількох століть, хотіла стати на сторожі демократичних принципів у цілій Европі (а що, якби в Европі з'явився новий диктатор?!). Все те можна було б виконати тільки будучи всередині Европейської Спільноти.

Шарль де Ґоль бачив у Великій Брітанії тільки американського аґента — і боявся його. Але по його відході дорога для Великої Брітанії була відкрита. Вона мусіла погодитися на дуже великі жертви. Між іншим, мусіла перервати дотеперішні тісні зв'язки з ЗСА і з державами колишньої Брітанської Спільноти Народів. Мусіла узгіднити свою аґрарну політику (вищі ціни!), витримати велику конкуренцію з европейською промисловістю (що вимагало оздоровлення й відмолодження британського промислу, здисциплінування робітництва, запровадження кращого керівництва, більш ефективної й наполегливої праці).

Зате відкрились для Великої Брітанії нові можливості: впливати на політичну думку Европи та формувати її, розбудовувати спільну оборону перед аґресією СССР, використовувати широкі зв'язки Европейської Спільноти з цілим світом та реґулювати можливе французько - німецьке суперництво.

І так Велика Брітанія, зрікшися велико - імперіяльних амбіцій, вирішила стати звичайним членом Европейської Спільноти, а за нею й Данія та Ірляндія.

Тут маємо найкращий приклад, як

економічна дія Европейської Спільноти примусила перебороти глибоко закорінені психологічні перешкоди, перервати тісні економічні й культурні зв'язки з давніми друзями, цілковито змінити стиль життя і стати скромним і рівнорядним членом Спільноти разом з далеко меншими й слабшими партнерами.

Теперішнє положення

Немає сумнівів, що Европейська Спільнота постала як реакція на американську господарську й політичну експансію та на велику мілітарну загрозу зі сторони СССР. Европейська Спільнота своєю економічною дією довела до детронізації доляра з його позиції світової валюти, розрахункового середника у міжнародніх господарських взаєминах. Европейська Спільнота приступає тепер до створення нової загально - европейської (а може й світової) валюти. Европейська Спільнота створила могутній бльок понад 300 мільйонів населення й зорганізувала Африку як своє запліччя. Господарська експансія Европейської Спільноти починає все дальше поширюватися. Сьогодні европейські інвестиції в американські акції вже починають перевищувати американські інвестиції в европейські акції. Найбільш активні на тому полі тепер вже не ЗСА, але Німеччина й Швеція, а в Азії — Японія.

Щоправда, Европейська Спільнота зустрічає на своєму шляху не тільки самі успіхи. Має вона і багато труднощів. Згадаємо тут деякі з них. В першу чергу, це труднощі психологічного характеру. В Европі, в наслідок постійного суперництва і взаємного поборювання, глибоко закорінився виключний націоналізм, заздрісне зберігання власної суверенности, змагання до повної автаркії, хоч би ціною економічних невигод та неефективности дії.

Спільнота, спільний уряд вимагають зречення бодай частини цієї суверенности, відмовлення від автаркії. І це є найважча частина об'єднувального зусилля Спільноти. З другого боку, сьогодні вже очевидно, що дальший економічний розвиток Спільноти може йти тільки при умові повного політичного й мілітарного об'єднання всіх сил поодиноких держав — під одним спільним проводом. «Европейська Спільнота мусить іти до інтеґрації, якщо не хоче занидіти». (Закордонний міністер Франції Мішель Дебре).

І це ще не все. Щоб розбудувати власну оборонну силу, особливо ядерну, треба дійти до повного узгіднення поміж европейськими зусиллями й позицією НАТО. Треба теж якогось узгіднення із ЗСА, що має монополію на ядерну зброю в Европі, що все ще накриває її своєю «атомовою парасолею».

Але шоб дійти до політично - мілітарного об'єднання Европи, треба насамперед досягнути повної духово - культурної інтеґрації Европи. А це нелегка справа — і вимагає довшого часу.

Обсяг дії

За 15 років тихої наполегливої праці, без крикливої пропаґанди й великого шуму, Европейський Спільний Ринок став **Европейською Спільнотою.** Він тепер об'єднує:

9 дійсних членів: Англію, Бельгію, Данію, Голляндію, Ірляндію, Італію, Західню Німеччину Люксембурґ і Францію, — з понад 260,000,000 населення.

7 колишніх членів ЕФТА (Европейського Союзу Вільної Торгівлі): Австрію, Ісляндію, Швайцарію, Швецію, Норвегію, Португалію і Фінляндію. З огляду на великий опір СССР (особливо, у випадку невтральних держав), вони не могли стати повноправними дійсними членами Европейської Спіль-

ноти. Але вони пов'язані з Е. С. дуже тісними договорами, що дають їм права майже на рівні дійсних членів, тільки без права рішаючого голосу. Так тепер Европейська Спільнота, - тих 16 держав, пов'язаних дуже тісно між собою, з понад 300,000,000 населення, творить т. зв. «Велику Европу» — найбільшу економічну силу в світі.

Далі йде 18 колишніх колоній европейських держав (Франції, Італії й Бельгії) в Африці, знаних як «Конференція Яунде», вони мають статус «надзвичайних членів» Европейської Спільноти. До них приєднуються ще три держави т. зв. «Договору Аруша». А тепер приєднується до них ще 12 колишніх брітанських колоній чи пропротекторатів.

31 держава Брітанської Спільноти Народів теж одна по одній зголошуються, щоб і собі стати надзвичайними членами Европейської Спільноти. До цього примушують їх перервані зв'язки з Великобританією та запровадження однакових митних тарифів для всіх членів Европейської Спільноти.

Басейн Середземного моря став тепер немов би озером Европейської Спільноти. Надзвичайними членами стали вже Греція, Туреччина, Еспанія, Мальта, Ґібральтар, Кіпр, Альжір, Туніс, Марокко, Єгипет, Ізраїль (а Ліван веде переговори). Франція робить великі зусилля, щоб Еспанію прийняти як дійсного члена Спільноти (на перешкоді все ще стоїть тоталітарний режим).

В Африці надзвичайними членами Спільноти є Бурунді, Камерун, Республіка Центральної Африки, Чад, Конко (Бразавіл) і Конґо (Кіншаса), Даґомей, Ґабон, Побережжя Слонової Кости, Кенія, Республіка Маляґасі, Малі, Мавританія. Ніґер, Рванда, Сенеґаль. Сомалія. Танзанія. Тоґо, Уґанда, Горішня Вольта, а дальше: Архіпеляг Коморо, Голляндські Антилі, Маврикій, Нова Каледонія, Французькі Посілості, Ст. П'єр і Мікелон.

До цього треба б додати такі країни (вже підписано договір, але або він ще не ввійшов у силу, або ще ведуться переговори): Ґренляндія, Острови Каналу, Іль де Ман, Фарерські острови, Ботсвана, Ґамбія, Ґана, Лесото, Маляві, Сієрра Леоне, Свазіленд, Замбія й Ніґерія, а дальше Бенґлядеш, Бутан і Сіккім, Караібські острови: Багамські острови, Барбадос, Дівичі острови, Кайманські острови, Ямайка. Куба, Туркс-Кайкос; В Пацифіку — Соломонові острови, Брунеї, Фіджі. Острови Ґільберта, Науру, Нові Гебриди, Нова Зеляндія, Піткейрн, Тонґа, Західнє Самоа, Багрейн, Бермуди, Гондурас, Фальклeнд, Ґвіяна, Оман, Катар, Остров св. Олени, Сейшельські острови.

Цього, мабуть, вистачає, щоб уявити собі ґльобальний засяг експансії Европейської Спільноти та її вплив на світову міжнародню торгівлю. Не дивниця, що великі потуги (ЗСА, СССР), які мали дотепер більшість міжнародньої торгівлі в своїх руках, нараз опинилися в великих і зовсім непередбачених клопотах. Дотепер в орбіті впливів Европейської Спільноти є біля 100 держав і державок, островів і острівців, — разом з понад 1/4 населення земної кулі! А експансія Европейської Спільноти ще не дійшла до свого кінця. І ми можемо тільки здогадуватися, які будуть висліди дальшої експансії Европейської Спільноти на економіку тих великих потуг. Це буде, мабуть, найбільша революція, яку світ дотепер переживав.

(Кінець буде)

М. Михалевич

НЕ ВСІ ВУЗЛИ ЛИШЕ РОЗВ'ЯЗУЮТЬСЯ!

Чому й пощо відвертати увагу людей від таких загальновизнаних завдань, як ширення правди про спротив в Україні наших культурників русифікаційній політиці Москви, або від справи організації акцій допомоги й протестів з приводу арештів і ув'язнювань десятків, сотень, а мабуть і тисяч патріотів в Україні?.. Чи такого роду балачки допомагатимуть справі мобілізації наших зусиль навколо маґістрального завдання — здобуття для України втраченої свободи й відновлення державности?

Питання слушні, і тому на них треба хоч коротко відповісти:

Колись, для того, щоб визволити побратимів-невільників із турецької неволі, вистачало несподіваного рейду козацької фльотилії на Кафу чи на Скутарі. Та вже спроби Хмельницького визволити народ із ярма польської неволі, а Мазепи — з-під чобота Петром заснованої російської імперії, показали, що визволення народу — справа дуже складна, справа, що потребує мобілізації усіх секторів життя спільноти й чіткої координації всіх зусиль.

Не говоримо вже про добу сучасну, перебіг якої відбувається на наших очах і співтворцями якої є наші батьки, ми самі й наші діти. Живучи в народоправному світі, маємо змогу спостерігати життя й змагання інших народів — не тільки поневолених, але й тих, які відстоюють свої національні інтереси з позиції сили.

Мусимо собі усвідомити, що завдання нашого визвольного руху — багато тяжчі й різноманітніші, ніж завдання великодержав за сучасних умов змагання, при наявності взаємо виключаючих сил і систем. Йде змагання за духове, соціяльне й матеріяльне панування в світі. Ми мусимо осягнути всі передумови власної сили, мусимо врахувати всі сильні й слабі місця ворога, мусимо передбачити позиції сусідів, наших потенціяльних союзників, а також позиції правдоподібних союзників ворога.

Тому всякі поглиблювання й поширювання наших зацікавлень питаннями, що стосуються наших змагань і змагань інших народів світу, будуть не послаблювати а посилювати нас.

Не забуваймо, що навчені досвідом наших Похідних Груп, ми вже не обмежуємось гаслом «Україна для українців!». Пам'ятаймо, що з Києва нами принесене гасло «Свобода народам — Гідність людині!» — не лише красива фраза, а знайдена в боротьбі концепція забезпечення себе і свободолюбивих народів Европи такою світоглядовою плятформою, яка уможливить нам разом повалити спільного ворога для людського співжиття на Богом даних нам — наших предківських землях!

***

Інтеґрація — Конверґенція — Український Визвольний Рух... — це не три окремих «теми» одніеї доповіді. Мова про три течії чи три процеси, які, всу-

переч намаганням їх ідеологічних речників, не тримаються їм визначених шляхів, а перетинаються, сходяться виразом, щоб іти рівнобіжно, або, у випадку московському, ведуть у «сліпий завулок», або ще. як у нас в народі кажуть, «під дурного хату».

Перших два процеси репрезентовані «естаблішментом», що в сучасну пору хочуть лише «миру» й затримання в своїх руках привілейованого стану. Кожна система може переживати кризу. Проте, совєтська тюрма народів переживає не тільки загальну кризу, але ще й заломлення власної світоглядової надбудови. Розколи в лоні комуністичного табору на антагоністичні групи — московську, пекінську й белґрадську — позбавили той рух динамічности й революційности. Так званий «Захід» — захлинувся власним добробутом і готовий ґарантувати Москві кордони її імперії і недоторканість зон її впливів... І лише заграви націоналістичних визвольних рухів України та інших свободолюбних народів пророкують світанок для світлого Завтра.

Втративши історичну інніціятиву, сучасне керівництво російської соціялістичної імперії устами своїх ідеологів намагається затушкувати незаперечний факт: кризу не тільки політичних і соціяльних інституцій СССР, заснованих на гнобленні гідности людини, на запереченні її національних цінностей і відвічних моральних засад.

Етика, як складова частина кожного світогляду, відзеркалює всі характерні риси кризи комуністичної ідеології.

Її хронічну реакційність і деґрадацію найяскравіше продемонстровано перед цілим світом національною політикою Москви: в інтересах своєї імперіялістичної політики, вона засудила комуністами ж голошені гасла права націй на самовизначення і навіть на усамостійнення; вона показала свою яловість у справі розв'язання життєвих питань закріпаченого робітництва, селянства і нею ж вихованої інтеліґенції.

Підпорядкувавши все життя народів червоної імперії — традиційної тюрми народів ще за царської Росії зцентралізованому апарату державних монополій, верхівка російської компартії перетворилася в своєрідну мафію, яка має безмежну й нею самою ж контрольовану владу над велетенськими природними й людськими ресурсами. Але, осягнувши вершок могутности, ця мафія виявилася неспроможною організувати ані життя нею поневолених національних спільнот, ані працю людей, приневолених працювати «на владу», «на комунізм», на щозавгодно — лише не на себе не на свою родину, громаду, націю...

Бюрократичний апарат насилля природньо прищепив і своїм підлеглим таке ж саме бюрократичне ставлення до знарядь праці й до самої праці. Обвішані орденами й медалями орденоносні підпанки — всі ті «підніжки й грязь Москви» — на загарбаних у народів фабриках, заводах, по радгоспах і колгоспах навчилися «продукувати» успіхи тільки для звітів... Але ті паперові «успіхи» за 50 літ панування Москви, як бачимо, тільки загальмували загальний розвиток господарства імперії й довели її до межі неминучого банкрутства системи.

***

Чи наша визвольна справа, чи наша визвольна боротьба є виключно нашою національною справою, до якої нікому іншому нема ніякого діла? Чи нашими визвольними змаганнями не цікавляться інші нації, в їхніх власних інтересах, в інтересах їхньої світової політики, в інтересах їхньої власної безпеки?

Згадаємо деяких авторів, що найбільш псують крови московським мо

жновладцям і висувають тези, найдошкульніші окупантові України:

Американський історик Е. Ґудман у праці «Совєтська модель світової держави» бачить у совєтській національній політиці першу стадію завойовування неросійських народів московським імперіялізмом. Ґудман, як і інші дослідники СССР, заперечує наявність нового типу міждержавних відносин в так званій світовій системі соціялізму, стверджуючи, що в ній існують ті ж самі відносини панування й гноблення, які властиві усім імперіялістичним структурам.

Тому природний спротив політиці Москви ним розглядається як прояв націоналістичних рухів, чи то в поневолених Москвою «Соціялістичних Республіках Союзу», чи в залежних від Москви сателітних країнах. Запевнювання окупанта про існування в СССР єдности й співдружности між народами імперії являються неорганічними й незакоріненими в свідомості підсовєтських людей.

Про вагу націоналізму всередині соціялістичного бльоку говорить американський соціолог У. Ростов у праці «Погляд з сьомого поверху». Він доводить, що націоналізм поневолених і уярмлених націй є тою силою, яка унеможливить Москві осягти «єдність і організаційну карність в рядах міжнародного комуністичного руху», — в якому завжди домінуватимуть національні інтереси.

Останнім часом Західний світ присвячує багато уваги проблемам політичної орієнтації «третього світу» — колишніх колоній, які здобули собі незалежність і стали прикладом для народів, шо досі не змогли закріпити свою національну свободу й державну суверенність.

Для Москви та її політики імперіялізму, а значить — гноблення, денаціоналізації й визиску — ці процеси зовсім не байдужі (і то не лише в країнах, нею поневолених, але у світі взагалі).

Гасло свого часу кинуте нашими похідними групами в Києві (автором якого був сл. п. Олег Ольжич — «Гідність людині — Свобода народам!», а також приклад визвольних змагань народів поза системою СССР підсилюють визвольні рухи, наснажують націоналістичні тенденції серед народів Совєтського Союзу. При чому, як бачимо на прикладах вже не лише Хвилювизму 20-х рр, але й на сучасному рухові опору в Україні, який набрав розголосу в світі після 60-х років, той рух сколиснув свідомість навіть партійних кадрів поневоленої, але невпокореної України, при чому, він перекинувся навіть в середовище партійного активу республіки, зокрема в Спілку Письменників України, спілку Образотворців, тощо.

Тут треба чітко й виразно наголосити, що той націоналістичний змістом, а комуністичний формою рух нічого спільного не мав і не має організацій но з ОУН, або з якимись іншими політичними угрупуваннями нашої еміґрації. Він є природним явищем, що як. паростки пралісу, виростає на рідному ґрунті з коріння, що черпає силу й наснагу з традицій нашої духовости попередніх історичних епох: з державницьких традицій Київської Великокняжої України - Руси, з традицій героїчної й свободолюбної Запорізької Січі, яка не могла не увінчатися чином Хмельницького, що, програмово для майбутнього, самоздійснився в ідеях і зривові гетьмана Івана Мазепи. А головне — з ґрунту, заплідненого актами й діями нашої новітньої державности, з ґрунту, що зродив невмирущих носіїв ідеї Української Національної Революції — Симона Петлюру й Євгена Коновальця, з ґрунту, зрошеного кров'ю Лицарів-Войовни-

ків ОУН, будівничих нашого підпілля, яке в часі останньої імперіялістичної війни спромоглося чинно й ідейно протиставитись і Москві, й Берлінові в ім'я національної політики України під гаслом: «Свобода народам — Гідність людині!».

І тому не дивуємося, що визначний «советолог» — англієць В. Коларз в книзі «Росія та її колонії» — звертає увагу політиків і державних мужів Заходу на потребу недопущення, щоб «Росія виступала на світовій арені в ролі речника, ніби покликаного розв'язувати завдання, що залишилися досі не вирішеними для людства, включно з проблематикою визволення поневолених або залежних народів».

Усе частіше в подібних працях наголошується факт, що, прикриваючись облудними гаслами «визволення» від національного і соціяльного гноблення Москва спромоглася загарбати й інтеґрувати в свою імперію не тільки народи колишньої царської імперії, які, її розваливши були здобули собі державну суверенність, але й ті держави, які ніколи до складу Росії не входили, але які були поневолені німецьким націонал-соціялізмом. Тобто, люди починають усвідомлювати, що «визволення» від нацистів по суті стало лише зміною тиранії!

Книга згаданого Коларза перевидавалася протягом трьох років, що свідчить про актуальність порушеного ним питання та про зацікавленість цією проблемою широкого кола читачів. При тому варто згадати, що Коларз в передмові до книги утотожнює такі поняття, як «колоніяльна політика» і термін, уживаний Москвою, — «національна політика КПСС». Книги таких авторів, як Коларз, свідчать про процес переорієнтації історіографії народоправної частини світу в питаннях оцінки національної політики советської імперії, переорієнтації в напрямі, сприятливому для нашого визвольного Руху. Захід поступово починає усвідомлювати загрозливу для світу суть — московського імперіялізму. Це спонукало науковців докладніше простудіювати советську політику й дійсність в СССР та в країнах, що попали в сферу її безконтрольних впливів. Починають з'являтися праці «советологів», в яких досліджується національну політику КПСС і її здійснювання советським урядом. Так дослідницький центр Гарвардського Університету вже в 1954 р. видав працю Р. Пайпса «Створення СССР. Комунізм і націоналізми». Пізніш, після докладнішого опрацювання теми, ця праця була перевидана в 1964 і в 1968 рр. В книзі автор намагається з'ясувати природу й питому вагу двох течій: комуністичної та націоналістичної. Він є представником концепції (досить поширеної), згідно з якою «післяжовтневі» події на теренах національних республік на периферіях імперії зводилися до боротьби взаємовиключаючих двох сил: усіблення імперської реакції, яка під новою фірмою «інтернаціоналізму» та комунізму намагалася стати спадкоємцем російського царського імперіялізму, і, з другого боку, визвольних сил поневолених большевизмом націй, які під прапорами націоналізму змагаються за відновлення відібраної їм свободи і за відновлення своєї суверенности та державности.

У працях, подібних до Пайпсової, комунізм об'єктивно усіблює централізаторські намагання Москви і трактується західними науковцями як своєрідна форма національного гноблення, що наближається чим далі виразніш і менш замасковано до традицій царизму.

В розумінні Пайпса, націоналізм являється єдиним ідейно - політичним

рухом, який відбиває справжні інтереси поневолених Росією народів. Задовго до проголошення Кремлем політики «злиття націй в совєтській єдиній нації», — дослідники усвідомили, що політика Москви спрямована на асиміляцію поневолених націй, на одурманювання народу ідеями імперського патріотизму й... плекання нацистського культу вищости російського «вибраного» народу. Все це оцінювалося, як процес духового поневолювання колоній Москви, які щодалі втрачають рештки національних прав і практичних можливостей затримувати свою національну ідентичність навіть на теренах своїх власних республік

Всякі самостійницькі елементи, які чинили опір русифікаторам в Україні, — засуджувалися й ізольовувалися від власної національної спільноти. В цьому КПСС цілком підпорядкувана своєму ЦК в Москві й відіграє в національних республіках ролю найганебніших коляборантів з ворогом.

Праці науковців - совєтологів дошкульно б'ють по Москві, б'ють в найчутливіше місце: вони документально й речево доводять не лише читачеві народоправного світу, але й учорашнім симпатикам комунізму, а також — членству компартій Заходу, що колоніяльна система Совєтського Союзу в принципі є повним запереченням будьякої національної суверенности кожної нації, яку доля кинула б у «визвольні» обійми російського імперіялізму. навіть підфарбованого під інтернаціоналізм.

«Совєтська національна політика», праця колективу авторів під керівництвом англійського соціолога Р. Конквеста, спростовує тезу Москви про розв'язання нею національного питання в СССР і доводить, що всякі балачки про рівність націй в СССР та про добровільність їх об'єднання 50 років тому в соціялістичну федерацію є звичайною фікцією, яка по суті маскує від ока чужинного, недосвідченого обсерватора фактичну монополію влади російської компартії на службі історичного месіянізму Москви, мрією якої завжди було стати «Третім Римом». (При чому додавалося: «А четвертому не бувати!»). Отож, Москва одвічно мріє стати останньою світовою імперією. Але, як і попередні, в силу історичних закономірностей, московська імперія також мусить розвалитися, щоб на її руїнах постали незалежні держави. В цьому амбітному гаслі є приреченість! Згаданий Р. Конквест у праці «Остання імперія» писав: «Комуністична партія ставилася до націй, як до частки, що мусить бути принесена в жертву для вигоди цілого»... Тобто, нація мусить піти на самозречення в ім'я побудови комуністичної світової імперії! Ця «мета» має виправдовувати в очах збаламучених невільників імперії не тільки дискримінацією неросійських націй, але й плян злиття їхніх націй з російською, що фактично означає — влиттям у націю російську, означає тотальне духове обеззброювання народних мас так званих совєтських республік.

Американський соціолог Л. Снайдер у книзі «Новий націоналізм», між іншим пише: «Окремі національності, на думку Леніна, повинні використовуватися для спільного соціялістичного добра». Совєтологи типу Снайдера стверджують, що інтереси соціялізму вимагають творення багатонаціональних імперій, тоді коли інтереси національних визвольних рухів домагаються розвалу колоніяльних імперій і творення самостійних національних держав. Цим доводиться несумісність одноразової боротьби за національне визволення при одночасному підпорядкуванню політиці побудови соціялізму московського зразка. Цієї істини

не розуміли наші лідери типу Володимира Кириловича Винниченка, за що нації доводиться дуже дорого розплачуватися.

Так образ «союзної совєтської багатонаціональної соціялістичної» державти постає для чужинного читача в усій своїй непривабливій голій суті: у реальному образі зцентралізованої тиранії, насильства над свободою поневолених націй, у цинічному колоніяльному визиску небачених досі маштабів, де все афішове, як дружба та співробітництво націй (панівної з поневоленими!), де русифікація й геноцидне викорінювання національних особливостей поневолених народів називається боротьбою проти пережитків націоналізму в свідомості радянських людей... Постійне ж наголошування боротьби з цими «пережитками» протягом 50 років свідчить лише про те, що так звана «свідомість» совєтських людей» є звичайнісінькою машкарою, яку доводилося носити за царя, за Гітлера і за Пілсудського до менту, поки стрілка дійде до своєї дванадцятої години і коли машкару можна скинути й стати людьми!

В журналі «Прооблеми комунізму» в статті Пайпса «Розв'язання» національної проблеми» стверджується, що СССР з самого початку був гостро зцентралізованою державою, що керувалося горизантально й прямовисно монопольно — московським ЦК КП-ССоюзу.

Ідеологічна боротьба двох світових систем має ґльобальний характер, вона охоплює всі сторони суспільного життя: економіку, політику, культуру, мораль, мистецтво, церкву, тощо.

Проблеми духових цінностей та соціяльного проґнозування суспільні наслідки науково - технічної революції та зміни в соціяльній структурі суспільств, — усі ці важливі з теоретичного та практично - політичного погляду питання є ділянками гострої ідейної боротьби ідеологій.

Безприкладне стимулювання державою монополістичної концентрації і централізації виробництва й капіталу, урядове фінансування програм розвитку промисловости й наукових досліджувань, намагання запровадити програму економічного розвитку в маштабах російської імперії та нею контрольованого соціялістичного бльоку сателітних країн, — все це складники політики імперіялістичної інтеґрації, здійснюваної на очах вільного світу Москвою. Безсоромною фальсифікацією дійсности є большевицька теорія про заникання в соціялістичному суспільстві клясових антагонізмів, національної дискримінації й визиску людини монополіями державного капіталізму.

Підсумки 50-літнього панування компартії в імперії невичерпних багатств і величезних людських ресурсів свідчать, що Москві не помагають шаманські заклинання до робітників і селян, щоб вони підвищували інтенсивність своєї праці, щоб економили маматеріяли й берегли знаряддя та машини. Не помагають медалі й путівки на курорти, роздавані наглядачам і підлабузникам! Хліб родить, але, щоб нагодувати армію, дефіцитних сателітів і власне населення, доводиться збіжжя купувати в Америці... в Америці, де 2 відсотки населення країни, що займається хліборобством, продукують усього над міру. Третина усього населення СССР, закріплена за державними лятифундіями й колгоспами, працюючи за найнижчу в Европі винагороду, не хоче й не може прогодувати імперію... Не хоче, бож, від звичайної свинарки до директора колгоспу, кожен знає, що за здобуті ними продукти вони не тільки не дістануть частини тих зисків, які державні монополії здирають з населення (включно

з селянами!), а навіть не дістануть рівного з міським населенням соціяльного забезпечення. І це не тільки на селі. Ось, для прикладу, наведу уривок з вражень нашого землячка — Віталія Коротича, які він виніс з відвідин єдиного в СССР заводу електронних мікроскопів, що знаходиться в наших Сумах. Репортаж видрукувано не в українській підсовєтській пресі, а в московській «Літературной Газете» за 1-го травня 1973 року. (Між іншим: виготовлений у Сумах мікроскоп дозволяє розглядати окремо дві точки, віддалені одна від другої на мільйонні частки міліметра!).

Інженер Юрій Кисіль скаржився Коротичеві, що завод не може дістати потрібних деталів для апаратури. Мовляв, міністерства постачають не те, що від них вимагається. Кисіль каже, що в країні такі деталі існують, але продукують їх інші міністерства. Сто парканів, — каже він, — треба подолати! Найкваліфікованіші фахівці, замість працювати, місяцями тиняються по країні, бо... всюди їхнє замовлення на одну — дві деталі трактують як несерйозне і, очевидно, невигідне!

Це, зрештою, закономірно. Це ж не своє! Завод же в Україні, хоч й інтеґрованій в господарство імперії. Навіть на шкоду власній партії, московські великодержавні шовіністи принципово гальмуватимуть розбудову їм же потрібного заводу, бо він об'єктивно збільшує питому вагу не-москалів у імперії.

Пригадуємо, як Хрущов хвалькувато обіцяв перегнати Америку... Його спадкоємці вже себе не виставляють на посміховище такими обіцянками. Вони, правда, ще не зверталися до «варягів» прийти і княжити над ними, але таки позичили в Сірка очей і, низько уклонившись, попросили, обіцянкою казкових зисків, допомогти якщо не перегнати приватновласницький капіталізм, то хоч повчитися від нього мудрости господарювання.

Зараз дві третини зовнішньо - торгових операцій Москви реалізується в рамках власних соціялістичних колоній. «Співпраця» з несоціялістичним світом полягає в домовлености з рядом американських, японських і західноевропейських фірм про надання Совєтам позичок, за які Москва зобов'язується набувати від тих фірм устаткування й матеріяли для урухомлення на теренні СССР підприємств, продукцією яких Москва обіцяє сплатити борг. Це — вклад капіталу на компенсаційній базі.

Так уже в 1968 р. з групою японських фірм було підписано умову про експлуатацію лісових ресурсів Далекого Сходу. За кредит 160 мільйонів долярів Японія дала совєтам велику кількість лісовозів і устаткування для лісообробних заводів. За це по сьогоднішній день Японія вивезла з Сибіру понад 8 мільйонів кубометрів дерева й матеріялів. В 1971 р. японці за 70 мільйонів долярів побудували підприємства для переробки відпадків з лісопилок, які перед тим просто викидалися. Зараз Японія торгується з Москвою про побудову нафтопроводу з Сибіру до Тихого океану, яким ітиме нафта до Японії, а також про експлуатацію японцями природного газу в Якутії. Очевидно, ці потягнення Москви (також Токіо) налякали ділові круги Заходу: вони на Москві хотіли б заробити теж... Рівночасно Москва, налякала подіями в Чехо-словаччині, Польщі та Східній Німеччині, вжила заходів, щоб утяти сателітам рештки їхньої господарської самовистачальности й умовної економічної незалежности. Почався курс інтеґрації господарств держав «соціялістичного співдружества» в єдину світову соціялістичну систему. Очевидно, практич-

но це звелося до підпорядкування господарчого життя країн сателітів господарчим плянам СССР. Москва пішла так далеко, що накинула сателітам ролю придатків до самовистачальної економіки совєтської імперії, специялізованих для продукування їм призначених дібр, потрібних Москві! Так, для прикладу, — травневі числа московської «Правди» видрукували серію статтей про приклади інтеґрації сателітних економік в економіку імперії. Довідуємося, що за час від 1950 по 1972 рік польські фірми збудували для СССР 569 кораблів тонажністю понад три мільйони тонн! За цієї п'ятирічки Польща зобов'язана постачити Москві додатково 150 морських кораблів — тоннажем у мільйон 350 тисяч тонн. Крім того, Польща постачає до СССР льокомотиви й вагони. Зараз в СССР в обігу 95,000 вагонів, зроблених у Польщі. Протягом цієї п'ятирічки, Польща мусить додатково дати ще 26,000 товарових вагонів і 1,200 пасажирських. Крім того, Польща зобов'язалася виготовляти для СССР устаткування для цукроварень. Досі поляки збудували й устаткували в СССР 16 цукроварень. Крім того, додано Москві устаткування для 10 заводів сірчаної кислоти й тисячі тонн апаратури й устаткування для інших хемічних підприємств. Протягом цієї п'ятирічки, Польща зобов'язана устаткувати в СССР додатково 15 заводів сірчаної кислоти. 8-го травня ц. р. міністер важкої індустрії Польської Народної Республіки Володимир Лейчак запевняв, що Польща максимально виконає вимоги «соціялістичної інтеґрації» для розбудови економічної й воєнної могутности «соціялістичного співдружества»...

До прикладу Польщі варто додати дещо про визиск Східно - Німецького сателіта. Гергард Шюрер, заступник Ради Міністрів Східної Німеччини, 5-го травня в «Правді» звітував Москві про ролю німецької колонії в економіці московського «комонвелту». Він ствердив дуже одверто, що «все тісніше сплітаються господарства, «інтеґровані» в економіку СССР. Він згадує про комплексну програму, визначену Москвою для сателітів на наступних 15-20 літ в ділянці промисловости, сільського господарства, будівництва, зв'язку, транспорту, тощо, і говорить про початки здійснювання тотального, зцентралізованого в Москві плянування.

Виявляється, що Східна Німеччина в 1973 р. має дати імперії постачання й продукції на загальну суму 4 більйонів долярів! Зі Східної Німеччини Москва дістає на нею визначуваних умовах машини й устаткування для заводів, сільськогосподарчі машини, хемічні прилади, пасажирські вагони трансконтинентальних маршрутів, вагони - холодильники, кораблі й устаткування для них, хемічні вироби, а також безліч виробів щоденного вжитку. З СССР до Східної Німеччини йде сировина: 80 відсотків запотребування на залізо, 90 відсотків нафти, понад 90 відсотків кольорових металів, залізна руда з Криворіжжя, дерево з Карпат, газ з України.

Східна Німеччина, разом з іншими сателітами, цілковито залежні від СССР щодо електроенерґії й постачання нафти й бензини. (Москва намагається взагалі монополізувати постачання бензини й нафти для европейських країн!).

Крім постачання готової продукції й машин, Східна Німеччина бере участь у плянуванні й побудові індустріяльних об'єктів на терені СССР. Шюрер повторює (очевидно, Москвою продиктовану формулу) — зобов'язання виконати вимоги інтеґрації господарства Східної Німеччини в імперське господарство. Наведені при-

клади досягненої інтеґрації поневолених країн свідчать про велетенські зиски, які Москва витискає з нею поневолених країн. Про теоретичну незалежність сателітів Москви говорити нині годі: їхні уряди так само залежні від Москви, як свого часу уряд Райхскомісаріяту України залежав від Берліна. Процес інтеґрації господарства й економіки тих країн унеможливить (на думку Москви) національним спільнотам мати незалежні від Москви або нею не контрольовані інституції й підприємства, які могли б забезпечити суверенну культуру народу. Москва вірить. що в огні окрадену націю легше приневолювати. асимілювати.

Наведені свідчення речників сателітних урядів про заходи Москви для приборкання й остаточного поневолення запроданих ними Москві країн, як і твердження советологів про перспективи деґенерації совєтської імперіялістичної системи, в основному збігаються із нашими поглядами, сформульованими в Матеріялах 7-го ВЗУН. Ще в 1970 р. ми ствердили, що:

«... Традиції й здобутки інших народів, за вийнятком російського, були засуджені як відсталі, буржуазні чи реакційні. Російська культура, надбання російського народу, російські клясики мали стати фундаментом «соціялістичної за змістом і національної формою культури народів Радянського Союзу»... «Культури неросійських народів, і в першу чергу, українську. відкинено на провінційне становище, на рівень етноґрафізму, на рівень діялектичної відмінности всеросійського духовного моноліту»... «В добу занепаду й ліквідації решток імперіялізму й колоніялізму, КПСС накреслила в своїй програмі завдання партії: дальше зближення націй і досягнення їх повної єдности».

Як інтеграція України в «совєтську націю» з метою зрусифікування й відібрання решток ознак «радянської республіки» — неминуче викликала й викликатиме спротив всередині соціялістичної системи, так і процес конверґенції сприятиме процесам розпаду всередині імперії. Взаємопроникання різних систем неможливо обмежити лише площиною науково-технічної революції, яка зумовлює широку й об'єктивну комунікацію знань та інформацій.

Матеріяли 7-го ВЗУН про це говорять:

«В нових часах все частіше висувається теорію конверґенції. Згідно з цією теорією, модерні засоби комунікації, модерна техніка й наука все більше зближують різні системи між собою, й вони повинні б довести до повного заникнення різниць між ними. Це правда, що за допомогою техніки й технології постійно відбувався й відбувається обмін ідеями, здобутками, удосконаленнями. Зате в соціяльній і духово - моральній площинах відбувається зовсім протилежний до конверґенції процес: коли нові ідеї. нові розуміння свободи й призначення людського життя здобувають собі щораз ширші права громадянства в світі, то в СССР відбувається протилежний процес: там партія й держава постійно збільшують зусилля, щоб якщо не задушити, то хоч зупинити ці намагання й процеси».

Визначними, так би мовити, ідеологами теорії «взаємопроникання» обох систем (приватно - власницької з одного боку, та системи монополій державного капіталізму — з другого боку) — є Раймон Арон на Заході й академік Сахаров — в СССР. Провідною думкою цієї теорії є наївне припущення, що в процесі гандлювання велика кількість людей з одної й другої сторони втягнеться в різні ділові взаємостосунки та взаємозв'язки, які будуть людей зближувати. Це, мов-

ляв, не може не вплинути на стирання ідеологічних різниць між обома системами. Таким шляхом, мовляв, Москва злібералізується, а Захід — достосується до злібералізованої форми соціялізму... Так постане вимріяний фантастами вік «універсальної техніки» ... очевидно, ілюзія ще одного «раю на землі».

Практично — знаємо, що Західна Німеччина підписала з Москвою ряд умов, за якими німці за ними ж позичені Москві гроші постачатимуть совєтам устаткування та збудують ряд індустріяльних об'єктів у СССР. У висліді домовлености між Ніксоном і Брежнєвим у Москві, ряд американських фірм включилися в експлуатацію совєтського ринку збуту. Крім того, фірма «Оксідентел Петролеум Корпорейшен» підписала контракт на побудову совєтам великого комплексу для виробництва мінеральних добрив Обсяг кредиту — в межах 8 більйонів долярів, які Москва обіцяє сплатити продукцією того підприємства протягом 20 років. Говориться про ряд інших пертрактацій та інших підписаних умов і контрактів.

Очевидно, Москва хапається, як за соломинку, за нагоду врятувати своє господарство від небезпечного відставання від світових стандартів. Очевидно, для бізнесменів Америки — спокусливі зиски...

Але ми добре пригадуємо, яку ціну доводилось Україні платити за легковірність наших «батьків народу», які були приспані байками про спасенність соціялізму для працюючого люду, байками про своєрідну конвергенцію та мирне співіснування Києва й Москви — тоді, коли треба було розбудовувати власну державу й боронити власною силою — Свою Хату, і Правду, і Волю!

Це теорії тих, які бояться революційних змін, які воліли б пристосуватися до реалітетів дійсности і які готові «ґвинтиками» якогось космополітичного, автоматизованого суспільства світу.

Але думаю, що насправді наївних мало. Припускаю, що сьогоднішні «безнесмени» як у Москві, так і «на Заході», хочуть за рахунок жертви збагатіти. Очевидно, кожна сторона вірить, що тією жертвою буде «партнер»...

Той самий Реймон Арон, пропаґуючи теорію конверґенції, одночасно в книзі «Зневіра в проґресі» (Париж, 1969) твердить, що «народи намагатимуться забезпечити свою незалежність власними силами... «Вік науково-технічної революції неминуче стане добою конфліктів, національних і світоглядових». І дійсно: ще недавно совєтологи говорили про «ліберальну модель соціялізму», а нині говорять про «соціялізм національних зразків»! Дан Джекобс, у збірнику «Нові комунізми» (Нью-Йорк), звертає увагу на «факт набуття комунізмом національних забарвлень... на можливість наслідків цього в недалекому чи дальшому майбутньому». А колишній директор Інституту Східньої і Центральної Европи при Колюмбійському університеті Генрі Робертс у книзі «Східна Европа» (Нью-Йорк, 1970) радив Вашінґтонові підтримувати «націонал-комуністів», очевидно, в противагу імперіялізму Москви. Поглиблюючи цю аналізу, Макс Вейс в журналі «Форчюн» опублікував статтю «Національні інтереси в багатополюсному світі» в якій пов'язує теорію «поліцентризму» з можливостями міжнародного відпруження. Він припускає, що доба «монолітних союзів та імперій» минула і що гряде світ співіснування суверенних національно - державних суспільств.

В «Закликові 7-го ВЗУН» ми читаємо:

«Ми, українські націоналісти, видвигаємо візію такого світоглядового ладу, в якому кожен народ матиме свою державу, свою національну будівлю, буде в ній творити й розвиватися без тиску й диктату ззовні, буде обмінюватися своїми здобутками з іншими. співпрацювати з ними й об'єднуватися по своїй уподобі й згідно з своїми інтересами. Ми рішуче відкидаємо насильство народу над народом, в ім'я якої б цілі це не було!».

А на кінець — хочу звернути увагу на уривок із вступної статті до Збірника Матеріялів 7-го ВЗУН Голови ПУН — Олега Ждановича: «Ідеологічне озброєння — основне завдання націоналіста. Ця — не така вже велика розміром книга дає відповіді на ряд пекучих проблем політичної боротьби,, яка точиться не лише в Україні, не лише в СССР, але й у всьому світі сучасности в якому фронти проходять, крізь кожну хату й навіть крізь кожну душу... Наші завдання великі, і їх здійснити можемо тільки збільшенням напруження, яке мусить бути таке велике. щоб рівноважило наше відставання в техніці. Для цієї напруги мало сьогодні тільки бажання. Треба труду, треба повернутися до слова, яке так часто забуваємо: вчитися!».

Цією цитатою я уникаю звуження проблематики ОУН та УНРуху. якої не охопити й довжелезною статтею.

В зв'язку з цим історія України дістала дуже своєрідну інтерпретацію. Виходило, що на протязі багатьох століть український народ боровся головним чином... проти власної національної незалежности. Що незалежне існування було величезним злом для нашого народу. І що, отже, всі ті, хто кликали його на боротьбу за національну незалежність, були... найлютішими ворогами українського народу. Всі конкретні явища в історії України — події, тенденції, діяльність окремих осіб і самі ці особи — все оцінювалось з погляду не клясової. соціяльної суті, а їхньої позиції щодо Росії. Якщо хтось обстоював ідею «возз'єднання» — здобував позитивну оцінку, незалежно від усіх інших умов; той же, хто брав цю ідею під сумнів або (боронь Боже!) брав участь у визвольній антиросійській, антицарській боротьбі, — одержував ярлик «мерзенного зрадника», «ворожого ставленника» і «найлютішого ворога», — знов же незалежно від своєї клясової позиції та соціяльної програми.

Михайло Брайчевський· Приєднання чи возз'єднання?

Дм. Андрієвський

МИНУЛЕ В СУЧАСНОМУ

В останніх роках у Совєтському Союзі появилось на книжковому ринку дві книги, присвячені питанню російсько-українських літературних зв'язків. Одною з них є збірник статтей «Російсько - українська літературна єдність», видана в Києві 1953 р., а другою — Д. Мирошник «Н. Гоголь — єго роль в укрепленіі русско - українскіх языкових связєй», 1959 р. Обидві дістались у вільний світ і тут мали би виконувати призначені їм політичні завдання.

В першій із них знаходимо такий уступ: «Українські буржуазні націоналісти всяко оббріхували Гоголя і його творчість, намагаючись відгородити в інтересах пануючих клясів українську літературу від впливу проґресивних ідей і художніх методів великого російського письменника». В другій читаємо: «Заслуга Гоголя полягає в тому, що в найбільш яскравий момент ставання російської й української націй, їх культур і мов, коли відосердні сили могли перерости в буржуазно - націоналістичний, а доосередні — в великодержавний шовіністичний рух, він (Гоголь, — Ред.) своєю діяльністю сприяв єднанню двох народів на основі демократичних засад і проґресивних ідеалів свого часу». При тому, автор бештає Грушевського, Єфремова та інших українських культурних діячів за те, що вони ніби твердили, що «російський та український народи зо своїм походженням, історією, характером культур — ґрунтовно відмінні один від одного, а мовно не є споріднені».

Цих витягів вистарчає, щоб здати собі справу, що совєтські автори в названих працях мали на меті використати Гоголя з метою підготови «злиття» двох найбільших народів Совєтського Союзу, а при тому збештати й очорнити українців, які обстоюють [illegible]т окремішности української [illegible] з її мовою й культурою, від нації російської.

Тож пригляньмося ближче до натури Гоголя як письменника: до його творчости, мови, до його місця й ролі у взаємовідносинах народів російського й українського. В той спосіб дещо виясниться роля минулого в наявній сучасності.

Загально відомо, що Микола Гоголь своїм походженням був українцем. В його родині вживано українську мову, яку й він знав. Більше того, його батько був українським письменником і лишив по собі кілька комедій, які увійшли в українську літературу. Однак, на письмі М. Гоголь вживав лише російської мови. І так, відомим є лише один випадок, коли він написав листа до приятеля по-українськи. Знав Гоголь і історію свого народу, про що свідчать його літературні твори, як також деякі його статті. В одному з його листів до матері він називає свій нарід «українською нацією». Однак він більше вживав назви «Малоросія», ніж «Україна» й ніде ніколи не виступав як український патріот.

Тим не менше, літературні твори М. Гоголя свідчать, що він був глибоко просякнений українською духовою стихією, елементами культури свого

народу, його психологією і його традиціями. Про це свідчать літературні твори Гоголя, де відтворено багато з минулого України, зі звичаїв українського народу, його вірувань. Майже всі його твори перейняті гумором, так властивим для українського народу. В них також багато складників, питомих українському народному мистецтву, починаючи від музики й пісні. В одній зі своїх статей він дає дуже високу оцінку українській пісні.

Ця українська психологічна природа Гоголя сильно відбилася на його літературних творах. То вона надала їм неповторного стилю, надхнувши їх українськими чарами. В той же час, вона спричинила й поважні недоліки в його літературних творах. Головним з цих недоліків є неправильності російської мови, уживаної Гоголем. В ній дуже багато українізмів, чужих мові російській. Число тих українізмів дехто обраховує в 300 слів, а число вживання їх, мабуть, переходить тисячі. Це питання українізмів в мові Гоголя було предметом не одної студії. І справді, воно варте уваги під різними оглядами, і з нього можна поробити немало важливих висновків. Тому присвятимо йому увагу й ми в нашій статті.

Дослідник В. Чапленко, в його брошурі «Українізми в мові Гоголя», вирізняє серед його українізмів ті, які письменник свідомо вживав для зображення побутових явищ в Україні, — для опису осель, характеру взаємовідносин, тощо. Другу групу становлять словотвори «під український мовний стиль в пляні фолькльорно - романтичнім і в пляні мовного гумору». Нарешті, третю групу становлять «невільні» українізми, які автор вживав скорше через недостатнє знання російської мови або браку в ній виразів для означення певних понять. Все те в цілому становить мовний матеріял, властивий з усіх російських письменників лише Гоголю, — тільки йому самому.

Для вияснення питання про українізми Гоголя є різні способи, ба навіть цілі теорії. Так, деякі критики стверджують, що Гоголь думав по-українськи і пишучи по-російськи, перекладав українські слова й вирази на мову російську. При тому він мусів мати, очевидно, поважні труднощі, особливо в ділянці звуковости. Дехто, як от Мандельштам, твердить, що Гоголь не знав добре російської мови, а тому його тексти грішать не лише щодо лексики, але також щодо граматики. Тому в тих текстах багато помилок у відмінюванні слів. Тут Гоголь не раз мимохіть застосовував українські граматичні правила, замість правил російських. Та як би не було, Гоголь з одного боку збагатив російську мову українським мовним матеріялом, а з другого боку — порушив стиль уживаної ним мови. Одночасно Гоголь заподіяв кривду мові свого народу. Будучи гумористом від природи, він переніс український гумор в російську літературу. При тому часто вигадував вирази чи прізвища в гумористичному стилі, які в російських текстах звучать доволі дико, як наприклад, Голопупенко. В наслідок того, у читача мусіло скластися враження, що українська мова є вульгарна. І то тим більше, що мова українського народу, в наслідок політики русифікації, в часи Гоголя затрималася майже виключно на низах, серед селянства. І тут українська народна поезія, яку Гоголь вихвалював в одній із своїх статтей за її високі естетичні вартості, не могла зарадити справі.

Чи Гоголь уважав український нарід за націю і чи він був свідомий своєї до неї приналежности? Уважаємо, що так. Однак, бувши з природи й психіки українцем, він не мав вираз-

ної національної свідомости, не жив духово зі своїм народом і не йшов по лінії його прямувань в ділянці культури, а тим більше в ділянці політики. І то — не вважаючи на те, що вже за його часів Котляревський вивів українську мову на кін літературних мов, і його сучасники вже почали діяти в напрямку визволення українського народу з московської неволі, найяскравішим виявом чого стала поезія Гоголевого сучасника — Тараса Шевченка.

І от тут виявляється трагедія Гоголя, яку він сам відчув і яку висловив, пишучи: «я сам не знаю, чи в мене душа українська, чи російська». Справді, відірвавщись від свого народу, коли не духово, то фізично, — він не зумів чи не зміг органічно влитися в російську націю. Свідомий своєї приналежности до українського народу фізично, він не зумів піднестись на рівень свідомости своїх обов'язків як громадянина й мистця супроти української нації. Тому він віддав свій талант письменника російському народові, позбавивши український нарід того вкладу, який міг би зробити в українську культуру. До того спонукали його в якійсь мірі, мабуть, і особисті амбіції. Він, як письменник, хотів мати ширше коло читачів, якого тоді ще бракувало в українському суспільстві, бож новітня українська література щойно народжувалася завдяки Котляревському.

В світлі теперішніх теорій большевиків щодо російсько - українських мовних зв'язків, виглядає так ніби існування української літературної мови й узагалі української національної культури зумовлене тими зв'язками — що є абсурдом. І тут мимоволі пригадується царський указ 1876 р., де було сказано, що «української мови не було, нема і бути не може». Як бачимо, сучасні большевики дещо відбігли від теорій старих «обрусителів». Тим не менш, приповідуючи «злиття націй», вони не різняться від русифікаторів старого типу. Бож справді, таке злиття є задумане як поглинення всіх народів Совєтського Союзу російським народом і його культурою, до чого й зараз спрямовує політика червоної Москви.

При такій ситуації виринає питання: як ми, українці, маємо ставитися до Гоголя як письменника? Ми вважаємо, що Гоголь був плодом української культури, але, в наслідок нещасливих історичних обставин і недорозвинености національної свідомости, він став російським письменником. Тим він збагатив російську літературу вартостями свого українського походження. Цей факт свідчить про духове багатство нашого народу, як також про насильство, доконане над нами русифікаційною політикою Москви, що спричинила роздвоєння душі Гоголя. Це однак не дає підстав, щоб українці вирікалися його. Він бо мав поважний вплив на українських письменників, включно з Шевченком, що не перешкодило цьому останньому стати пророком українського національного відродження. А той факт, що так не сталося з Гоголем, нічого не змінює в ідеї національної суверенности української нації, як духової так і політичної. І тому даремно большевики покликаються на Гоголя, шукаючи підстав для їх концепції **«злиття націй»**.

Ф. Кордуба

ЗАГРОЗЛИВА ПРОБЛЕМА ДЛЯ СССР

У всіх публікація, виданих з приводу 50-річчя встановлення СССР, найбільше уваги присвячено національній проблемі в СССР. Ця проблема належить до найбільш загрозливих для існування сучасної імперії СССР. Самозрозуміло, радянська публіцистика заперечує існування такої проблеми в СССР оздоблюючи свої твердження багатством фразеології та містифікації. Очевидно таких «обґрунтовань» не можна поважно трактувати, бо їх зміст зводиться до одного знаменника, а саме — доведення, що вода не є мокра, або дерево не є залізо. Як сильно непокоїть компартію СССР ця загрозлива проблема, свідчить окрема стаття під заголовком «Советский народ — новая историческая общность людей», автором якої є доктор філософічних наук Е. Тадевосян. Стаття надрукована в Воєннополітичному журналі Головного Політичного Управління Совєтської Армії й Воєнно-морської Фльоти — «Коммунист Вооруженных Сил», ч. 20, жовтень 1972. Ця стаття призначена для семінара на тему «XXIV з'їзд КПСС про дальше закріплювання єдности совєтського суспільства, про совєтський народ як «нову історичну спільноту людей». В директивах до семінара (стор 23), м. ін., надруковано:

«Імперіялістична пропаґанда докладає немало зусиль, щоб дискредитувати в очах трудящих ленінську національну політику КПСС, підірвати дружбу народів Совєтського Союзу. В тих умовах від старшинського складу, партійних і комсомольських організацій армії і фльоти вимагається уміння розкривати ідеологічні диверсії ворога, уділювати непослаблену увагу питанням інтернаціонального й патріотичного виховання воїнів, всестороннього об'єднання військових колективів. Побажано, щоб учасники семінара обмінялися під час занять питаннями роботи в галузі інтернаціонального й патріотичного виховання складу своїх підрозділів і частин».

Вищенаведена цитата показує, наскільки важливою в сучасну пору в СССР є національна проблема, яку компартія намагається ліквідувати фразою «совєтський народ — нова історична спільнота людей». Ця фраза відповідає колишній фікції «диктатура пролетаріяту», яка ніколи не була здійснена. Під час революції 1917 р. ця фікція була замінена «диктатурою большевиків» над усім населенням Росії й неросійських народів, в тому загалі також над пролетаріятом. Щоб з'ясувати національну проблему в СССР, її актуальність і загрозливість для імперії, найперше звернено увагу на основну ідеологічну базу совєтського соціялізму, який абсолютно у всьому є протиріччям до життя кожної людини. На протязі 50-ти років існування СССР панівний естаблішмент довів на ділі, що його «соціялізм» фактично заперечує загальновідомі ідеологічні позиції марксистського соціялізму, і виявляє проти

ставність до соціялістичних ідей. Поборювана експлуатація людини людиною із верхівки. Соціялістична свобода замінена диким пригнічуванням. «Людина з великої літери» перетворена в мотлох, рівність і братерство — февдальне кріпацтво; соціялістичне багатство — в руїну. «Соціялізм» СССР доказав, що так звані ідеали соціялізму — слова без найменшого значення.

Основоположником большевицької догматики, що змінила марксизм у політичні доктрини, зокрема в релігійну доктрину, був Ленін, якого вважають за «генія» «теоретичного й практичного вирішення національного питання». У книзі «Ленинизм й национальный вопрос в современных условиях» (М. Политздат, 1972, стор. 3) м. ін., написано: «Стосовно до нових історичних умов, Ленін всесторонньо опрацював національне питання, висунув і обґрунтував ідею об'єднання пролетарської клясової боротьби з боротьбою за знищення національного гніту, боротьби за соціялізм із антиімперіялістичною визвольною боротьбою поневолених народів». Таким чином, Ленін став основником догматичної надбудови большевизму, підпорядкувавши собі теорії Маркса, й тим відмежував большевизм від світової соціялістичної демократії. Пригадуємо, що, в противагу до соціял - демократії XIX ст., Ленін із усієї марксистської теорії до кінця і послідовно затримав тільки одну засаду: теорія існує для потреб практики, вона твориться для практики, вона обґрунтовує практику, вона є «зброєю у класовій боротьбі», засобом для досягнення мети. Отже, ленінська наука про національне питання є ніщо інше, як тільки використання цього фактору для практичних і тактичних заходів, щоб зберегти цілість колишньої царської імперії.

Історична дійсність в СССР допровадила ідеологію советського соціялізму, комунізм, марксизм, ленінізм до повного банкрутства всередині імперії Це відноситься в неменшій мірі до «ленінської розв'язки національної проблеми» всіх неросійських народів. Це банкрутство вже відоме цілій панівній олігархії СССР, яка пропаґандивними блефами все ще намагається далі зберігати консервативно - закостенілий статус.

Вищезгадана стаття (стор. 17) цитує фразу Леніна: «Советська республіка об'єднує трудівників усіх націй і обороняє інтереси трудівників без різниці націй».

Дійсність в Українській СССР за час 50-ти років доводить, що ленінська компартія не тільки не обороняла інтересів українських робітників і селян, а навпаки їх ще більше закріпачила. Українська людина в УССР, як і в усім СССР, всеціло опанована страхом. Страх — це конститутивна частина психіки «советської» людини Свободи від страху вона не знає; страх — вічний супутник її днів і ночей. Хто не переживав пароксизму страху, не може собі уявити атмосфери, в якій живе населення «найбільш свобідної країни в світі»! Одна п'ята частина всього населення СССР — це кріпаки колхозники імперії, яких об'єднує хіба однакове соціяльне положення, а не «советська многонаціональна соціялістична держава». У статті також дещо сказано про робітників: «... Робітничий клас повністю визволений від усіх форм експлуатації; різко зросла його кількість (в 1971 р. — 58 відсотків населення), культурно - технічний рівень, керівна роля в суспільстві». Жахливі життєві умови робітників в УССР та по всьому СССР — загальновідоме явище. Профспілки не обороняють прав робітників, вони виконують директиви компартії, експлуатуючи робочу си-

лу, щоб досягнути максимум продукції. Але найважливіше в тому ділі те, що продуктивні засоби промисловості не є власністю робітників; це власність соціялістичної по-назві імперії. «Соціялізм» в СССР відійшов від своїх ідеологічних основ. Соціялістична ідеологія в СССР мертва остаточно й безповоротно. Уже встановлено, що тільки збанкрутована соціялістична ідеологія спричинила катастрофу економіки та змусила керівників СССР шукати виходу із положення в мирній співпраці із «імперіялістами». Самозрозуміло, розлад економіки поглибив банкрутство ідеології, бо ці два фактори між собою пов'язані. Стійкість ідеології є неможлива без стабільної економіки — і навпаки. Керівні кола СССР це добре розуміють, але вони не можуть змінити своєї ідеології, бо тим самим вони втратили б владу.

Із усього крикливого блиску соціялізму в СССР залишилися тільки військова промисловість, колосальна армія, КҐБ та грізні демонстрації воєнної техніки під час ювілейних відзначень на Червоній площі в Москві. В додаток до цього пропаґується «многонаціональна держава» та втовкмачується, що «совєтських людей, приналежних до численних кляс і соціяльних груп, до численних національностей, об'єднує й сковує марксистсько - ленінська ідеологія, єдність соціялістичного втримування національних культур совєтських націй».

Починаючи від підготови до 100-річчя з дня народження Леніна, ідеалізування 50-річчя революції 1917 р., ювілей Леніна, ювілей республік, XXIV-ий з'їзд КПСС та 50-річчя створення СССР, червоною ниткою у всіх промовах проходить звеличування під небеса компартію, совєтський устрій. Культ партії, вождя, культ совєтської армії, озброєної по зуби всією сучасною технікою, роздуто до неймовірних розмірів. Усе це демонструється з метою злагіднити розчарування населення неуспіхами в економіці та щоб утихомирити незадоволення. Керівництво намагалося прикрити цією демонстрацією неуспіхи соціялізму та водночас звернути увагу на грізну воєнну машину як інструмент застрашування зовнішнього світу. Збанкрутована ідеологія соціялізму без того роду демонстрацій та наголошування «багатонаціональної єдности народів СССР» виявляла б повну загибіль народу. Бо народ у підсвідомості ставить запит: де ж, укінці, успіхи соціялізму, після усіх багаторічних зусиль і страждань?!

Часто напрошується питання: чи СССР ще здатний провадити «визвольну» війну чи «революцію проти імперіялістів» з метою покращити внувнутрішнє положення. За теперішніх умов, СССР не спроможний на будьяку воєнну акцію. Поперше, немає певності, що така війна була б закінчена перемогою та здобутками, якими можна було б скріпити внутрішню постійно зростаючу руїну імперії. СССР політично виграв 2-гу Світову війну тільки завдяки великій всесторонній допомозі альянтів, ЗСА і Великобританії. В сучасну пору положення в міжнародній стратегічно - політичній констеляції світу змінилося, бо СССР в різних невральгічних районах світу й на морях заманіфестував імперіялістичну цілеспрямованість, суперечить інтересам у ґльобальному аспекті, передусім інтересам ЗСА. Подруге, виринає також переконання, що війна тільки прискорила би розклад імперії, а не внутрішньо скріпила її. Під час війни «єдність совєтського народу» розсипалась би дуже скоро, бо неросійські народи СССР шукали б можливостей, щоб чимскорі ше повалити колоніяльну імперію на Евроазійському континенті. Таким чином, «єдність совєтського народу» —

це одна з фікцій для прикривання дійсного колоніяльного положення націй і народів СССР.

Внутрішнє положення на економічному відтинку та катастрофа ідеології «соціялізму» змушує керівництво СССР до «миролюбства», «співпраці» з «імперіялістами» та до мирної коекзистенції. Водночас, те ж керівництво проявляє у багатьох випадках невідступність із здобутих позицій, щоб таким чином далі маніфестувати «непоборність СССР».

Система одурманювання

Компартія СССР, крім нелюдського пригнічування населення, рівночасно одурманює, починаючи з раннього дитинства. Людина знаходиться під постійно діючою, державно - монопольною тоталітарною кампанією на ідеологічному й освітньому секторах. Не менше 30 відсотків часу витрачається в СССР програмово-ідеологічному вишколові й муштруванню людини. В цій постійній акції не поминається нікого в дитячому, дорослову й старечому віці. Програми всіх громадських організацій, усіх гуртків, усіх шкіл і вузів однакові. Без арґументації, кожному вбивається в душу «доктрину»: соціялізм і СССР — це добро, а все інше зло. Людина позбавлена права думати, вона перетворена в автомат, позбавлена права висловлювати свою власну думку про соціялізм, комунізм, марксизм, ленінізм. Уже 54 роки приписані урядом догми кожного дня людям дають для вірування, і вислід цього одурманювання є такий, що так звана «советська людина» вже не вірить у ніщо, а якщо ще виявляє ознаки якоїсь віри, то це — для самозбереження перед терором. Населення СССР цілком і безпардонно ограбоване компартією, а тому і розкрадання державного й суспільного добра набрало жахливих розмірів. Також використання службового положення для особистих цілей і збагачення є щоденним явищем. Хабарництво й підкуплювання ввійшло у звичай. Пиятство, бенкетування пов'язуються з гаслом «бери від життя що тільки можеш, поки не запізно». Серед такої дійсности система одурманювання дуже багато присвячує уваги «советському народові», щоб перед світом затаїти колоніяльну систему й тотальне поневолення. А справа тут, головним чином, про неросійські народи які «добровільно» об'єдналися в одному СССР.

Найкращим доказом такого одурманювання є повідь різних публікацій, статтей у журналах і газетах. Цитована вище стаття «Советский народ — нова історіческая общность людей», призначена для одурманювання офіцерського корпусу армії та воєнно-морської фльоти, є наявним документом, який свідчить про перфідність радянської діялектики й заперечення історичної дійсності минулого й сучасного. Для доказу правдивости нашого твердження зацитуємо дещо більше з цієї статті. Отож у статті надруковано:

«Формування советського народу безносередньо зв'язано передусім із скиненням панування експлуататорських сил, перемогою соціялістичної революції й закріпленням диктатури пролетаріяту, з ліквідацією експлуататорських кляс. Цей процес невіддільний також від соціялістичного вирішення національного питання. Суть останнього полягає у переборенні антагонізму, недовір'я між народами; у формуванні й закріпленні націй і народностей нового, соціялістичного типу, ліквідації політичної, економічної й культурної відсталости перед тим пригнічуваних народів і досягнення соціялістичної рівности націй і народностей:... у перемозі ідеології й політики соціялістичного інтернаціо-

налізму на всіх відтинках суспільного життя»...

Авторитетні й безпосередні учасники революційних подій 1905 — 1917 рр. Рафаель А. Абрамовіч, Ніколай Ніколаєвич Суханов, А. Ф. Керенський, В. Винниченко та багато інших у своїх споминах повністю заперечують вище процитоване (Р. Р. Абрамович — «Совєтська революція», Ганновер; Н. Н. Суханов, «1917 — Щоденник російської революції», Мінхен). Коли мовити про історичну правду, соціялістичну революцію в Росії в березні 1917 р. започаткували російські соціялістичні партії, які творили більшість, а не большевики. Після березневої революції 1917 р. большевики на чолі з Леніним і Троцьким вже продовжували внутрішню революцію в Росії за здобуття влади, за закріплення не диктатури пролетаріяту, а за **закріплення диктатури большевиків.** Отже, є велика різниця між поняттями диктатури пролетаріяту та диктатури большевиків.

Коли мовити про Україну, В. Винниченко так характеризує тогочасні події «Відродження нації», стор. 302-304):

«Російським націонал - комуністам якраз бракувало найголовнішого: розуміння української революції. Так само, як і в перший свій прихід на Україну, вони й тепер зіґнорували місцеві умови життя, підвели ввесь рух під руську мірку й відповідно до того стали впихати життя в свої рямці... Основною хибою й помилкою руських комуністів була їхня націоналістична, імперіялістична політика, — п'ятаковщина... Метою Уряду Народніх Комісарів було за допомогою «большевицьких совєтів» захопити багату хлібом, вугіллям та іншими продуктами Україну, а також зробити її своєю колонією, якою вона була майже три століття під владою російських імперіялістів».

На жаль, обмежений розмір цієї статті не дозволяє умістити відповідних цитат із праць вищезгаданих творців революції 1917 р. Цитата із праці В. Винниченка повністю заперечує діялектику «формування совєтського народу», та інші аргументи статті «Совєтський народ...».

Велика Жовтнева революція 1917 р., в порівнянні з царським самодержав'ям, ще сильніше закріпачила український та всі інші народи колишньої царської імперії. У згаданій статті (стор. 16) надруковано:

«Послідовна революційність і глибокий інтернаціоналізм органічно зливаються і втілюються в робітничій клясі, історична місія якого полягає в знищенні будь-яких форм соціяльного й національного гніту, в переборенні всіх соціяльно - клясових розходжень і побудові безклясового комуністичного суспільства, в закріпленні дружби й братерства народів і в кінцевому висліді злиття усіх націй і народностей в одне комуністичне людство, що не знає національних границь».

Процитоване є звичайною блефоманією, бо дійсність в СССР повністю заперечує таке маячення. Для розкриття блефоманії й фікції зацитуємо дещо із т. зв. «Ленинградской программы», виданої Самвидатом під наголовком «Час не жде. Наша країна знаходиться на поворотнім пункті історії». На стор. 11-ій надруковано: «А держава — не капіталіст? Вона має багато більше можливостей експлуатувати трудящих, ніж окремі капіталісти. А в умовах абсолютної політичної влади державна монополія практично необмежена в заходах: примусова праця, свавільні відрахування із зарплатні, з прибутків населення, прикріплення селян до землі і т. д. І все

це відбувається в нашій країні».

І далі читаємо: «Єдина монополія несе в собі постійну загрозу для держави й народу». В іншому місці (стор. 10): «Така система природно призводить жорстокий політичний утиск, адже в умовах державного господарства демократизація означала б, що керівна номенклятура позбавляється своєї власности, передає її народові. Державна зласність не означає всенародної, бо власником багатства являється той, хто може цим багатством розпоряджатись, а нарід аж ніяк не має такої спромоги. Звичайно, бюрократичні вожді трактують країну, як свою власність. І такий устрій називають соціялізмом, а керівну партію комуністичною»... На стор. 12-ій: «Колективізація і її вислід зруйнування й виселення величезних мас селянства викликала страшний голод в 1932-34 рр., коли наприклад, в Україні вимерла третина сільського населення і коли «Росія, мати-годувальниця, в Москву із торбою прийшла»... Стор. 15-та: «Проте, наш шлях означає багато більше — заборону будь-якої господарчої діяльности, незалежної від держави; підлеглість профспілок державі; встановлення системи, що дозволяє партійним чи військовим диктаторам принести цілу країну в жертву своїм славолюбним намірам. А хто поверне життя мільйонам убитих? Хто поповнить знищення духових скарбів, масову ліквідацію тих, хто творить ці скарби? Ціла історична доба викреслена з творчого життя Росії — країни великої культури...».

Додамо — викреслено або зфальшовано великий період історії розвитку культури України. Україна заплатила жертвами розстріляного покоління, і далі в Україні винищують діячів, що вимагають гуманності, знищення будьяких форм соціяльного й національного гніту.

Вищенаведені цитати з російських видань — переконливі арґументи проти всієї блефоманії, якою советська олігархія одурманює всіх без вийнятку. Це одурманювання не оминуло також кадрів збройних сил СССР, ви[illegible]колюваних і дресованих згідно із згори встановленою програмою, у [illegible] на першому місці поставлено беззастережне служіння компартії Леніна й «советському народові», тобто блефові, а не добру окремих національностей і народів. Кінчаючи дозволимо собі ще зацитувати зі згаданої статті наступне:

«... Великому російському народові належить керівна роля в створенні й розвиненні советської багатонаціональної держави, в формуванні й зміцненні багатонаціонального советського суспільства».

В вищезазначенім ми не сумніваємося, бо й серед «рівноправності національностей і народів» це підкреслення має особливе значення. А це значення є таке, що над усім в СССР російська людина є таки першою, а не рівною із іншими. Таким чином, не приходиться говорити про «єдність і рівність усх націй та народів СССР».

Висновки

Висновки із коплекту в загальному заторкнених проблем можна звести до наступного:

1. В СССР панівна, номенклятурна олігархія компартії як правило змушує усіх мовчазно зносити різні безпорядки. В такій системі шукат[illegible] знайти правду неможливо, бо винуватців - порушників правопорядку звичайно нагороджують орденами й медалями за заслуги для «родіни».

2. Постійно одурманюваний народ не вірить ані в комуністичну ідеологію, ані в сучасну її догматику, бо життя в терорі, забріханості й сваволі пануючих знищило всяке довір'я. Мораль сучасного большевизму є ні[illegible]що інше, як звичайна лицемірна імітація фанатизму, подібного до теональ-

ної моралі, але та подібність не може піти дальше поза діялектичне думання. Давніше, до революції, фанатизм комуністичної ідеї був справою особистої совісті; після революції большевицька «революційна цілеспрямованість» установлюється в Політбюро ЦК КПСС у формі директив партії, уряду та персональних наказів першого секретаря КПСС, що беззастережно мусять бути виконані масами, незалежно, від того, що багатьом совість підказує бунт. Мораль страху перемінила залишки совісти в страх.

3. Система олігархії нічого не думає міняти, а за найменший публічний протест суворо карає. У такому положенні про повну свободу людини, націй і народів не може бути мови. Все підпорядковане «демократичному централізмові», тобто диктатові згори. Каста керівного апарату компартії відділилася від громадськости, вона з презирством ставиться до пересічної людини, прикриваючись гаслами «єдности й братерства». Водночас ця каста ревно бережеться від проникання сторонніх у її круг, бо в умовах соціялізму таке проникання могло б спричинити параліч влади апаратчиків.

4. У національному питанні олігархія застосовує демагогію й софістику «багатонаціональної єдности», а в дійсності русифікується культури всіх неросійських народів. Отже, «злиття націй і народів» в СССР здійснюється за допомогою терору, примусової русифікації, що заперечує повну свободу розвитку національних культур. Арешти й присуди на довголітнє ув'язнення діячів культури в Україні та інших республіках — найкращий доказ «соціялістичного братерства й дружби».

Зараз людство переживає крах світової колоніяльної системи: нечуваний розмах національно-визвольної боротьби охопив колоніяльні і пригноблені країни, які протягом останніх десятиліть одна за одною здобувають перемогу у цій боротьбі й завойовують державну незалежність. У пляні соціяльному ці нові держави далеко не завжди стають на прогресивні рейки. Лише деякі з них свідомо обирають соціялістичний шлях розвитку; у багатьох же здобуття незалежности реалізується в рамках націоналістичної концепції, а новостворювані режими не відзначаються ані демократизмом, ані проґресивними тенденціями. Але це аж ніяк не впливає на наше (радянське) ставлення до національно-визвольного руху в таких країнах: перетнути шлях історичного проґресу не можуть жодні реакційні політичні системи, які так чи інакше приречені на загибіль. Звідси — загально-політичний принцип підтримки національно-визвольного руху в колоніяльних і залежних країнах, незалежно від того, які соціяльні сили в цей момент стоять на чолі цього руху.

Михайло Брайчевський: Приєднання чи возз'єднання?

Проф. д-р Юрій Бойко

ПРОМОВА

на урочистій Академії в Роттердамі з приводу 35-ліття трагічної загибелі славної пам'яті полк. Є. Коновальця.

Знов зібралися ми в гостинному, алеж як обтяженому важкими спогадами Роттердамі.

Багато побратимів зброї Покійного Провідника від часу роттердамської трагедії також замкнули очі й спочили в сирій землі; ті, що були тоді молодими, сьогодні вже обсипані сивиною, а діти стали зрілими людьми, що продовжують справу Полковника, як уміють.

Як уміють... А щоб уміти, треба вчитись у нього, у великого мужа новітньої історії України.

Образ Полковника довго стояв перед нами німим докором і немов запитував нас: «Коли ви, друзі мої, нащадки мої, перестанете йти шляхами вічних помилок, коли ж нарешті ясніше засяє над вами зоря України, коли гідні будете перемагати? Вчіться. І якщо ми, в хвилину задуми, зосередження, прислухаємося до нашого сумління, то ми немов почуємо сумний голос небіжчика: «Вірним сином України бути важко; вчіться цього великого мистецтва душі й характеру». Сьогодні ми на цей голос нашого сумління можемо відповісти: «Вчимося, любий Полковнику: засвідченнями цього є наш здобуток в пам'ять твого гідного, героїчного життя — книга «Є. Коновалець та його доба». Книгу ми створили на основі твого життя, знайшли в ній безперервну лінію твоїх чинів, твоєї відваги й жертви. Тепер ми бачимо дуже конкретно, як ти гартував душі, як потягав до боротьби, як ти творив середовище, приготоване до незвичайного. Ця книга понад тисячу сторінок не залишиться буденною книгою; вона стане не тільки, величним пам'ятником тобі, але й вічним вогнем, що зогріватиме нас до дії, гідної твоєї жертви.

Жалобна Громадо, я говорю про книгу, як про доконаний факт: «Коновалець і його доба», фоліянт у 980 сторінок, а до цього ще десятки сторінок показників — іменного та географічного. Останні аркуші цієї к пітальної праці вже лежать перед друкарським варстатом, складені, готові до друку.

40 авторів об'єднали свої зусилля в цьому томі, люди різні за віком, за політичною приналежністю, відмінні за темпераментом і світоглядом; всі вони дали свій вклад у цей збірник. Понад 240 фот знайде читач у книзі, більшість із них ніколи ще не друкувалися, деякі врізуються в пам'ять назавжди: «Євген у п'яту річницю свого народження», «Приїзд кур'єра УВО з краю до Проводу», «Коновалець із Кучабським у Баварських Альпах», «Коновалець на кораблі під час прогулянки по озеру», «Українська Стрілецька Громада в Едмонтоні гостить у себе полк. Коновальця», «Полк. Сушко в Канаді коло навчального літака «Євген», «Полковник Коновалець на смертному одрі» та багато знаменних інших.

Провідник перестає тепер бути легендою. Він встає перед нашими очима як реальна постать, і в своїй реальності не менше приваблива, як у леґенді, зрозуміліша, що вчить нас витривалости, мужности, і що вестиме нас далі за собою. Відкривається книга дитячими роками Євгена. Галицька провінція, а поруч неї цілий світ у його духовій своєрідності — і на цьому тлі Євген, спочатку вдумлива, чуйна дитина, а далі працьовитий юнак, що вбирає в себе проблематику доби — таку картину розгорнуло перо незабутнього д-ра Остапа Грицая. що його статтею відкривається збірник, слідом за вступним введенням до тому, написаним головою Фундації. Стаття Степана Шаха «Молодість Євгена Коновальця» доповнює картину цілою низкою кадрів із життя Коновальця — учня, студента, нарешті австрійського вояка на початку Першої Світової війни. Немов кадри з фільму, з усіми дрібними, але потрібними деталями. А далі Осип Зінкевич вдало документує студентську діяльність Коновальця, малює нам не тільки його діяльність, але розкриває і значення її. Перший розділ закривається мініятурною світлиною: молодий вояк-українець сурмить до бою. І далі новим розділом ідуть вони, ці бої. Але спочатку широчезна панорама на Наддніпрянщині, наш український Київ з його часописами, з інтеліґенцією, з театром Садовського — все це майстерно зображує Михайло Єреміїв. Він показує бурхання хвиль національної революції в Києві, веде нас у саме серце революції, в будинок Центральної Ради. Революційний захват, хаос, і от — серед хаосу з'являється спочатку непомітна. скромна фігура Коновальця. Події йдуть із неймовірною швидкістю, Коновалець виростає з кожним днем. бо він один з небагатьох. що збройно стали на чатах української революції. Вже гупають гармати за Дніпром, большевицькі стрільна летять на Київ. Большевики повстали і в столиці. Єреміїв темпераментно розказує, як повстанці з недалекого готелю «Прага» обстрілюють кулеметним вогнем Центральну Раду, як українські парляментарі спускаються в підвал, щоб там продовжувати засідання. Єреміїв спостерігає околицю й бачить, як раптом на даху готелю «Прага» зчиняється колотнеча. Це видерлися на гору січовики. Ще хвилина — й большевики строчма головою летять з даху на брук, як жаби — додає від себе наш автор. Під зливою куль він виконує доручення, везе на Печерське гроші до січовиків. Печерське тримає Коновалець. Зразкова дисципліна, спокій, упевненість. Схвильований післанець розказує Коновальцеві про бої внизу, в центрі міста, а в відповідь чує: «Хіба ж це війна? Війна ще буде!»

Перегортаємо сторінки. Стаття блаженної пам'яті А. Мельника. Це звіт людини, що була найближчим помічником Коновальця в боях. В оповіданні про зудари з ворогом чуємо ми прискорений ритм сердець двох к...нів, їхню радість перемоги, їхню затяту незламність у днях скрути. Стаття Дмитра Герчанівського розгортає перед нами образ того, як Коновалець в умовах революційного хаосу. розкладової пропаґанди спромагався творити дисципліновані, свідомі своїх завдань військові з'єднання. Автор віддає ту атмосферу вояцької діловости й здруження, що панувала там, де керував Коновалець. В короткій доповіді на Академії немає ніякої змоги показати вкладу кожного автора збірника. і я змушений ще більше шкіцувати. наголошуючи тільки найголовніше

Діяльність УВО дотепер була широко насвітлена на сторінках журналів

і газет; знаємо й ряд книг, передусім З. Книша, на цю тему. Та те, що дає збірник, є все таки дуже важливим. Загляньмо в листи Коновальця з 1921, вперше доступні з нашого збірника, і ми опинимося біля колиски УВО, побачимо настрої, міркування Коновальця на тему що і як робити; тут перед нами постає внутрішнє «я» революціонера та його бачення ходу світових подій.

Дуже важливий здобуток — це фактичне вияснення відносин між диктатором Петрушевичем та УВО (стаття Гр. Васьковича, О. Навроцького); розходження між Петрушевичем і Коновальцем показане дуже плястично. Атмосферу підпілля, його труднощів, його настроїв, що підносилися до рівня містичної екстази, відобразили М. Шарик і З. Книш.

А далі — широке полотно подій, що ведуть до конечности заснування ОУН. Про це розповідають ті, що творили ОУН: Осип Бойдуник, Дм. Андрієвський, Ст. Ленкавський, Юрій Артюшенко, Євген Врецьона та інші. Особливо детально виступає І-ий Конґрес Українських Націоналістів і роля в ньому Вождя ОУН. Дотепер іще не було спроби насвітлити проблеми, як Є. Коновалець впливав на організування націоналістичного підпілля в підсовєтській Україні. Я в своїй статті навів десятки фактів і міркувань — і тепер уже не доводиться голослівно говорити про дію ОУН на Наддніпрянщині, — це тепер уже доведений факт, хоч можемо сумніватись у тих чи інших деталях.

І знов, листування Полковника, тепер уже із членами ПУН-у. Незвичайно цікава критика самого себе: читаючи цю самохарактеристику Коновальця, трудно стриматися від вислову бажання: як добре було б, коли б наші сьогоднішні керівники вміли таким критичним оком глянути на самих себе! Інших членів ПУН-у Коновалець критикує дуже принципово, даючи портрети своїх товаришів, показуючи їх світлі й тіневі сторони. Але особистого в цій критиці немає, вона об'єктивна, з неї ясно, кого треба усунути, кому помогти в ростові, як взаємно один у одного вчиться.

Настрої молодої націоналістичної ґенерації на Західніх Українських Землях показали: Янів і Врецьона, і Д. та Л. Ребет, і Ст. Ленкавський. Коло «Академічного Дому» у Львові, коло, що йому не бракувало ані революційного активізму, ані спільного радикалізму, ані загонистої критичности до організаційних верхів — усе це виступає виразно із статтей, що почасти є спогадами, а почасти вже переростають в аналізу.

Позитивом збірника є й те, що в ньому дано широкий міжнародній фон. Документально показано, що ні Коновалець, ані ОУН не були прикріплені до орбіти німецької політики. Це доводить фактаж статті Каменецького, а особливо стаття Ляховича і Зеленка.

Ті, що започаткували націоналістичний рух в ЗСА й Канаді, Михайло Шарик і Петро Задорецький, розповідають на сторінках збірника про перші подорожі Полковника за океан. Вони пишуть обережно, немов соромляться показати, скільки гірких розчарувань зустрічало Провідника, скільки терпеливости й дрібної чорної роботи доводилося йому виконувати, щоб розбудити оспалих, порушити сумління, дати їм тактично вказівки, піднести віру. Коновалець, натикаючись на байдужість, терпеливо її перемагав, він сідав спільно з ними за стіл, зачаровував своєю лагідною усмішкою цілі родини, громади — і тоді зроджувалося щось нове, Стрілецька Громада в Канаді відзискувала свою вояцьку мораль, виникали клі-

тини ОДВУ — і всі обіцяли по-бойовому здобувати гріш для тих, що гнили в тюрмах або ховались у підпіллі.

Швайцарський період життя Є. Коновальця був дотепер відомий дуже загально. В нашому збірнику бачимо ми цей період вповні докладно, іноді аж день за днем. Найперше цьому сприяє щоденник Бачини-Бачинського, за тим докладні спогади Ол. Бойкова та документальні матеріяли про совєтські переслідування Полковника в Швайцарії, матеріяли, що їх витягнув на світ Божий Я. Маковецький. Читаємо, і бачимо, скільки моральних і фізичних страждань упадало на голову Полковника, як доводилося боронити особисту честь перед публічними наклепами, які важкі труднощі спіткали сім'ю видатного політичного еміґранта, як уже тоді звисла над ним небезпека смерти від ворожої агентури.

Трагедію Роттердаму зображено на підставі вичерпного використання голляндської преси, що сумлінно зробив Кушпета.

І от, ми нарешті, при закінченні збірника. Статті Кордюка та моя з різних аспектів кидають світло на постать Провідника і Людини в цілому, намагаються дати образ Коновальця на ввесь зріст. Зробили ми це по-різному, але саме це і є заслугою збірника, що він нічого не подає до догматичного вірування. Головне — збудити думку й почування читача, штовхаючи його до дії в дусі Великої Людини нашого часу.

Збірник ми створили. Але ми осягли ще дещо. Ми показали, що й у справах, які стосуються живої політичної дійсности нашого дня, можуть успішно співпрацювати три середовища поруч із людьми політично невтральними.

Цей наш досвід тривав 12 років. і великими кризами він не був перериваний. Вважаю це нашим моральним осягом, що лежить по лінії заповітів полк. Коновальця. Сповнити цей заповіт у ще ширших маштабах і ґрунтовніше — це є найвище пошанування пам'яті того, що загинув від руки Кремля. Цього сповнення сердечно бажаємо усім нам на майбутнє.

Широким селянським морем розлилась Україна, безсмертну душу якої так по-синівському згадав і так голосно оспівав поет. Пішли за луною його пісні з убогих селянських хат, навіть з панських будинків щедро обдаровані духом ті, що зважились на важку долю послів невизнаного і закованого народу перед людством. Важким боєм з навколишньою темрявою та її стражаками здобували вони кожну духову висоту, по-лицарському дерлись на крижані скелі. Нерідко... вже на початку шляху, після перших голосних окриків, скочувались і потроху звикали до життєвих свинарників малодушні... І закріплювали свій прапор на вершинах тільки обрані.

Євген Сверстюк: Іван Котляревський сміється

М. Панасюк

ТЕХНОЛОГІЯ Й ЛЮДИНА

Нумери, нумери, нумери. Ваш нумер в податковому уряді, на праці, «сошел секюріті» нумер, нумер чекового конта, телефону і т. д. — нумери до нескінчености. Часами постає перед нами птання: Чи ми вже справді тільки нумери, велика кількість їх, — чи ми ще живі істоти-люди, кожний зі своїми бажаннями, своєю індивідуальністю, своїми потребами?

Машини, машини, машини. Не йдеться вже тільки про кількість машин клясичного порядку з основною частиною колом. Ідеться, поминаючи джети, про машини з фантастичною пам'яттю та здібностями розв'язувати складні прооблеми з небувалою скорістю та прецизністю.

Свідомо чи несвідомо, кожний із нас відчуває, що живемо в небуденних часах. Я сказав би — в часах епохальних. Справді бо, на наших очах кінчається стара, 7,000-річна епоха. Так, як 2,000 років перед Христом стабільність тодішнього суспільства була порушена іриґаційною цивілізацією середземноморського басейну, яка тривала своогми засадничими соціяльними, політичними, економічними інституціями майже до 18 сторіччя, — так і стабільність сьогоднішнього суспільства стоїть перед фактом перерви історичних віх розвитку.

Від сивої давнини західньої цивілізації, життя і праця були базовані на фахах, вивчених на праці. Тільки такі професії як лікарі, адвокати, вчителі здобувались формальною освітою в школі. Індустріяльна революція додала до цього інженерів, колосальну зміну фахів та нечувану спеціялізацію й автоматизацію в праці та житті суспільства.

Машини, автоматичні й «думаючі», не тільки займають місця фахових працівників, але й доводять до того, що люди починають думати механічно. Вілберт Е. Шір ось так схоплює цей стан: «Найбільша небезпека не в тім, що ми маємо сьогодні забагато автоматизації в машинах, а в автоматизації людини; небезпека не в думаючій, як людина, машині, а в людині, думаючій, як машина!». І дійсно, працюючи на т. зв. автоматичній «лайні» чи машині й виконуючи якусь маленьку частину великого процесу, людина з часом прямо не в силі творчо думати та працювати, поминаючи інші фактори, які в цьому допомагають.

Колись праця носила характер персональний. Бувало, директор підприємства знав кожного працівника особисто. Сьогодні на 500 гігантських підприємствах ЗСА, які фактично визначують напрям розвитку країни, дуже часто керівник відділу не знає своїх людей. Виглядає, що ці гіганти не є навіть заінтересовані в творчій і думаючій людині. Навіть більше: вони самі не радо ідентифікуються повним ім'ям, а тільки скороченнями. як от ҐМ, ҐЕ, ТВА тощо. Може найкращим прикладом безособовости є 15-мільйонова бюрократична машина «вуйка Сема». Недаром же «вуйко Сем» і є найбільшим покупцем «думаючих» машин, компютерів.

Багато в останніх часах написано і сказано критичного про т. зв. «гіппіс». Ближчі студії виявили, що в більшості походять вони із середньої верстви і постали як вияв незгоди з трактуванням суспільства скоріше як автоматизованого конгльомерату. ніж об'єднання творчих індивідуальностей. Вони напевно не є повністю праві — але чи

є вони повністю неправі в світлі вище згаданого?

Сказано, що протестантська етика вклала дуже багато в перехід людини з сивої давнини в модерне суспільство західнього світу, як ми його знаємо сьогодні. Але ця етика, як і християнська філософія, завжди підкреслювала любов до ближнього, повагу до одиниці, гідність людини й, врешті, важливість індивідуальности.

Тому то ключем і дальше залишається й мусить залишитися людина. В кожному випадку, успіх підприємства чи уряду є безпосереднім вислідом ініціятиви й творчости одиниці. Величина цього успіху є в прямій пропорції до кредиту, який дається даній творчій одиниці. Артур Д. Люіс так характеризує цю проблему: «В кінцевій аналізі — ми вертаємося до людини. Нашою критичною проблемою є не технологія. Технологія може розвиватися, щоб служити нашим потребам, допомогти нам розв'язати проблеми, які вона створила... Найбільшою проблемою нашого часу є плекання творчої людини, яка зуміє покласти технологію до своїх послуг».

Завдання дуже складне і, на нашу думку, не може бути розв'язане в одній ґенерації. Ми сьогодні є свідками, що не тільки машина втручається в поодинокі фахи чи випихає взагалі напівкваліфікованого робітника на «лайні». За нею йде все більше число молодих людей із формальною освітою. Відношення між знанням-наукою і працею кардинально міняється. Може ще й сьогодні для більшости університетських інтелектуалів знання-наука є щось існуюче тільки в книжках, але насправді наука вже є часткою нині, а з певністю буде завтра конечним фактором праці. Робітники копалень ЗСА знають це чи не найкраще. Відомо, що сьогодні в Америці є більше тих, що виготовляють програми для компюторів, аніж сталевих робітників.

В 1900 році на 20 американських робітнків 18 заробляли на життя руками. З тих 18 аж 10 були селяни. В 1965 році тільки 5 на 20 робітників заробляли на життя руками, в тому тільки 1 у хліборобстві. За словами відомого П. Ф. Дракера, «десь у 1975 р. символом робітника буде вже книжка, замість чорної «ланч бакси». Колись робітник продавав себе — сьогодні організації праці настирливо намагаються продати себе своєму потенційному працівникові. Недавно прочитали ми в «Детройт Ньюз», що ґрадуанти високих шкіл в Японії прямо засипані листами від різних компаній. Один з ґрадуантів одержав більше 200 листів, крім всякого іншого матеріялу, в яких різні компанії зголошуються й закликають його працювати в їх організаціях.

Організації праці, як і економіка взагалі, зайняті викінчуванням екон мічно-господарської будови 19 сторіччя, були заскочені засадничою зміною робітничої сили. В останніх 20 роках прийшли нові форми капіталу й нові ресурси у вигляді скоріше знання з новими інформаціями й ідеями, ніж дотеперішніх продуктів і обслуги. І так перед сотками й тисячами економічних інституцій ЗСА, стоять дві проблеми: створити працю для високоосвічених людей і дістати таких людей до своїх організацій. Покищо перша проблема в ЗСА розв'язується краще за другу.

З другого боку, мільйони працівників, зокрема індустріяльних, нагло відчули непевність свого становища на праці. Вони бачать, що з кожним днем в центрі життя стає молодий, впливовий, високо освічений доріст. За словами вищезгаданого П. Ф. Дракера — ЗСА, Західня Европа й Японія вже в цій декаді ввійдуть у нову епоху, коли саме цей доріст буде мати в сво.х

руках більше половини наявної праці. Ці високоосвічені кадри скоро змінять старі форми так економіки, як і робочої сили. Перед мільйонами напівкваліфікованих чи вузькокваліфікованих працівників стоїть проблема: треба йти до школи.

У 18-ому сторіччі письменність і формальна освіта були люксусом. В 19 сторіччі письменність і хоч найнижча формальна освіта були конечні в індустріяльних країнах. Сьогодні високий ступінь формальної освіти є вимогою. Один технік на базі високопростірних летів так пояснив цю конечність сьоогоднішнього дня: «Нині слід дивитися на освіту як на пермаментну професію».

Іти до школи вчитися! В змаганні за затримання своєї праці й здобуття нових, кращих позицій, майже 1/3 населення ЗСА сьогодні в школах. Вчаться вони як вчити; вчаться необов'язково вузького фаху, але загального знання, Школа, якщо вже не стала, то в близькому майбутньому стане сталою й невідірваною частиною життя кожного, у всіх площинах і на всіх рівнях.

⁂

Хоч на перший погляд розвиток технології прямо придушив людину, її гідність і творчість, все ж людина й надалі залишається майстром свойого життя, як і далі остається в центрі життя. Правда, великий і бурхливий розвиток технології в своїх початках викликав у декого не тільки хибні погляди, але зокрема автоматизацією й безособовістю, довів до занепаду творчости й належної ролі, фізичного вичерпання, духової депресії серед соток тисяч, якщо не мільйонів працівників. Це зокрема відноситься до людей старших і тих, які не вжилися в тенденції часу та його вимог.

В цю категорію входять, на жаль, і багато наших людей. На нашу думку, тут і слід шукати відповіді на питання, чому так мало в нас людей до праці взагалі, а до творчої, підприємської зокрема. Не слід нам відрікатися від таких пасивних людей, як і не слід підходити до них із загальниками чи сантиментами з минулого. Ніхто й ніде цього не робить! Слід натомість особистим підходом підбудовувати їхню індивідуальність і з належною пошаною спрямовувати їх на правильні рейки творчого життя. Дуже часто позитивні осяги можна одержати не обов'язково в рамках даної організації. В основному, це можливо досягнути в цілому вахлярі життя даної спільноти. І в цьому немає жадного гріху. Навпаки.

Загальний економічний стан ставить сьогодні суспільство перед обличчям радикальних змін. Ці зміни не приходять самі по собі. Вони завжди потребують інтервенції людей, які допомагають знайти належну розв'язку. Цих людей називають великими, славними, тощо.

ЗСА в своїй історії мали таких людей як Віліямса Пенн-а і Б. Янґа, Елі Вітней і Т. Едісона, А. Карнеґі і Г. Форда та, врешті, Е. Гаррімана і П. Морґана. Ідеалістів, винахідників, інноваторів і організаторів. З певністю вони ростуть і виростають в новій молодечій верстві.

Вони також ростуть і виростають у нас. Тому молодь це головна наша ставка. І це не так в розумінні віку, як це робиться в нас сьогодні. Нам відомий поважний ряд середнього і старшого віку людей, які відчуваючи вимогу часу, настирливою працею здобули високу освіту і знайшли чільне місце в суспільстві. Отже, молодь скорше в понятті формального знання-науки й ініціятиви даної індивідуальности, яка чується майстром нинішнього й завтрішнього дня.

РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

НАДЗВИЧАЙНИЙ СОБОР УАПЦ

В дня 29-30 червня й 1 липня ц. р. в Парижі відбувся Надзвичайний Собор Української Православної Церкви, скликаний Головою Єпископів УПЦ, Митрополитом Мстиславом. У зверненні цього Надзвичайного Собору до Братів і Сестер в Україні між іншим читаємо: «Завдання його (Собору — М. П.) було зробити дальший крок у напрямку зміцнення єдности окремих її (УАПЦ — М. П.) частин, розглянути можливості конкретнішого включення її в широкий православний світ, коли **нарешті** (підкреслення наше — М. П.) Вселенська Патріярхія перестала мати канонічні застереження до нашої ієрархії, перестала звертати увагу на ворожу нам акцію Московської Патріярхії».

Владика Мстислав у своїй доповіді розглянув ці дві чи не найважливіші справи. Він підкреслив, що колишні, здавалося б непоборні, труднощі на шляху до об'єднання, зокрема маючи на увазі Греко-Православну Церкву, завдяки великому зрозумінню ваги об'єднання з боку ієрархії цієї Церкви, виявляються подоланими, — і можна радіти поважними й реальними надіями на осягнення повної єдности УАПЦ. Якщо йде про другу справу, Митрополит Мстислав підкреслив труднощі на шляху включення УАПЦ в широкий православний світ, які зі смертю сл. п. Й. С. Атенаґораса збільшилися. Ми навмисно підкреслили слово «нарешті» в наведеній вище цитаті зі звернення, пересланого в Україну. Слово це, як видно з цитати, відноситься так до канонічних застережень, як і до ворожої акції.

Ми знаємо, що ієрархія УАПЦ робить всі можливі заходи на цьому шляху, і то не без успіхів. Але чи справді «нарешті» Вселенська Патріярхія в цих двох життьових справах УАПЦ й українського народу, змінила своє становище? Найближче майбутнє покаже; а **тим часом, ріст** і розбудова УАПЦ в повній своїй єдності, як і ствердженo Високопреосвященнішим Митрополитом, накращий і чи не єдиний шлях до осягнення цього.

М. П.

***

ПОСТАНОВИ Й РЕЗОЛЮЦІЇ
Надзвичайного Собору УАПЦеркви

В 40-ву річницю Великого Голоду в Україні, до якого навмисне довела Москва, щоб знесилити українську націю та втопити її в російському морі, Собор схиляється в глибокій пошані перед невідомими вже тепер могилами мільйонів жертв того голоду. З такою ж пошаною Собор згадує всіх мучеників і страдників України, що своє життя віддали за її волю й суверенну державність.

З окремою великою шанобою і вдячністю Собор хилить голови перед пам'яттю творців відродження Української Автокефальної Православної Церкви та церковних діячів і учасників Всеукраїнського Собору 1921 року та кличе вірних нашої Церкви до постійних молитов за душі вірних нашої Церкви до постійних молитов за душі незабутніх Митрополитів Василя Липківського й Миколи Борецького та їхніх славних послідовників, що жит

тя своє закінчили в муках страдницької смерти.

Надзвичайний Собор вітає спільний Собор Єпископів УАПЦеркви і УПЦеркви в ЗСА у складі Преосвященних Владик — Митрополита Мстислава, Архиєпископів Сильвестра, Іова й Марка та Єпископів Ореста й Константина та складає їм синівську подяку за їхній Архипастирський провід і усердну працю на добро нашої Святої Церкви.

Собор високо цінить приявність на ньому делеґацій УПЦеркви з ЗСА в складі Преосвященних Владик Марка й Константина та представників Ради Митрополії й Консисторії тієї Церкви — ВПреподоб. отців А. Селепини, Ф. Білецького, С. Біляка, М. Борисенка й братів Й. Подгурського, І. Леського та Т. Бурки та делеґації УАПЦеркви з Австралії й Нової Зеляндії у складі Всеч. о. О. Теодоровича, д-ра М. Чигрина й сестри Т. Ситник.

З жалем і турботою Собор стверджує, що Церква Христова, якою Господь обдарував людство для спасіння й зміцнення його духовного зв'язку з Творцем і Вседержителем, переживає тепер дуже важкий період у своєму служінні людині. За основну причину такого сумного стану Собор уважає все зростаюче прив'язання людини до збагачення в матеріяльні достатки й вигоди та занедбання нею обов'язку самовдосконалення і збагачення в духовні скарби. З такого легковажного ставлення людини до свого земного буття сьогодні посилено користають сили зла та ті центри, що культивують безбожництво. Їм у цьому сприяє розпорошеність самого Християнства та існування в ньому кількох центрів церковної диспозиції, з яких деякі більше дбають про своє вивищення і через це занедбують служіння людині. Це довело до того, що провідники таких церков увійшли в зв'язок і співпрацю з тими церковними осередками, що опинилися під повною контролею безбожницьких режимів взагалі, а центру всесвітнього комунізму Москві зокрема.

За особливо шкідливу ролю для християнського світу Собор уважає діяльність Московської Патріярхії, яка, будучи байдужою до постійного переслідування Церкви Христової та руйнування її зовнішніх форм існування в СССР, явно спрямовану на знесилення християнського світу і внесення хаосу в його церковне життя. Найбільш яскравим прикладом на це може служити активність Московської Патріярхії на терені Америки, а ЗСА зосібна.

У зв'язку з цим, Надзвичайний Собор звертається до проводів Християнських Церков у вільному світі із щирим і сповненим любови у Христі закликом:

припинити пертрактації з офіційними чинниками тих країн, що опинилися під владою безбожницькхх режимів та не шукати з ними домовлень;

не вживати ідеї екуменізму лише й виключно для вивещення і в догоду своєї Церкви;

увійти в дійсно братній у Христі зв'язок і таку ж співдію між собою та спільно довести, щоб роз'єднане тепер Християнство знову стало Єдиною Христовою Церквою, — такою, якою її залишив людям наш Господь і Спаситель.

Разом з усім християнським світом перебуває важку добу свого існування і Вселенська Православна Церква. Більшість її вірних опинились у країнах поневолених безбожницькою владою, яка, руйнуючи християнські засади співжиття людей, одночасно культивує віру в матерію, — віру, що доводить до людоненависництва й ворожнечі між народами.

У зокрема важкому положенні знайшлася Царгородська Патріярхія, — традиційний центр Вселенського Православія, на відвічні права й привілеї якої посягає Московська Патріярхія, виконуючи чисто політичну функцію, що її тій патріярхії доручив уряд СССР, в його пляні опанування всього світу та здійснення давньої імперіялістичної російської ідеї: щоб Москва стала третім Римом.

Пам'ятаючи повсякчасно, що Вселенська Царгородська Патріярхія була Церквою - Матір'ю Української Православної Церкви та що наша Церква була першою Церквою-Дочкою тієї Патріярхії на сході Европи, Собор уважає неодзовним — стати в обороні прав і привілеїв Царгородської Патріярхії. І в зв'язку з цим доручає Духовному Проводові нашої Церкви зміцнити зв'язок з Царгородським Патріяршим Троном та бути йому помічним у його важких тепер обов'язках оборони Вселенського Православія перед наступом на нього сил зла й безбожництва.

Для зовнішнього вияву нашого ставлення до Вселенського Патріяршого Трону в Царгороді, Собор доручає Єпископам нашої Церкви поминати під час Богослужень ім'я Вселенського Патріярха.

Уважаючи необхідним продовжувати й зміцнювати зв'язки нашої Церкви із Церквою Царгородською, зокрема необхідні для майбутнього Св. Православія на Сході Европи й відновлення УАПЦеркви в Україні, Собор доручає Ієрархії нашої Церкви подбати, щоб формальне виявлення нашого зв'язку з Вселенською Царгородською Патріярхією було будоване на непорушності віками випробуваного права нашої Церкви на незалежність у внутрішньому її управлінні, тобто — на засаді автокефальности.

Собор віддає глибоку пошану подяку незабутньому добродієві Української Православної Церкви в діяспорі, покійному Патріярхові Атенаґорасові, який обдаровував нашу Церкву своєю постійною увагою, щирою прихильністю та батьківською опікою. Вітаючи теперішнього Вселенського Патріярха, Його Святість Димитрія І-го та складаючи Йому синівське побажання повноти сил і Божої допомоги на його вельми відповідальному становиці Найвищого Духовного Зверхника Вселенського Православія, Собор висловлює водночас надію, що його Святість буде таким же добрим Архипастирем та опікуном православних українців у діяспорі, яким був славний Попередник — блаженної пам'яти Патріярх Атенагорас.

Собор висловлює синівську подяку Владиці Митрополитові Мстиславові за його довголітні контакти з покійним Патріярхом Атенаґорасом та за гідну репрезентацію Українського Православія в вільному світі та його розбудову поза Україною.

***

Собор вітає Братів і Сестер на Батьківщині, а зокрема переслідуваних і перебуваючих у в'язницях, концтаборах і на засланні, усіх спрагнених свободи та тих, що мають відвагу її боронити. З великою радістю Собор стверджує, що молоде покоління, хоча й виховане в большевицько - атеїстичній системі, виявляє пошану й любов до українських релігійних традицій і святощів. Собор закликає Братів і Сестер в Україні до витривалости у вірі в Бога та вірности національним і релігійним традиціям і, одночасно, запевняє їх, що УАПЦерква в вільному світі постійно молиться за них і невтомно працює для скорочення часу їхньої неволі.

***

Надзвичайний Собор УАПЦеркви вітає Преосвященних Єпископів, Все-

чесне Духовенство й побожних вірних Української Греко - Православної Церкви Канади та висловлює подяку Первоієрархові УГПЦеркви і голові її Собору Єпископів ВПреосвящ. Архиепископові Михаїлові за його сердечний привіт нашому Соборові та за радісне сповіщення про те, що Собор Єпископів і керуючі УГПЦерквою Канади установи ствердили необхідність мати спільний Собор Єпископів трьох наших Митрополій. Маючи це на увазі, як і потребу координації дій, зокрема в галузі репрезентації Українського Православія перед вільним світом, Надзвичайний Собор УАПЦеркви вважає корисним і доцільним продовжувати конференції представників Вищих Церковних Управлінь трьох наших Митрополій та створення при спільному Соборі Єпископів постійного Секретаріяту, як координуючої установи.

***

Собор уважає необхідним продовжувати дальші заходи для повного об'єднання всіх православних українців поза Батьківщиною під одним Духовним Проводом і, водночас, остерігає Духовенство й вірних Церкви перед підступами висланників т. зв. Екзархату України й Московської Патріярхії, які діють на ослаблення та розклад організованого українського православного церковного життя у вільному світі.

***

Собор вітає Ієрархію, Духовенство й вірних Української Католицької Церкви та Душпастирів і вірних Української Євангелицької Церкви і бажає їм всебічної Божої помочі в їхніх праненнях зберегти самобутність і національний зміст їхніх Церков.

Собор уважає, що перебування поза Батьківщиною великої християнської громади, яка в основному складається з православних, католиків і евангелицьких християн. зобов'язує їх усіх до найщирішої у Христі любови і такої ж співдії, зокрема в галузі збагачення окраденої Москвою скарбниці наших релігійно - національних цінностей. Цю велику й почесну місію, що її Боже Провидіння поклало на нас — розсіяних по всьому вільному світі, — зможемо виконати лише і виключно тоді, коли наше «Вірую» ствердимо творчим чином та, що головне, повною толеранцією одних до других.

***

Собор висловлює щиру подяку Преосвящ. Єпископові Володимирові, Екзархові для українців-католиків у Франції, за згоду на відправу Соборної Архиєрейської Служби Божої в його катедрі св. Володимира в Парижі (неділя 1 липня) з нагоди закінчення Надзвичайного Собору УАПЦеркви.

***

Собор висловлює повну солідарність з усіма переслідуваними в СССР християнськими церквами й релігіями та бажає їм повноти сил пережити часи гоніння на Христа тих, що ісповідують ім'я й заповіти Його. Вітаючи всі християнські Церкви у вільному світі, Собор кличе їх до співдії для оборони християнського світу перед наступом на нього звеличників атеїзму й матеріялізму.

***

З сердечним словом привіту Собор звертається до Первоієрарха Англіканської Церкви — Архиєпископа Кентерберійського Преосвященного д-ра М. Рамзея та висловлює йому щиру подяку за прихильне ставлення до релігійних потреб православних українців у країнах Британського Комонвелту.

***

Собор вітає рішення Вселенської Патріярхії про скликання Вселенського Православного Собору, радіє з до-

тепер довершеної праці в цьому напрямку та доручає Соборові Єпископів нашої Церкви подбати, щоб наша УАПЦерква була належно заступлена на тому Соборі.

***

Собор звертає увагу Духовенству й вірним на обов'язковість відзначування національно - релігійних роковин, особливо ж днів Святих Угодників Божих, в Україні прославлених.

Недостача священичих кадрів, найважливішої сторінки в житті нашої Церкви, вимагає особливої уваги і Собору Єпископів, і Вищого Церковного Управління УАПЦеркви. Не зважаючи на велику віддаль Колегії Св. Андрія в Канаді від країн, в яких існує УСПЦерква, Собор радить користати з цього, єдиного нині в діяспорі українського православного богословського учбового закладу. У зв'язку з цим Собор доручає Вищому Церковному Управлінню створити окремий Стипендійний Фонд для тих, що бажають студіювати богословські науки.

Вважаючи на неодзовну конечність посилення релігійного виховання молоді, Собор закликає церковні управління УАПЦ до творення в усіх країнах її дії організацій української православної молоді. Водночас Собор просить Спільний Собор Єпископів про створення при ньому в найкоротшому часі центру для унапрямлення й координації праці згаданих вище організацій нашої молоді.

Собор просить Спільний Собор Єпископів про найскорше узгіднення текстів богослужбових книг і піснопінь та допильнувати, щоб Духовенство користувалось лише й виключно з текстів, схвалених Собором Єпископів.

Собор уважає за необхідне поширення видавничої діяльности УАПЦеркви, зокрема в галузі православної релігійної літератури. Водночас Собор накладає на отців Настоятелів обов'язок — подбати, щоб кожний член парафії став постійним передплатником офіційного пресового органу УАПЦеркви, квартальника «Рідна Церква», та місцевих періодичних видань, що виходять при церковних управліннях в інших країнах. Крім того, Собор кличе Духовенство й вірних до плекання українського мистецтва в усіх його виявах.

Собор відзначає вельми цінну видавничу діяльність УАПЦеркви в ЗСА, зокрема в галузі історії нашої Церкви та переклади на англійську й інші мови таких праць, як і постійні зусилля для інформування чужинецького світу про життя й проблеми Української Православної Церкви. За вельми визначну подію в житті нашої Церкви Собор вважає переклад на англійську мову 2-го тому праці проф. І. Власовського і бажає, щоб можливо в найкоротшому часі появились переклади 3-го й 4-го томів тієї вельми цінної праці, що є свідоцтвом самобутности нашої Церкви та її рівнорядности з іншими православними автокефальними церквами у світі.

Учасники Собору вважають, що час 2-3 днів для відбуття кожночасного Собору є надто короткий для перегляду й аналізи всіх потреб Церкви, зокрема ж проблем релігії в Україні та стану Християнства взагалі. Тому Собор уважає, що черговий Собор УПЦеркви в ЗСА, що відбудеться в жовтні 1974 року, повинен дати змогу, бодай один тиждень на розгляд справ у всіх аспектах, зокрема розглянути проблеми всього Християнства й релігійної думки в Україні та стану Українського Православія і накреслити шляхи для збагачення його в системі Вселенського Православія.

УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА

Нещодавно українсько - католицька громада Америки й Канади відсвяткували величні відвідини Їх Блаженства Йосифа. Ці другі відвідини Верховного Архипастиря Української Католицької Церкви до своїх вірних у цих країнах континенту, як і взагалі, принесли не тільки велике духове оновлення, але й закріпили віру в живучість і ріст Помісної УКЦеркви. Доказом цього є не тільки участь вірних в усіх урочистостях з цієї нагоди, але й усюди присутня єдність всієї Ієрархії на північно - американському континенті довкола Божої справи помісности й Патріярхату та єдности Церкви зі своїм народом.

На авдієнції у Верховного Архиєпискова Голови й членів Президії Ради Українських Організацій ЗСА за Патріярхат Помісної УКЦ (М. Панасюк, Ю. Городиловський, М. Денисюк) 6 травня в Торонто, Верховний Архиєпископ висловив стурбування браком повної всесвітньої єдності всіх світських елементів за Патріярхат і заохочував таке об'єднання зробити. На другій зустрічі в Чікаґо, 21 травня, Їх Блаженство дав благословення цим же членам Президії Ради на скликання конференції всіх складових частин цього континенту в Торонто 2-3-го червня, під патронатом торонтського Владики Ізидора. Господарем Конференції призначено Раду Українських Організацій за Патріярхат в Торонто, яка й запросила до участи наступні Організації: Раду Українських Організацій Канади й ЗСА, Координаційний Комітет, Світове Т-во за Патріярхат і Т-во за Патріярхат — ЗСА. Крім загальних запрошень, Владика Ізидор особисто запросив до участи всіх, а зокрема два останні Товариства.

Не зважаючи на це, Світове й крайове Т-во за Патріярхат в ЗСА абсентувались, а д-р Марунчак, голова Ради в Канаді, на другій сесії Конференції, якою провадив Верховний Архиєпископ, уневажнив свого передконференційного листа.

Вислідом Конференції було ухвалення Тимчасового Правильника й покликання до життя Тимчасової Головної Ради Міжкрайового Координаційного Осередку Церковно - Мирянських та Громадських Організацій на чолі з д-ром Ю. Пелехом і Секретаріяту на чолі з д-ром В. Маркусем. Ухвалено також ряд постанов та резолюцій. Після затвердження Верховним Архиєпископом і Владикою-Опікуном, їх розіслано до всіх активних на цьому відтинку організацій в цілій діяспорі, як базу вступу до Тимчасової Міжраєвої Ради Мирянських і Громадських Організацій. Ми певні, що на цій базі всі приступлять до цього великого діла — об'єднання всіх в Головній Раді Мирян, яку має створити Світовий Конґрес Мирянських і Громадських Організацій, активних на цьому відтинку. Конґрес має відбутися в Торонто восени цього року. Підготовити успішно цей Конґрес саме і є завданням тимчасових органів, створених Конференцією.

14-го липня ц. р. на українській оселі Діброва біля Детройту відбулася нарада керівних органів Міжкрайового Координаційного Осередку Церковно-Мирянських і Громадських Організацій за помісність і патріярхат УКЦеркви.

На ці наради прибув лист - привітання від Первоіярарха УКЦеркви, Блаженнішого Йосифа. Нарадами керував д-р Юліян Пелех. Докладний звіт

про заходи включити до Осередку інші організації мирянського руху склав д-р В. Маркусь. Крім членів основників зголосила опцію членства Західньо-европейська конференція товариств за патріярхат, що остаточно буде затверджено в вересні ц. р., коли т-ва в Західній Европі плянують відбути свій з'їзд і створити Західньо-европейське Об'єднання.

Нарада затвердила список інших міжкрайових і крайових мирянських організацій, яким запропонується членство в МКО. Стверджено, що перед і після Торонтської конференції зроблено всі заходи, щоби до спільного осередку мирянських організацій приєдналося Т-во за Патріярхат так світове, як і крайове в ЗСА. Не зважаючи на негативну до цього часу відповідь, для названих організацій вхід до МКО залишається відкритим, і для них забезпечені місця в керівних органах.

Детройтська нарада доповнила склад Виконного Секретаріяту такими особами: д-р Микола Кушпета (Торонто) — організаційний референт, Микола Денисюк (Чікаґо) — референт інформації й зовнішніх зв'язків, Олександра Ковальська (Торонто) — фінансовий референт.

Найважливішим рішенням наради була постанова про скликання **в Торонті 30-31 жовтня 1973 р. Конґресу Мирян УКЦеркви** з благословенням ієрархії та в порозумінні з організаціями різних країн. З'їзд скликується в висліді різних попередніх заходів до світового об'єднання та повторних зусиль чинників УКЦеркви завершити с т р у к т у р у мирянських організацій у світовому маштабі. Незабаром організації одержать повідомлення про Конґрес та запрошення до участи в ньому. Для підготовки Конґресу в Торонті діятиме спеціяльна організаційна **комісія.**

В дискусіях над різними порушеними питаннями брали участь, крім вищеназваних присутніх членів Секретаріяту, д-р Ю. Городиловський, Михайло Панасюк та, як гості, інж. О. Тарнавський з Підготовчого Комітету другого СКВУ та інж. Микола Лаврин і Ярослав Конопада, представники відділу Т-ва за Патріярхальний Устрій в Детройті.

Чергові наради Тимчасової Головної Ради Мирян і Виконного Секретаріяту МКО заплянowано на середину вересня 1973 р. в Нью-Йорку.

Рада Українських Організацій ЗСА скликає на 15-16 вересня 2-гу свою Конференцію в Нью-Йорку, шоб якнайширше звітувати своїм членам і спільно з ними вибрати делеґатів на Конґрес та затвердити ряд проєктів, тощо.

Початок Конференції 15 вересня о год. 2-ій попол. в приміщеннях Українського Інституту Америки, 2 Схід 79 вулиця. В неділю **16-го вересня** о год. 2-ій попол. відбудеться в цих же самих приміщеннях зустріч з Громадянством з доповідями на тему «Церква і Нарід».

М. П.

СТВЕРДЖЕННЯ І ПОСТАНОВИ

Конференції представників патріярхального руху, яка відбулася в Торонто 23 червня 1973:

1. Учасники Конференції висловлюють глибоку вдячність Їх Блаженству Первоієрархові УКЦеркви. Блаженнішому Йосифові та Високопреосвященному Владиці Кир Ізидорові за благословення й протекторат над конференцією. Зокрема, вони глибоко вдячні й зобов'язані за участь обидвох Достойних Гостей в одній із сесій конференції, за їх проникливі й змістовні виступи та слова заохоти щодо праці утвореного Координацій-

ного Осередку організацій патріярхального руху.

2. Конференція стверджує пожвавлення в рядах УКЦеркви змагань за здійснення помісности й повне канонічне завершення нашої Церкви на патріярших правах. Цей рух сьогодні охопив усі кола і середовища українського народу; він знаходить прихильний відгомін в різних осередках та по різних країнах поселення українського народу. Він став неначе всенародним плебісцитом українського Божого Люду за патріярхат і самоуправний устрій нашої Помісної Церкви й змобілізував усіх, без огляду на еміґрантські ґенерації, суспільні і політичні переконання, довкола гасла «За єдність Церкви й Народу!»

3. Конференція далі стверджує з великим вдоволенням, що теперішня друга канонічна візитація Їх Блаженства Блаженнішого Йосифа по заморських країнах українського поселення змобілізувала всі прошарки нашого народу й Церкви — Ієрархію, священство й мирян — довкола ідеї помісности, патріярхату та Особи нами вже вибраного й визнаного Патріярха Йосифа. За такого український народ вже його уважає, і таким ми його вітаємо та вшановуємо сьогодні в імені наших організацій.

4. Учасники Конференції висловлюють тверду надію, що вже оформлені органи нашої помісности, зокрема, Постійний Синод Української Кат. Церкви, будуть продовжувати свою дію, не зважаючи на різні зовнішні перешкоди. Ми зобов'язуємося та закликаємо всіх людей доброї волі, наші організації, парафії й епархії повністю включитися в ці змагання та послідовно здійснювати помісні права нашої Церкви в дусі постанов Архиєпископських Синодів.

5. В обличчі труднощів на шляху до повного й формального визнання за нашою Церквою її патріяршого статусу, уважаємо за відповідне посилити наші змагання в цьому напрямі на різних відтинках — ідейно-програмовому, науковому, дипломатичному та практично - організаційному. Зокрема, виринає потреба негайного скоординування усіх діючих сил, середовищ і організацій, які змагаються за патріярхат, та утворення ними спільного центру, що діяв би у світовому маштабі.

6. Тому Конференція ствердила потребу негайного оформлення такого центру на тимчасовій основі, покликаючи до життя Міжкрайовий Координаційний Осередок Церковно- Мирянських та Громадських Організацій за помісність і патріярхат УКЦеркви. Завданням Осередку є вже розпочати реалізацію деяких пекучих завдань та поробити заходи до повного об'єднання всіх діючих сил в єдиній і світовій організації мирянського руху і його організацій.

7. В цьому пляні Конференція покликала до життя відповідні органи Міжкрайового Координаційного Осередку (Тимчасову Головну Раду Мирян та Виконний Секретаріят), яким доручено підготовити широкий та репрезентативний з'їзд делеґатів українського мирянства та організацій, заанґажованих у змаганнях за помісність і патріярхат, з метою повного завершення структури світової мирянської централі. Такий з'їзд намічено відбути восени 1973 р. під час Другого Світового Конґресу Вільних Українців в Торонті.

8. Конференція уповноважила Міжкрайовий Осередок негайно увійти в зв'язок з організаціями, які не могли взяти участи в цій конференції, з метою приступлення їх до Координаційного Осередку й укомплектування його органів. Укомплектовані органи

повинні до кінця червня оголосити свій склад та програму діяльности.

9. Конференція намітила як головну напрямну діяльности Координаційного Осередку нав'язання співпраці з Постійним Синодом, очоленим Їх Блаженством Первоієрархом Йосифом. та з Ієрархією для спільного реалізування завдань по лінії скріплення нашої Церкви. її всесторонньої віднови та розбудови на всіх відтинках.

10. Учасники Конференції уважають за необхідне, щоби Міжкрайовий Координаційний Осередок включився вже зараз у розбудову Патріяршого Фонду на місцях, при чому вони схвалюють ініціятиву епархіяльної організації цього Фонду в Епархії Св. Отця Миколая в Чікаґо та в Едмонтонській Епархії. Підкреслюємо далі потребу всесторонньої підтримки — моральної й матеріяльної — установам Верховної Архиєпископії в Римі (Український Католицький Університет. Музей, видавництво, тощо). Зокрема. вітаємо ініціятиву Їх Блаженства заснувати філії Українського Католицького Університету в різних країнах, які мали б розвивати українську науку та формувати нові кадри духовних і світських діячів для нашої Церкви.

11. В особливий спосіб ця Конференція приєднується до закликів усієї нашої ієрархії та постійних турбот Їх Блаженства у справі збільшення духовних покликань. Ця проблема стає сьогодні дуже пекучою, бо без належного душпастирського проводу, священичих і монаших кадрів, наша Церква на довшу мету не зуміє зберегти здобуті позиції та відповідно дальше розвиватися. Це завдання ставимо до серця глибоко всім мирянам, їх організаціям та усій нашій спільноті.

12. Конференція висловлює тверде переконання, що Помісна Українська Католицька Церква, не зважаючи на її важке переслідування на рідних землях, знаходиться в постійному зрості та відбуває процес оздоровлення та скріплення. Вона поступово прямує до свого повного завершення в Київсько-Галицькому Патріярхаті, як помісна й самоуправна східня Церква українського народу і його розсіяних по світі дітей у рамках Вселенської Христової Церкви та в єдності з Апостольською Столицею.

Дуже символічне розташування сил: церкву боронять люди, готові на жертви заради ідеї. Що їх мало — то не дивина Борців завжди було мало, але саме вони роблять погоду. Атеїзм послуговується покидьками, готовими різати за 25 крб. будь-що і будь-кого. Так, це дійсно боротьба світла з темрявою, як написано в атеїстичних брошурах. Але де тут світло — і де темнота?

Валентин Мороз: Хроніка Опору

В. Боровський

НОВА КНИЖКА

про духовну працю д-ра М. Ґітліна, пастора жидівського походження між українцями і слов'янами

(Михайло Подворняк. **Життя і праця д-ра Мойсея Ю. Ґітліна.** Вінніпеґ — Торонто, накладом баптистського християнського в-ва «Дорога правди», 1973. 125 ст., ціна 2.50 дол.)

Особа пастора М. Ґітліна відома більшості українських протестантів усіх євангельських віровизнань, особливо тому, що він не замикався в якомусь одному віровизнанні, а служив усім українським і неукраїнським протестантам. Згадана тут книжка містить багато вартісних інформацій про його життя та працю. Щоб дати ще краще уявлення про нього, я тут хочу подати деякі витяги з листів, які він писав до мене.

Якось восени 1958 року в нас зав'язалась переписка про потребу заходів для унормування добрих сусідських відносин між жидами й українцями на підставі щирого й отвертого обміну думками між обома сторони. В цій справі він до мене в своєму листі з дня 29-го вересня 1958 р. писав:

«Я особливо ціную Ваше зацікавлення моєю ідеєю та ідеалом, щоб українські люди шукали порозуміння з жидами.

Завдяки Вашій рекомендації, я отримав запрошення від Пан-Американської Української Організації, шоб співпрацювати з ними в їхньому особливому намаганні, і я напевно буду це робити.

В 5-му числі білоруського журналу КОНАДНІ за 1958 рік (це є його останнє число), в хроніці є новина, що білоруські організації стараються нав'язати зв'язки з жидами в справах спільних інтересів для обох сторін. Я сподіваюся, що таке намагання одного дня буде зроблене і з боку українців у відношенні до жидів.

Жиди потребують освідомлення про українську справу. Тільки вчора, на нашому євангелистському зібранні під відкритим небом ми спіткали одну жидівку, яка прислуховувалася до проповіді. Вона нам сказала, що вона народилася «в Росії». Пізніше виявилося, що тут розходилося про Київську Губернію. Сотні тисяч жидів, більшість з яких народилися, виховалися й прожили значну частину свого життя в Україні, твердять, що вони з Росії. Якщо жидівська преса не погодиться містити освідомлюючих статей про такі речі, тоді українська преса повинна їх містити. Це змусить жидів відповідно зареаґувати, й цією дорогою такі інформації дійдуть до жидівських мас.

Звичайно, найбільше треба освідомлювати жидів про справу погромів. У всій своїй щирості, я вірю, що ці погроми були організовані російською «Чорною Сотнею». Вже самий факт, що ці погроми розпочинались одночасно в багатьох жидівських центрах, говорить промовисто про те, що вони були підготовані якоюсь організацією. А ті, що одверто хвалилися своїми хуліганськими плянами, були «істінно — русскімі».

В моїх молодечих роках я шив шапки та продавав їх. Ми часто їздили на ярмарки. Я пригадую, як українські селяни гостинно нас приймали. Майже кожне село в Україні мало одну, або більше жидівських родин, які жили між ними, утримаючи ресторани або заїзні доми. Жид позичав гроші селянам, скуповував у них господар-

ські продукти, і їхні відносини були повні взаємної пошани. Коли б дійсно українці були хуліганами, поодинокі жидівські родини боялися б самі жити в українських селах.

Земля Ізраїля й нарід Ізраїля стають щораз більше зростаючим у своїм значенні фактором світу в багатьох ділянках. Це є в інтересі обох народів, щоб ми прийшли до кращого порозуміння. Я запевняю вас, що коли Україна стане вільною, багато жидів схочуть туди вернутися, але коли б вони мали боятися пімсти за вбивство ґенерала Петлюри, — звичайно, тоді вони цього не зроблять.

Нацисти знущалися над жидами більше, ніж будь-який інший нарід, але тепер, після упадку нацизму, Західня Німеччина офіційно порозумілася з урядом Ізраїлю, виплачує йому біля 85 мільйонів долярів і нав'язала з ним нормальні дипломатичні відносини. Треба робити всі можливі старання, щоб прийти до порозуміння, хоч офіційно, між жидами та українцями».

❦

Коли Українське Євангельське Об'єднання в Північній Америці післало пасторові М. Ґітлінові копію листа з протестом проти висвітлювання у Франції ображуючого пам'ять С. Петлюри фільму, що його замасковані комуністичні чинники там показували, пастор М. Ґітлін нам відповів 21-го квітня 1958 року таке:

«Дякую за добру пам'ять, що прислали мені копію протестаційної резолюції, щодо програми «До вашої уваги й сумління». Власне, в тому саме дусі й по тій лінії і я пояснюю справу погромів в Україні. Пастор Жабко-Потапович, який стояв дуже близько до Головного Отамана Петлюри, в тому самому дусі представляє цю справу.

Німці після всіх жахіть гітлеризму прийшли до порозуміння з Ізраїлем. Добре було б, коли б і УККА і КУК постаралися прийти до згоди з Ізраїлем.

Я раз пропонував професорові Неприцькому - Грановському заснувати організацію для освідомлювання жидів про українську справу, але з того часу він перестав писати до мене».

❦

В своєму листі з дня 10-го грудня 1957 р. він писав:

«Тішився бачити, що з ласки Божої, Ви виховуєте Ваших дітей в християнському дусі та в українській свідомості».

Тут варто додати, що покійний пастор М. Ґітлін виховував своїх дітей в християнському дусі та в жидівській свідомості. Своїх хлопців він пообрізував, бо знав, що це був символ завіту Бога зі своїм народом, але він знав і значення символу хрещення, бо останнє в жидів є символом очищення.

Вірю, що ці місця, які я навів з листів пастора М. Ґітліна, поможуть нашим людям краще зрозуміти й оцінити його непересічну й цікаву постать як людини, жидівського патріота та християнина.

Printed by:
UKRAINIAN - AMERICAN PUBLISHING
and PRINTING CO., INC.
2315 West Chicago Ave. Chicago, Ill. 60622 USA